MASARYKOVA UNIVERZITA
Filozofická fakulta
Historický ústav

Učitelství historie pro střední školy

Současné pojetí výuky evropské integrace v hodinách dějepisu a základů společenských věd na gymnáziích

Magisterská diplomová práce

Bc. Bára Vencálková

Vedoucí práce: prof. Mgr. Lukáš Fasora, Ph.D.

Brno 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma **Současné pojetí výuky evropské integrace v hodinách dějepisu a základů společenských věd na gymnáziích** vypracovala samostatně. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly citovány v textu a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

V Brně dne 5. května 2022 ……

Bára Vencálková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce prof. Mgr. Lukáši Fasorovi, Ph.D. za odborné vedení a pohotové odpovědi při zpracování této práce. Za cenné rady a vypůjčení publikací děkuji Eurocentru Brno a informačnímu středisku Europe Direct Brno. Dále děkuji vstřícným gymnaziálním učitelům, kteří byli ochotní věnovat pár minut svého času vyplnění mého dotazníku a poskytnout tak svůj vhled do současného pojetí výuky věnované evropské integraci. Také děkuji své rodině, svému příteli a svým kamarádům, že se mě snaží podporovat ve všech mých různorodých činnostech. Na závěr děkuji též zpěvákovi NF za jeho tvorbu, která mi v období, kdy jsem se věnovala psaní této práce, nejednou dělala společnost.

Obsah

Úvod *6*

1 Vymezení pojmů a základního dějinného rámce *9*

1.1 Definice Evropy **9**

1.2 Pojetí evropských dějin **9**

1.3 Evropský integrační proces **11**

1.3.1 Evropské integrační snahy v dějinách 11

1.3.2 Vývoj evropské integrace ve 20. století 13

1.3.3 Rozpad východního bloku a pozice ČR 18

2 Pojetí tématu evropské integrace v kurikulu *20*

2.1 Bílá kniha **21**

2.2 Strategie 2020 a 2030+ **22**

2.3 RVP pro gymnázia **23**

2.3.1 Klíčové kompetence 23

2.3.2 Průřezová témata 25

2.3.3 Člověk a společnost 28

2.3.4 Srovnání náplně dějepisu a OSZ 31

3 Analýza tématu ve vybraných učebnicích dějepisu a ZSV pro SŠ *32*

3.1 Dějepis **34**

3.1.1 Učebnice SPN 34

3.1.2 Učebnice Didaktis 37

3.1.3 Pracovní sešit a průvodce pro učitele Didaktis 40

3.2 ZSV **43**

3.2.1 Učebnice Computer Media 43

3.2.2 Učebnice Didaktis 46

3.2.3 Pracovní sešit a průvodce pro učitele Didaktis 50

4 Analýza online platforem a výukových materiálů *53*

4.1 Webové portály **53**

4.1.1 Česká televize: TOTO100LETÍ 54

4.1.2 Historiana 56

4.1.3 Moderní dějiny 58

4.1.4 Evropa pro školy 62

4.1.5 Euroskop 66

4.1.6 EU hrou ... 68
4.1.7 Jeden svět na školách ... 70

5 Výzkum provedený mezi učiteli ... 72

5.1 Dotazník ... 73
5.1.1 Oblíbenost a problematičnost tématu ... 74
5.1.2 Čas věnovaný tématu ... 75
5.1.3 Znalost a využití učebnic a webových portálů ... 76
5.1.4 Eurocentra a jejich služby ... 77
5.1.5 Možná marginalizace tématu ... 78
5.1.6 Otevřené odpovědi ... 80

5.2 Shrnutí výzkumného šetření ... 81

6 Jak o evropské integraci učit? ... 83

6.1 Textové materiály pro učitele ... 83
6.1.1 Materiály poskytnuté MŠMT ... 83
6.1.2 Příručky a učebnice ... 85

6.2 Možnosti dalšího vzdělávání a aktivizace studentů ... 88
6.2.1 Přednášky ... 88
6.2.2 Soutěže ... 89
6.2.3 Den Evropy ... 91

Závěr ... 94

Seznam zkratek ... 99

Seznam použitých zdrojů ... 100

I. Seznam použitých pramenů ... 100

II. Seznam použité literatury ... 101

III. Elektronické zdroje ... 103
a. Kurikulární dokumenty a jiné publikace dostupné online ... 103
b. Webové portály a odkazy ... 105

Přílohy ... 108

Úvod

Škola je institucí, která má žáky vzdělávat a vychovávat. Měla by pomáhat orientovat se ve spletitých strukturách světa, v němž žijeme. Česká republika se nachází v srdci Evropy, přičemž evropské země jsou v současné době z velké části spojeny do Evropské unie (dále EU), jež zahrnuje celkem 27 států.[1] V první polovině 20. století si lidstvo prošlo hrůzami dvou válek celosvětového měřítka. První, a především pak druhá světová válka znamenaly pro Evropu velký otřes, který vyústil nejen v postupující proces dekolonizace a v podporu vzniku státu Izrael, ale také v polarizaci Evropy nově rozdělené „železnou oponou". Zatímco střední a východní Evropa byly podrobeny sovětskému vlivu a utvořily tzv. východní blok, západní Evropa, poučena selháním versaillského systému, se vydala cestou demokratické integrace. Tentokrát už směřování Německa nemělo být izolováno jako po válce předchozí, ale naopak co nejúžeji spjato se zbytkem Evropy, především pak s osudem Francie.

Podíváme-li se na dokumenty vydané Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (dále MŠMT) týkající se výuky českého dějepisu a občanského a společenskovědního základu (dále OSZ) neboli základů společenských věd (dále ZSV),[2] zjistíme, že v obou předmětech mají být ve výuce žáci seznámeni jak s evropskými institucemi, tak se samotným evropským integračním procesem. Česká republika vstoupila do EU v roce 2004 a do Schengenského prostoru v roce 2007, čímž se k integračnímu procesu usilujícímu o sjednocení Evropy připojila. Dává tedy smysl, že proces evropské integrace a rozbor institucionálního zázemí dnešní EU jsou součástí středoškolského kurikula. Naše povědomí o struktuře EU a o krizích, kterým dnešní Evropa čelí – a především o *kořenech* těchto krizí –, tak má začínat již ve školních lavicích. Jaké možnosti, problémy a výzvy s sebou pro učitele a žáky přináší současná výuka týkající se evropského integračního procesu v rámci hodin dějepisu a ZSV na gymnáziích? Tato práce si klade za cíl přispět k debatě o současném pojetí výuky věnované evropské integraci a hlouběji tuto problematiku analyzovat. K užitým vědeckým metodám v této práci patří vedle analýzy a syntézy také metoda komparace; v rámci výzkumného šetření je využit dotazník.

---

[1] Ještě v lednu 2020 bylo členských států 28, ale k 31.1.2020 vystoupila z EU Velká Británie. Pro aktuální informace o jednotlivých členských státech viz https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles_cs. [cit. 3.5.2022]

[2] V rámci RVP se setkáme s označením společenských věd zkratkou OSZ, což představuje „občanský a společenskovědní základ"; na gymnáziích i jiných školách se však sociální vědy běžně vyučují v rámci předmětu ZSV, tj. základů společenských věd. V této práci bude ke společenskovědnímu předmětu referováno zkratkou ZSV, pouze v rámci rozboru RVP a dalších kurikulárních dokumentů v druhé kapitole bude v souladu s jejich terminologií užita zkratka OSZ. Obě zkratky jsou však zaměnitelné vzhledem k tomu, že obě označují občansko-společenskovědní základ.

Práce je rozdělena do šesti kapitol. První kapitola vymezuje spolu s pojmem Evropy základní dějinný rámec evropské integrace. Druhá kapitola se zaměřuje na rozbor pojetí tématu evropské integrace v kurikulu, především pak v Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia (dále RVP G), konkrétně části věnované dějepisu a ZSV. Třetí kapitola je zaměřena na analýzu vybraných učebnic dějepisu a ZSV, přičemž je vyhodnocen procentuální podíl počtu stran věnovaných sledovanému tématu vůči celkovému počtu stran. Toto vyhodnocení je shrnuto v tabulce (viz Příloha 1). Jelikož žijeme v éře rozmachu digitálních technologií a jelikož informace psané v učebnicích mohou rychle zastarat, jsou ve čtvrté kapitole zanalyzovány také vybrané online platformy a zdroje, které poskytují edukační materiály využitelné při výuce o evropské integraci. K analyzovaným webovým portálům patří TOTO100LETÍ od České televize, Historiana, Moderní dějiny, Evropa pro školy, Euroskop, EU hrou a Jeden svět na školách. Přehled analyzovaných portálů spolu s doporučeními pro využití ve výuce je poskytnut v souhrnné tabulce (viz Příloha 2). Spolu s online platformami a webovými portály je důraz kladen také na existenci Eurocenter a informačních středisek Europe Direct, které poskytují vedle tištěných materiálů široký repertoár přednášek pro školy.

Evropská integrace spadá do oblasti moderních dějin, přičemž české školství je dlouhodobě kritizováno za to, že se na školách často k nejnovějším dějinám učitelé s žáky vůbec nedostanou.[3] V rámci páté kapitoly je tedy provedeno výzkumné šetření ve formě dotazníku, který zkoumá současný stav výuky tématu evropské integrace na českých gymnáziích. Ačkoli by se dané téma mělo probírat na všech středních školách, rozhodla jsem se zaměřit na gymnázia, kde lze předpokládat, že může být tomuto tématu věnováno více času a pozornosti než na středních odborných školách, a to díky větší časové dotaci. Dotazník byl tedy určen gymnaziálním učitelům dějepisu a společenských věd. Otázky byly koncipovány na základě pěti hypotéz, přičemž zároveň navazovaly na analyzované učebnice, webové portály i nabídku služeb Eurocenter. Do výzkumu se zapojilo celkem 46 respondentů, přičemž jak samotný dotazník, tak jeho výsledky jsou k práci přiloženy (viz Příloha 3, Příloha 4).

Jak tedy o evropské integraci učit? Odpověď na tuto otázku hledá poslední, šestá kapitola. Spolu s materiály poskytnutými MŠMT jsou zanalyzovány dostupné příručky a učebnice, a to jak v tištěné, tak v digitální formě. Podrobněji je pojednáno o přednáškách,

[3] Problémy spjaté s dějepisnou výukou (nejen) moderních dějin jsou historiky a didaktiky dějepisu rozebírány např. v historickém pořadu České televize Historie.cs, konkrétně v díle z r. 2019 „Dějepis nejen podle BIS“. – https://www.ceskatelevize.cz/porady/10150778447-historie-cs/219411058220010/?TSPD_101_R0=08c3865998ab200042a1c6304538ac6e6f8ad122b01454e69783b4106ed77d17919f656e4bd1be8b083e1bdff2143000448a449f723c24f2662e7453d1c5bd5b0878c4a5ae81025d50a331371291d59abce19831d1d8ab9ee0867744fde7e4ac [cit. 21.1.2022]

které zdarma nabízejí Eurocentra a informační střediska Europe Direct. Studenti se mohou zapojovat do různorodých soutěží, jejichž přehled je uveden v další z podkapitol. Učitelé pak také mají možnost výuku založit na oslavě Dne Evropy, který připadá na 9. května a který je už na mnoha školách oslavován, jak dokládá poslední podkapitola. Následuje závěr, seznam zkratek, použité zdroje a přílohy. Pokud jsou citované pasáže originálně v angličtině, překlad do češtiny je dílem autorky této práce.

Co se evropanství a evropské integrace týče, v kontextu českého školství se těmito tématy zabývají především Denisa Labischová a Božena Gracová, jejichž publikace *„Vědomí evropanství a jeho proměny v kontextu edukace“* byla významným zdrojem informací při psaní této práce. „Evropskou identitou“ učitele se ve své disertační práci zabývala v r. 2008 Andrea Gröschlová.[4] Disertační práce Jany Stejskalíkové analyzuje evropskou dimenzi v učebnicích dějepisu,[5] na didaktické zpracování tématu EU na základních školách je zaměřena práce Sabiny Křížové.[6] Tyto disertační práce tvoří významné příspěvky k debatě o evropské integraci ve školách, nicméně pro sledované současné pojetí výuky daného tématu na gymnáziích mohly posloužit spíše jako inspirace než přímé zdroje.

Z hlediska teoretického základu této práce byla stěžejní komplexní a syntetizující publikace *„Evropská unie“* z pera Petra Fialy, Ondřeje Krutílka a Markéty Pitrové, stejně jako řada dalších zdrojů věnující se budování sjednocené Evropy, např. dvoudílné *„Dějiny evropské integrace“* Václava Horčičky a Martina Kováře či *„Teorie evropské integrace“* Petra Kratochvíla. Vedle textů od českých akademiků tato práce vycházela také z děl zahraničních odborníků, jako je polský historik Krzysztof Pomian či francouzský politolog Jacques Rupnik. V práci bylo rovněž přihlédnuto k publikacím pojednávajícím o evropské integraci v širších dějinných kontextech, ať už se jedná o dílo Václava Vebera, Tonyho Judta či Henryho Kissingera. Pro sledované téma jsou neméně významné oficiální stránky EU a jejích institucí, které jsou z hlediska obsahu i aktuálnosti nejpřesnější, proto byly taktéž cenným zdrojem při zpracovávání této práce.

---

[4] GRÖSCHLOVÁ, Andrea, *„Evropská identita“ učitele: disertační práce*, Praha: Karlova univerzita, Pedagogická fakulta, 2008. Vedoucí disertační práce Eliška Walterová.

[5] STEJSKALÍKOVÁ, Jana, *Evropská dimenze v učebnicích dějepisu: disertační práce*, Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2013. Vedoucí disertační práce Jaroslav Vaculík.

[6] KŘÍŽOVÁ, Sabina, *Didaktické zpracovaní tématu Evropská unie pro výuku na základní škole: disertační práce*, Praha: Karlova univerzita, Pedagogická fakulta, 2019. Vedoucí disertační práce Michaela Dvořáková.

1 Vymezení pojmů a základního dějinného rámce

1.1 Definice Evropy

Zabýváme-li se evropskou integrací, pak se musíme zaměřit jak na samotný integrační proces, tak také na vymezení pojmu Evropa. Na Evropu lze totiž nahlížet z mnoha hledisek, kdy definice Evropy není vždy jasná. V dnešní době lze Evropu definovat z politického hlediska např. jako *„území států, které buď již jsou členy Evropské unie, nebo mají v dohledné době potenciál (nikoliv ale nutně zájem) se členem stát a současně členské země EU by pravděpodobně členství těchto zemí radikálně neodmítly“*.[7] Takovéto vymezení nemá jasné hranice. A navíc – jak Evropu definovat před vznikem EU? Již ve starověku byl pojem „Evropa“ užíván ve dvou kontextech: jedním z nich byl kontext mytologický, kdy byla Evropa často znázorňována jako krásná žena opředena mnoha mýty. Druhý pohled tvořil geografický rámec, který Evropu vymezoval od dvou dalších kontinentů, tedy od Asie a Afriky.[8] Jenže také u zeměpisného vyměření Evropy narážíme na nejasné vymezení, které bylo historicky velice proměnlivé. Jak upozorňuje polský historik Krzysztof Pomian, *„jen špatný geograf, který neuvažuje čas jako proměnnou hodnotu, by mohl Evropu umístit do stálých hranic“*, stejně jako *„jen špatný historik, který zapomíná na základní zásady své vědy, by mohl Evropě připsat jednotný a neměnný obsah, ať už náboženský, právní, ekonomický, etický či kulturní“*.[9] Geografické vymezení Evropy je tedy úzce spjato s porozuměním jejímu historickému vývoji, přičemž ani jedno, ani druhé není snadné jasně definovat.

1.2 Pojetí evropských dějin

Samotný proces evropské integrace spadá do širšího rámce evropských dějin. Porozumění vlastním kořenům nám pomáhá definovat svou identitu. Ohledně vymezení a pojetí minulosti Evropy však nepanuje mezi historiky shoda. Existují euroskeptičtí historiografové, kteří tvoří skupinu odpůrců evropských dějin.[10] Naopak historikové, kteří mají za to, že Evropa *má* společnou minulost, uvádí čtyři základní argumenty, kterými se

---

[7] PTÁČNÍK, Jan, *Euroskepticismus jako projev jednotnosti Evropy v její rozmanitosti*, in: POKORNÁ KORYTAROVÁ, Lenka et al., Promýšlet Evropu dvacátého století: Evropa sjednocená / rozdělená, Brno 2012, s. 210.

[8] MIKKELI, Heikki, *Europe as an Idea and an Identity*, Hampshire – New York, 1998, s. 3–5.

[9] POMIAN, Krzysztof, *Evropa a její národy: Ve znamení jednoty i různosti*, Praha 2001, s. 7.

[10] K euroskeptickým historikům lze na základě jejich díla řadit např. Emmanuela Berla, který poukazuje na neurčitelnost hranic Evropy a odtud vyvozuje neexistenci jejích dějin, či Reného Sedillota. který ve svých argumentech vedle geografické neurčitelnosti Evropy poukazuje také na její obrovskou vnitřní rozdílnost a na řadu neúspěchů při budování evropských plánů. Více viz CARBONELL, Charles-Olivier et al., *Evropské dějiny Evropy: 1. Mýty a základy (od počátků do 15. století)*, Praha 2003, s. 9–14.

brání odpůrcům evropských dějin. Ve stručnosti se v podání Denise de Rougemonta jedná o tyto argumenty: [11]

1) Jen proto, že je Evropa geograficky i kulturně proměnlivá a z historického hlediska těžko uchopitelná, neznamená to, že Evropa a její dějiny neexistují. Evropa je reálnou entitou i přesto, že je obtížné definovat její hranice.

2) Ačkoli nepanuje shoda ohledně okolností a data vzniku Evropy, opět to neznamená, že Evropa se svými dějinami neexistuje vůbec.

3) Evropa jako pojem není novověký, uměle vytvořený výmysl, ale objevuje se již od středověku,[12] kde je teprve předznamenáno formování evropské identity. Národy, často považované za pravou a nehynoucí realitu, se naopak začaly formovat až od 18. století.

4) Kultura Evropanů je a byla ovlivněna i cizími prvky a jako taková je obtížně definovatelná, přesto není možné smést ji ze stolu s tím, že existují pouze kultury národního charakteru. Ty naopak nemůžou být uzavřeny do hranic národních států, jelikož čerpají svou svébytnost z širšího, evropského rámce.

Uvnitř samotného starého kontinentu mohou probíhat četné slovní půtky prosazující existenci či neexistenci společných dějin Evropy, *„při pohledu z Ameriky jsme však všichni Evropané, ať patříme k jakémukoli národu“*.[13] Pohled zvnějšku nám tedy i přes těžkosti s uchopením společných evropských dějin ukazuje, že Evropa z dálky působí jako jednotný civilizační a kulturní okruh. Že pro ne-Evropany působí Evropa jednotněji, než si sama připouští, může dokládat také fakt, že existují snahy relativně funkční a unikátní proces evropské integrace napodobit.[14] Vedle vnějšího pohledu nám při hledání vymezení dějin Evropy může pomoci přijetí její proměnlivosti, jelikož *„historie Evropy je historií jejích hranic“ – „je to historie sil vědomě či nevědomě sjednocujících původně rozdrobený prostor a sil opačných, jež jejich dílo ničily“*.[15] Ve 20. století se setkáváme s problémem Evropy nejdříve rozdělené železnou oponou a následně proměněné pádem této opony, kdy se vědomí evropanství západních zemí postupně muselo modifikovat s posunem evropských hranic

[11] Tamtéž, s. 17–19.
[12] Adjektivum „evropský“ je poprvé zaznamenáno v kronice vzniklé těsně po bitvě u Poitiers (rok 732), zatímco nejstarší dochovaný záznam pojmu „Evropa“ jakožto označení území, zde konkrétně pevninské části Řecka, je zaznamenán v básni řeckého básníka Hésioda, který žil v 8.–7. století př. n. l. – Srov. CARBONELL, s. 18; VEBER, Václav, *Dějiny sjednocené Evropy: Od antických počátků do současnosti*, Praha 2012, s. 13.
[13] CARBONELL, s. 20.
[14] PTÁČNÍK, s. 211.
[15] POMIAN, s. 7.

východním směrem. V dynamické proměně struktur, v dějinném vývoji a v hledání společných norem a hodnot ani není možné, aby evropská identita zůstala statická.[16]

Evropané stále znovu hledající své dějiny jako by tedy byli Evropany v pravém slova smyslu, jelikož na hledání dějin Evropy a na neustálé redefinice evropské identity lze nahlížet jako na součást podstaty evropanství. Hledání odpovědi na otázku „co je to Evropa?“ se jeví jako klíčové pro formování evropské identity. Michel Foucher shrnuje tuto charakteristiku Evropy následovně: „*Byli bychom ještě ‚evropští‘, kdybychom se spokojili s během věcí, kdyby všechno kolem bylo stálé, kdyby stavba byla dokončena, cíl dosažen, nezávislá moc konečně nastolena a zvládnuta, zkrátka kdybychom přestali pochybovat a zvládat paradoxy? Pro Evropu by každé završení bylo fatální. Právě toto napětí, tento stále znovu začínající projekt, tato touha po Evropě, tato stavba, jejíž konečné plány neznáme – právě tohle všechno je jediný důvod, který stojí za to.*“[17]

Z této perspektivy lze tedy říci, že sama *obtížnost* definovat pojem Evropy je součástí její definice a že filosofické tázání po vlastní identitě je neoddělitelné od snahy jednoznačného vymezení vlastního historického, kulturního a civilizačního rámce. Zároveň při snaze porozumět procesu evropské integrace a při jeho hodnocení je třeba mít na paměti, že také evropská integrace je postavena na neustálé redefinici evropské identity – či přímo na jejím nikdy nekončícím hledání.

1.3 Evropský integrační proces

1.3.1 Evropské integrační snahy v dějinách

Snahy o sjednocení evropských zemí v průběhu staletí patří neodmyslitelně k evropským dějinám. Po pádu římské říše se v křesťanském civilizačním rámci zrodilo úsilí o *renovatio imperii Romanorum*, tedy o obnovu římského impéria. O to se pokusil Karel Veliký, na jehož snahy navázala ve středoevropské oblasti Svatá říše římská. Z revoluční Francie vyrazil s vizí sjednocené Evropy pod francouzskou nadvládou Napoleon Bonaparte. Ačkoli se plná a dlouhodobá politická integrace Evropy ve středověku ani v novověku nezdařila, křesťanství do značné míry působilo na celém kontinentě jako unifikační prvek.[18] Již na konci antiky se začíná v Evropě budovat „identita na základě víry“, která se

[16] LABISCHOVÁ, Denisa – GRACOVÁ, Blažena – ZÁDRAPOVÁ, Lenka, *Vědomí evropanství a jeho proměny v kontextu edukace*, Ostrava 2013, s. 26–27.
[17] FOUCHER, Michel, *Evropská republika: Historicko-geografický pohled*, Brno 2002, s. 7.
[18] Vytvořit univerzální říši se papežům nepodařilo, katolická církev však byla úspěšná v duchovním sjednocení Evropy, přičemž latina působila jako sjednocující jazyk. – VEBER, s. 68.

s příchodem středověku stala monopolní.[19] Od samotného vzniku se katolická církev musela vypořádávat s mnohými heretickými hnutími, k definitivnímu začátku konce katolické převahy na většině území Evropy však došlo až s prosazením reformace. V rámci předreformního či raně reformního období bývá v kontextu evropské integrace často z českých dějin zmiňována koncepce Jiřího z Poděbrad.[20] Nejedná se však o ojedinělou myšlenku – v průběhu dějin se mnoho předních evropských intelektuálů zamýšlelo nad možnostmi mírového uspořádání sjednocené Evropy, ať už to byl Erasmus Rotterdamský, Jan Amos Komenský či Immanuel Kant.[21] Až po první světové válce byl další pokus o politické sjednocení evropského kontinentu nejen promyšlen, ale také realizován ve formě versailleského mírového systému spolu s vytvořením Společnosti národů. Toto uspořádání však mj. v důsledku distancování USA a neschopnosti Německa přijmout válečnou porážku ztroskotalo.[22]

Ačkoli versailleský mírový systém ve splnění svých mírových cílů neobstál, započal nové směřování v hledání evropské rovnováhy. V moderní době již při snaze o sjednocení Evropy nemá být prosazována nadvláda jednoho státu nad ostatními jako v dřívějších staletích, nýbrž evropský systém má být založen na vzájemné spolupráci samostatných, suverénních a rovnocenných jednotek.[23] V meziválečném období se diskutovaly různé koncepty možného evropského sjednocení, ať už ve formě federace či konfederace. Tyto úvahy se po první světové válce objevovaly napříč evropskými zeměmi.[24] Významné bylo např. Panevropské hnutí,[25] jehož průkopníkem se stal hrabě Richard Nicolaus[26] Coudenhove-Kalergi, či návrh evropského sjednocení francouzského ministra zahraničních věcí Aristida

---

[19] CARBONELL, s. 135.

[20] Vznik mírového plánu českého „krále dvojího lidu“ byl do značné míry ovlivněn dobovými okolnostmi. Jiří z Poděbrad jakožto nekatolický král nepocházející z žádného prominentního vládnoucího rodu se v obavě z politické izolace pokoušel mírovými návrhy na sjednocení evropských panovníků oslabit papeže a naopak si zajistit stabilitu vlastního postavení. Bez podpory římské kurie však plány českého krále neuspěly a „Smlouva o nastolení míru v celém křesťanstvu“ zůstala jen na papíře. – VEBER, s. 77–79.

[21] Po dlouhá staletí byly myšlenky na sjednocenou křesťanskou Evropu provázeny strachem z Turků, ale i po odeznění této hrozby převládala mezi učenci i některými státníky vize evropského mírového uspořádání. Podrobněji o vývoji pojetí evropské ideje od středověku až po současnost viz VEBER, s. 65–173.

[22] Blíže k problematice a dopadům versaillského mírového systému viz např. kritická esej HOUSKA, Ondřej, *Uspořádání odsouzené k zániku? Mýty a skutečnosti o kolapsu versailleského mírového systému*, in: BÁRTA, Miroslav et al., Kolaps a regenerace: Cesty civilizací a kultur: Minulost, současnost a budoucnost komplexních společností, Praha 2011, s. 485–506.

[23] K upuštění od touhy po nadvládě, ať už v rámci evropského kontinentu či mimo něj, evropské státy přistoupily spíše proti své vůli v důsledku nutnosti poučit se historií, stejně jako kvůli faktickému politickému i ekonomickému oslabení Evropy po druhé světové válce. – PTÁČNÍK, s. 211–212.

[24] U nás se evropanstvím a myšlenkami na sjednocenou Evropu v období První republiky zabývali např. Edvard Beneš či Hubert Ripka. Podrobněji k promýšlení celoevropské politické konstrukce československými intelektuály viz kapitola „Československý přínos“ v publikaci GONĚC, Vladimír, *Evropská idea: Idea mírové, kooperující a sjednocující se Evropy II.: 1938–1950*, Brno 2001, s. 211–256.

[25] Panevropské hnutí, někdy také Panevropská unie.

[26] V českém přepisu Richard Mikuláš, v anglickém Richard Nicolas.

Brianda.[27] Tyto koncepty působí jako významná intelektuální předehra samotného integračního procesu 2. poloviny 20. století, který následoval po posledním a nejkrvavějším pokusu o podmanění celé Evropy násilnou cestou. Podobně jako Napoleon o dvě století dříve, působili fašisté i nacisté napříč Evropou jako odstrašující případ.[28] Šok z událostí druhé světové války se stal katalyzátorem integračního procesu postaveného tentokrát nikoli na anexích a válečných taženích, nýbrž na diskusích a kompromisech. Dnes tak pod pojmem „evropská integrace“ nerozumíme ani tak širší dějinný rámec integračních snah, jako spíš poválečný vývoj sbližování západní Evropy na demokratických principech vedoucí postupně až ke vzniku EU.

1.3.2 Vývoj evropské integrace ve 20. století

Po ztroskotání versailleského systému a po hrůzách druhé světové války se jak Francie, tak USA k poválečnému řešení německé situace postavily jinak než po první světové válce, kdy se USA od evropského dění izolovaly a kdy Francie usilovala o oslabení poraženého sousedního státu. Taktiky obou zemí se tváří v tvář novému válečnému konfliktu ukázaly jako neúčinné, a tak bylo třeba započít nový diskurz. Po druhé světové válce USA nabídly zbídačené Evropě materiální a finanční pomoc ve formě Marshallova plánu,[29] který bezděčně Evropu rozdělil podle toho, které státy pomoc přijaly a které nikoli. Samotné Německo bylo rozděleno na dvě části,[30] z nichž jedna spadala do východního bloku, zatímco druhá, západní část se podílela na počínajícím západoevropském integračním projektu. To bylo umožněno jak skepsí k národnímu státu, tak změněným postojem Francie ke svému letitému nepříteli – namísto izolace se mělo Německo podílet na tvoření Evropy, a to v co nejtěsnějším spojení s Francií. Svou roli sehrála nejen zkušenost s první a druhou světovou válkou, ale také počínající studená válka. K prvotním impulsům evropské integrace tak patřil *„všudypřítomný strach a neschopnost malých států existovat ve světě ovládaném supervelmocemi, přání včlenit Německo do sjednocené Evropy, a tak předejít další válce*

[27] Podrobněji ke koncepcím hraběte Coudenhove-Kalergiho a Aristida Brianda viz GERBET, Pierre, *Budování Evropy*, Praha 2004, s. 27–32.

[28] Po celé Evropě během války vznikala hnutí odporu. Významnou roli sehrál italský protifašistický odboj, jehož členové četli britské federalistické spisy a z něhož vzešel např. Altiero Spinelli, jeden z významných budovatelů pozdější sjednocující se Evropy. – VEBER, s. 162–168.

[29] Pro zlepšení poválečné situace v Evropě vznikla po přijetí Marshallova plánu Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci neboli OEEC (1948), později se tato organizace přetvořila v dosud fungující OECD (1961). Právě tato ekonomická spolupráce západoevropských zemí spadá do počáteční etapy evropské kooperace. – GERBET, s. 52–59.

[30] Německo bylo po druhé světové válce rozděleno na Německou demokratickou republiku (NDR) a Spolkovou republiku Německo (SRN). Pokud je v této kapitole řeč o Německu před znovusjednocením (tj. před r. 1990), pak je referováno k západní části Německa, tedy k SRN. Právě SRN se podílela na západoevropském integračním procesu 2. poloviny 20. století.

a devastaci", stejně jako *„touha po ekonomických výhodách, které měly provázet větší hospodářský celek"*.[31]

O co silnější bylo poválečné odhodlání se sjednocováním Evropy začít, o to menší panovala shoda, jakou podobu by toto sjednocení mělo mít. Střetly se různé koncepce evropského uspořádání a vyvstala řada otázek: *„Mělo se začít Evropou ekonomickou nebo Evropou politickou? Měla být vytvořena federace? Nebo unie? Či asociace?"*[32] Evropskou integraci tak od počátku provázely diskuse a náročné hledání kompromisů. Někdy se celý proces zasekl nebo učinil krok zpět, ale důležité bylo, že *„každá etapa vývoje byla zakončena vytvořením nějaké instituce, jež svou povahou a složením odrážela rovnováhu sil v daném okamžiku"*.[33] Hned v první fázi ztroskotala ambice utvoření federace a prosadilo se především zahájení spolupráce v ekonomické oblasti, nikoli v oblasti obranné či politické.[34]

Za pomyslný milník počátku evropské integrace je považován projev francouzského ministra zahraničí Roberta Schumana. Ten dne 9. května 1950 mj. pronesl: *„Evropa se nevytvoří najednou, nebo podle jednoho plánu. Uskuteční se naplňováním konkrétních cílů, vytvářejíc nejprve skutečnou solidaritu. Sdružení evropských národů vyžaduje, aby se skoncovalo s letitým nepřátelstvím mezi Francií a Německem. Cokoli se podnikne v tomto směru, se musí týkat především těchto dvou zemí."*[35] Na počátku evropské integrace tak stálo francouzsko-německé sbližování. Protagonisty těchto integračních počátků byli německý kancléř Konrad Adenauer a francouzský státník Robert Schuman, které doplňoval italský politik Alcide de Gasperi.[36] Na základě Schumanova plánu[37] následovalo v roce 1951[38] vytvoření Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO), což byla první fungující evropská nadnárodní instituce.[39] ESUO, slučující pod společnou správu těžký průmysl klíčový pro vedení války, založila na základě Pařížské smlouvy tzv. Šestka.[40] Ekonomická integrace pokračovala i v dalších dekádách; na základě Římských smluv Šestka v roce 1957[41] založila

---

[31] WEGS, J. Robert – LADRECH, Robert, *Evropa po roce 1945*, Praha 2002, s. 146.
[32] GERBET, s. 47.
[33] Tamtéž, s. 47.
[34] Ke zděšení řady evropských politiků bylo v počátcích integračního procesu odmítnuto jak Evropské obranné společenství, tak Evropské politické společenství. – VEBER, s. 229–236.
[35] Úryvek z Schumanovy deklarace, kterou francouzský ministr zahraničí Robert Schuman pronesl dne 9. května 1950. Dostupné z https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/schumanova-deklarace-9-kvetna-1950/ [cit. 6.12.2021]
[36] KISSINGER, Henry, *Uspořádání světa: Státní zájmy, konflikty a mocenská rovnováha*, Praha 2016, s. 97.
[37] Za skutečného autora „Schumanova plánu" lze označit spíše Jeana Monneta, dalšího z „otců zakladatelů" sjednocené Evropy. – HORČIČKA, Václav – KOVÁŘ, Martin, *Dějiny evropské integrace I*, Praha 2005, s. 75–77.
[38] V roce 1951 byla Pařížská smlouva o ESUO podepsána, v roce 1952 vešla v platnost.
[39] VEBER, s. 217.
[40] Francie, Itálie, Německo, státy Beneluxu.
[41] V platnost vešly Římské smlouvy v roce 1958. Podrobněji o Římských smlouvách jakožto o významném mezníku evropské integrace viz VEBER, s. 243–254.

Evropské hospodářské společenství (EHS) a Evropské společenství pro atomovou energii (Euratom).[42] Jako alternativa k EHS vzniklo na základě britské iniciativy v r. 1960 Evropské sdružení volného obchodu (ESVO) za účasti Dánska, Norska, Portugalska, Rakouska, Švédska, Švýcarska a Velké Británie.[43] V r. 1967 byly ESUO, EHS a Euratom sloučeny do Evropského společenství (ES).[44]

ESVO dostatečně nenaplňovalo očekávání a potřeby členských zemí, proto v 60. letech projevily zájem o podíl na ekonomické integraci v rámci EHS Irsko, Dánsko, Velká Británie a posléze i Norsko. Nejproblematičtější byl postoj Charlese de Gaulla k Velké Británii, jejíž vstup do EHS Francie dvakrát vetovala.[45] Francouzský prezident si nehodlal dělat o britském přístupu k integračnímu procesu iluze a svůj opatrný postoj podpíral mj. předpokladem, že „Velká Británie bude usilovat o to, aby si udržela pozici na půl cesty mezi Evropou a Amerikou".[46] Vedle obavy z proměny evropského konceptu v atlantické společenství s převládajícím americkým vlivem se Francie, usilující o dominantní postavení v EHS, zdráhala k sobě přijmout tak významného konkurenta, jako byli Britové.[47] Až v roce 1973 došlo po dlouhých vyjednáváních k prvnímu rozšíření a do Společenství vstoupila Velká Británie spolu s Dánskem a Irskem (vzniká tzv. Devítka).[48] V druhém rozšíření přistoupilo na počátku 80. let k ES Řecko (Desítka) a o pět let později Španělsko s Portugalskem (Dvanáctka). Zároveň dochází v r. 1985 mezi Německem, Francií a státy Beneluxu v lucemburském Schengenu k podepsání úmluvy o odstranění hraničních kontrol – tím vznikají základy tzv. Schengenského prostoru, který zjednodušuje překračování hranic členských zemí.[49]

Nedlouho po podepsání Jednotného evropského aktu (JEA), který vstoupil v platnost v r. 1987,[50] se změnila situace ve střední a východní Evropě. Po rozpadu Sovětského svazu

---

[42] Euratom, podobně jako Schumanův plán, byl dílem především Jeana Monneta. Euratom měl vyřešit hospodářské obtíže s nákladným výzkumem týkajícím se mírového využití jaderné energie. – Tamtéž, s. 254–257.

[43] ESVO tvořilo britskou alternativu k EHS, stalo se však spíše „slepou uličkou". – HORČIČKA – KOVÁŘ, *Dějiny evropské integrace I*, s. 140–144.

[44] Stalo se tak na základě slučovací smlouvy podepsané 8. dubna 1965 v Bruselu, v platnost smlouva vešla 1. července 1967. – FIALA, Petr – KRUTÍLEK, Ondřej – PITROVÁ, Markéta, *Evropská unie*, Brno 2018, s. 93–94.

[45] HORČIČKA, Václav – KOVÁŘ, Martin, *Dějiny evropské integrace II*, Praha 2006, s. 32–44.

[46] JUDT, Tony, *Poválečná Evropa: Její historie od roku 1945*, Praha 2017, s. 297.

[47] FIALA – KRUTÍLEK – PITROVÁ, s. 91–92.

[48] Norsko vstup do ES odmítlo v referendu. Podrobněji o prvním rozšíření viz FIALA – KRUTÍLEK – PITROVÁ, s. 104–108.

[49] Tamtéž, s. 125.

[50] Jednotný evropský akt členské státy zavazoval vytvořit k 1. lednu 1993 jednotný evropský vnitřní trh; stal se tedy významným mezníkem prohlubování ekonomické integrace a vedl k podpisu Maastrichtské dohody. – WEGS – LADRECH, s. 161–166.

a znovusjednocení Německa[51] se mapa Evropy změnila a západní státy se postupně připravovaly na přijetí dalších zemí do integračního procesu. Po přijetí JEA však západoevropské země svou pozornost směřovaly na přípravu Maastrichtské smlouvy (tj. Smlouvy o EU), která v roce 1993 vstoupila v platnost. Vznikla tak Evropská unie stojící na třech pilířích.[52] V r. 1995 vstoupilo do EU Finsko, Rakousko a Švédsko (Patnáctka), o vstupu dalších států probíhala jednání. Dále byl rozšiřován Schengenský prostor a především vyvrcholila poslední fáze Evropské měnové unie (EMU) – od r. 2002 byla zavedena jednotná měna euro,[53] která „přinesla míru sjednocení, jakou Evropa od dob Svaté říše římské nespatřila".[54] Ještě v průběhu 90. let byla podepsána Amsterdamská smlouva, která řešila cestu ke spuštění procesu rozšíření Unie a novelizovala základní unijní dokumenty.[55] Po roce 2000 se EU připravovala na vstup zemí střední a východní Evropy smlouvou z Nice, která vešla v platnost r. 2003. Započaté institucionální reformy pak byly po odmítnutí evropské ústavy[56] završeny Lisabonskou smlouvou, podepsané r. 2007 a ratifikované v r. 2009.[57]

Ekonomická integrace tedy byla doplňována integrací politickou. Proces politického sjednocování byl však pozvolnější a obecně méně vítaný než sbližování ekonomické. Již v r. 1949 vznikla Rada Evropy, kde byl ale ještě nadnárodní charakter tohoto orgánu potlačen zachováním značné suverenity členských států.[58] Přesto Rada v průběhu let rozšiřovala řady svých členů a dosáhla mnoha úspěchů.[59] Zároveň každé ze společenství vzniklých na základě ekonomické integrace – ať už to bylo ESUO, EHS či Euratom – mělo zpočátku ustaveno vlastní výkonný orgán. V r. 1967 spolu s vytvořením ES byly rozpočty

---

[51] Po pádu východního bloku vedlo znovusjednocení Německa k okamžité změně evropské rovnováhy: „žádné konstituční uspořádání totiž nemohlo změnit prostý fakt, že jediné Německo je nyní znovu nejsilnějším evropským státem". – KISSINGER, s. 101.

[52] FIALA – KRUTÍLEK – PITROVÁ, s. 135–148.

[53] Státy platící eurem utváří tzv. „eurozónu". Euro bylo pro bezhotovostní styk zavedeno již v r. 1999, ale až od r. 2002 jsou v oběhu i tištěné bankovky. – HORČIČKA – KOVÁŘ, *Dějiny evropské integrace II*, s. 116–118.

[54] KISSINGER, s. 101.

[55] Amsterdamská smlouva byla podepsána v r. 1997, v platnost vstoupila bez větších obtíží o dva roky později. – VEBER, s. 375–380.

[56] K posílení pravomocí unijních institucí, a tedy k prohloubení politické integrace, mělo dojít s přijetím evropské ústavy, jejíž konečná verze byla připravovaná v r. 2004. Ačkoli podle průzkumů se občané ve všech členských zemích měli většinově vyjadřovat pro přijetí ústavy, ratifikační proces byl přerušen po odmítnutí ústavy v referendech ve Francii a v Nizozemí. Společnou ústavu, významný prvek suverénních demokratických států, tak ani k dnešnímu dni EU nemá. Části neratifikované ústavy však byly integrovány do Lisabonské smlouvy. – VEBER, s. 569–574.

[57] Podrobněji o problematice přijetí Lisabonské smlouvy viz FIALA – KRUTÍLEK – PITROVÁ, s. 207–223.

[58] Do Rady Evropy vkládali velká očekávání mnozí federalisté; očekávání ve formě radikálního prohloubení politické integrace se však nenaplnila. – KRATOCHVÍL, Petr, *Teorie evropské integrace*, Praha 2008, s. 55.

[59] Nejvýznamnějším z úspěchů práce Rady Evropy byla Evropská konvence o ochraně základních lidských práv a svobod (platná od r. 1953), pro jejíž vynutitelnost vznikl v r. 1959 Evropský soud pro lidská práva. – HORČIČKA – KOVÁŘ, *Dějiny evropské integrace I*, s. 67.

a výkonné struktury jednotlivých institucí sloučeny a vznikl jediný orgán: Komise Evropských společenství (tedy Evropská komise).[60] V 70. letech byla vytvořena Evropská rada s přihlédnutím k názoru, že „není možné oživit ES ekonomicky, nebude-li zde jasná perspektiva politické unie“.[61] Evropská rada reprezentuje členské státy, utváří ji nejvyšší představitelé členských zemí a v současné době se schází minimálně čtyřikrát do roka.[62] Významným orgánem se stal také Evropský parlament, jehož kořeny sahají do r. 1958[63] a který je rozdělen do politických frakcí nezávisle na národnosti. Od r. 1975 byla zavedena přímá volba do Evropského parlamentu, ačkoli průběh všeobecných voleb byl ponechán na rozhodnutí národních vlád.[64] Evropský parlament je tak jedinou občany přímo volenou unijní institucí. V současné době je základní institucionální „trojúhelník“ tvořen Radou Evropské unie, Evropskou komisí a Evropským parlamentem.[65] K dalším významným institucím EU patří např. Soudní dvůr EU se sídlem v Lucemburku[66] a Evropská centrální banka se sídlem ve Frankfurtu nad Mohanem.[67]

Jak bylo ukázáno výše, evropská integrace probíhala – a probíhá – na dvou hlavních úrovních, a sice na úrovni politické a úrovni ekonomické. Integrační proces vedl k vytvoření Evropské unie, která není federací ani konfederací a která, ačkoli vykazuje určité prvky státu, není ani státním útvarem. Současná podoba EU v sobě slučuje *„národní a regionální pojetí“*, jehož *„výsledkem je hybrid, který konstitučně stojí někde mezi státem a konfederací a jeho fungování zajišťují schůze ministrů a společný byrokratický aparát“*.[68] Lze si klást otázku, zda se jedná o jeden integrační příklad z mnoha, či jestli je evropská integrace natolik specifická, že ji nelze zevšeobecnit na úroveň jiných integračních procesů. Zatímco nejprve převládala teorie upřednostňující evropskou integraci jako příklad obecného integračního jevu, od 70. let se stále silněji prosazuje vyzdvihování specifik evropského integračního procesu, a tudíž nesrovnatelnosti s jinými integračními projekty.[69] I přes veškeré neshody a odlišnosti mezi členskými státy lze říci, že naplnit vizi sjednocené Evropy, která bude řešit

---

[60] https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/25/evropska-komise [cit. 28.1.2022]
[61] Tento názor zastával francouzský prezident Giscard d'Estaing, ale obdobný náhled na hospodářskou integraci jako na předstupeň čistě politické organizace byl pro Francouze typický. Srov. HORČIČKA – KOVÁŘ, *Dějiny evropské integrace II*, s. 63; GERBET, s. 171.
[62] https://www.euroskop.cz/90/sekce/evropska-rada/ [cit. 28.1.2022]
[63] Při svém vzniku byl parlament známý jako Evropské parlamentní shromáždění, název Evropský parlament této instituci oficiálně náleží až od r. 1987. – https://www.europarl.europa.eu/infographic/european-parliament-timeline/index_cs.html#event-196203 [cit. 28.1.2022]
[64] GERBET, s. 280.
[65] FIALA – KRUTÍLEK – PITROVÁ, s. 253.
[66] https://www.euroskop.cz/101/sekce/soudni-dvur/ [cit. 28.1.2022]
[67] https://www.euroskop.cz/82/sekce/evropska-centralni-banka/ [cit. 28.1.2022]
[68] KISSINGER, s. 101–102.
[69] KRATOCHVÍL, s. 27.

konflikty mírovou cestou, se do značné míry podařilo. Přesto i dnešní Evropská unie čelí mnoha výzvám a zůstává otázkou, jakým směrem se budou Evropané dále ubírat.

1.3.3 Rozpad východního bloku a pozice ČR

Francouzský politolog a historik Jacques Rupnik již v době pádu železné opony výstižně shrnul situaci ve státech rozpadajícího se východního bloku, když napsal, že *„zájem o ideu kooperace ve střední Evropě někdy odráží deziluze z národnostních států vzniklých po první světové válce, které všechny měly národnostní menšiny a ukázaly se být velmi zranitelné totalitarismem, nejdříve zprava a později zleva“*.[70] Československo je typickým příkladem tohoto dění, kdy se po mnichovské zradě ze strany západních států český národ po druhé světové válce přiklonil na východ a hledal spásu v Sovětském svazu. Po dvojité deziluzi přichází pád totalitního státu s vládou jedné strany a transformace do demokratického režimu. Tato transformace byla provázena rozdělením Československa na dva samostatné státy, Českou a Slovenskou republiku. Oba státy projevily zájem vstoupit do nadnárodních struktur, a to především do Severoatlantické aliance a do Evropské unie.[71] Do NATO vstoupila ČR v roce 1999 spolu s Polskem a Maďarskem.[72] V roce 2004 se přidalo Slovensko s dalšími šesti státy.[73]

O vstup do EU zažádala ČR již v roce 1996. O rok později zveřejnila Evropská komise dokument *Agenda 2000*,[74] v rámci něhož se přihlašovala k podpoře rozšiřování unie a zároveň zveřejnila posudky analyzující připravenost všech kandidátských zemí.[75] Pro transformující se země střední a východní Evropy představovalo užší spojení se Západem šanci. Západoevropské země si však k Východu udržovaly skepsi a evropský projekt tak byl od počátku schizofrenní – ačkoli byl deklarován prostor otevřený všem evropským národům, nebylo možné ignorovat, že státy bývalého východního bloku byly zbídačené a jejich unáhlené přijetí by unijní rozpočet zruinoval.[76] Proto, podobně jako při dřívějších rozšířeních, i při posunu hranic směrem na východ mělo dojít k aplikaci tzv. klasické metody rozšíření,

---

[70] RUPNIK, Jacques, *Jiná Evropa*, Praha 1992, s. 15.
[71] Již v r. 1991 se Československo stalo členem Rady Evropy, od r. 1993 jako samostatná Česká, resp. Slovenská republika.
[72] Na nabídku členství v NATO lze pohlížet jako na „jistý druh kompenzace“, kdy postkomunistickým státům byla nabídnuta „jakási prozatímní odměna za snahu“, jelikož ihned tyto státy integrovat do ES/EU bylo z ekonomického i politického hlediska nemyslitelné. – JUDT, s. 737.
[73] V březnu 2004 do NATO vedle Slovenska vstoupily také Bulharsko, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Rumunsko a Slovinsko.
[74] HORČIČKA – KOVÁŘ, *Dějiny evropské integrace II*, s. 123.
[75] Podrobněji o období mezi lety 1996 a 2004 viz https://www.euroskop.cz/803/sekce/vstup-cr-do-eu/ [cit. 22.1.2022]
[76] JUDT, s. 738–740.

kdy *„kandidátská země se musí přizpůsobit EU, nikoli naopak“*.[77] Jednání vyvrcholila vstupem ČR do EU spolu s dalšími devíti státy[78] dne 1.5.2004 – tímto rozšířením, dosud nejrozsáhlejším co do počtu nových členů, vzrostl počet zemí tvořících EU na 25 států. Česká republika v r. 2009 poprvé předsedala Radě EU[79] a nyní se připravuje na své druhé předsednictví, které bude trvat od července do prosince 2022.[80]

[77] MAREK, Dan, *Od Moskvy k Bruselu: Vztahy mezi Českou republikou a Evropskou unií v období 1957–2004*, Brno 2006, s. 129.
[78] Vedle ČR a Slovenska vstoupily do EU také Kypr, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko a Slovinsko. Tímto krokem – a dosud největším územním rozšířením EU – bylo překlenuto rozdělení Evropy trvající od konce druhé světové války. Podrobněji viz https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/2000-09_cs [cit. 26.1.2022]
[79] FIALA – KRUTÍLEK – PITROVÁ, s. 279.
[80] Úřad vlády ČR poskytuje bližší informace na webové stránce vytvořené speciálně pro nadcházející předsednictví; viz https://www.eu2022.cz [cit. 28.1.2022]

2 Pojetí tématu evropské integrace v kurikulu

Základní kurikulární dokumenty představují v České republice rámcové vzdělávací programy. Ty jsou tvořeny pro různé stupně vzdělávacího systému – pro etapu předškolní, základní, gymnaziální a pro střední odborné vzdělání. Tvorba rámcových vzdělávacích programů vycházela z principů kurikulární politiky stanovené v Národním programu rozvoje a vzdělávání v ČR, který je známý také jako tzv. Bílá kniha.[81] Jedná se o dokument z roku 2001 formulující vládní strategii v oblasti vzdělávání,[82] který však ztratil platnost v roce 2013 s přijetím Strategie vzdělávací politiky ČR 2020. Ten byl v letech 2013–2020 *„klíčovým dokumentem a zároveň podmínkou pro čerpání prostředků z Evropské unie“*.[83] Právě v roce 2020 byla schválena Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ pro dekádu 2020–2030 (a dál). Nová strategie si za své dva hlavní strategické cíle klade rozvíjení žákovských kompetencí potřebných pro fungování v dnešním světě a snížení nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání.[84] Na základě cílů Strategie 2030+ probíhají v současné době revize stávajících rámcových vzdělávacích programů.[85]

Vedle státní úrovně jsou závazné dokumenty určující směřování vzdělávání přijímány také na úrovni školní, která je státní úrovni podřízena. V návaznosti na rámcové vzdělávací programy si tak každá škola tvoří vlastní školní vzdělávací program (dále ŠVP) schvalovaný ředitelem té které školy. ŠVP umožňuje školám určit si své specifické zaměření a definovat si vlastní výchovné a vzdělávací strategie. Jak rámcové, tak školní vzdělávací programy jsou přístupné pro pedagogickou i nepedagogickou veřejnost. Jelikož tato práce si klade za cíl zkoumat výuku evropské integrace tak, jak je pojata na gymnáziích, v této kapitole bude s ohledem na rozebírané téma analyzován Rámcový vzdělávací program pro gymnázia (dále

---

[81] Bílá kniha je dostupná online na stránkách MŠMT. Viz MŠMT, *Národní program rozvoje a vzdělávání v České republice: Bílá kniha*, Praha 2001 [online]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-vzdelani-v-cr [cit. 17.1.2022]

[82] Bílá kniha posloužila jako výchozí dokument při tvorbě nového školského zákona přijatého v roce 2004. Jedná se o zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. – JIREČEK, Miroslav, *K vývoji učebních plánů a osnov dějepisu v českých zemích v letech 1918–2012*, in: JANÍK, Tomáš – PEŠKOVÁ, Karolína et al., Školní vzdělávání: Podmínky, kurikulum, aktéři, procesy, výsledky, Brno 2012, s. 94.

[83] https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-vzdelavaci-politiky-2020-1 [cit. 17.1.2022]

[84] Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ je dostupná online na stránkách MŠMT. Viz MŠMT, *Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+*, Praha 2020 [online]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-2030 [cit. 17.1.2022]

[85] Návrh nového RVP G byl již zveřejněn a má platit od září 2022. Hlavní revidovanou vzdělávací oblastí se stala informatika; zároveň byla mezi klíčové kompetence vřazena kompetence digitální. Tato kompetence se propsala také do úprav ve vzdělávacím okruhu Člověk a společnost, kde je větší důraz kladen na digitální gramotnost. Náplň tohoto vzdělávacího okruhu by jinak měla zůstat nezměněna. Nové rámcové programy pro střední vzdělávání viz https://www.msmt.cz/vzdelavani/stredni-vzdelavani/ramcove-vzdelavaci-programy Podrobněji o problematice a průběhu revizí viz https://velke-revize-zv.rvp.cz/z-ceho-revize-vychazi [cit. 17.1.2022]

RVP G).[86] Rozebírána bude především evropská dimenze ve vzdělávání, která se v českém prostředí objevila již v 90. letech.[87] V r. 2001 pak také Rada Evropy vydala doporučení o výuce dějepisu v 21. století, které na svých stránkách zveřejňuje MŠMT.[88] Zatímco na základních školách je prostor věnován spíše snaze probudit v žácích zájem o Evropskou unii a o to, co se v ní děje, na gymnáziích již mají být žáci vedeni k uvažování v širších, globálních souvislostech s ohledem na institucionální fungování a návaznost na mezinárodních organizace.[89]

2.1 Bílá kniha

Ačkoli je Bílá kniha jakožto dokument vydaný v roce 2001 obsahově z jistého hlediska dokumentem zastaralým, stále působí jako významný referenční bod.[90] Zde poslouží jako odrazový můstek pro porozumění vývoji vztahu ČR k EU ve sféře vzdělávání. V první kapitole nazvané *„Východiska a předpoklady rozvoje vzdělávací soustavy“* je celá pátá část věnována evropské a mezinárodní spolupráci ve vzdělávání. Dokument byl vydán v době, kdy byla ČR kandidátskou zemí. Proto je v něm reflektováno, jaké úkoly a závazky plynou ze snahy ČR o plné členství v EU: *„Hlavním úkolem v oblasti vzdělávání je, aby při vstupu České republiky do Evropské unie čeští občané stejně jako ostatní občané Evropské unie byli schopni plně využít svého práva studovat a připravovat se na budoucí povolání v kterémkoli z členských států Evropské unie. […] Vyžaduje to dosáhnout kompatibility v kurikulárních a examinačních požadavcích mezi Českou republikou a zeměmi EU.“*[91] Od roku 2001 zaznamenala spolupráce ve vzdělávání s ostatními evropskými zeměmi značný pokrok a cíle zde předestřené – právo studovat a profesně se realizovat v kterékoli z členských zemí – lze považovat za naplněné. Co je však důležitější, to jsou principy, na kterých má spolupráce v oblasti edukace stát. Již v Bílé knize je totiž uveden princip „uplatňování evropské dimenze

---

[86] MŠMT, *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, Praha 2007 [online]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-gymnazia [cit. 17.1.2022] – dále RVP G.
[87] LABISCHOVÁ – GRACOVÁ – ZÁDRAPOVÁ, s. 25.
[88] V doporučení Rady Evropy jsou vedle evropské dimenze ve výuce dějepisu zevrubně rozpracovány např. cíle výuky dějepisu ve 21. století, kde se mj. píše: „Výuka dějepisu v demokratické Evropě by měla […] umožnit občanům Evropy obohatit svou individuální a kolektivní identitu poznáním společného historického dědictví v jeho místní, regionální, národní, evropské a globální dimenzi.“ – https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/doporuceni-rady-evropy-o-vyuce-dejepisu-v-evrope-21-stoleti [cit. 22.4.2022]
[89] LABISCHOVÁ – GRACOVÁ – ZÁDRAPOVÁ, s. 29.
[90] Zelené či Bílé knihy jsou vydávány napříč evropskými zeměmi. Jedná se o dokumenty, v nichž jsou zpracována témata týkající se vzdělávací politiky EU, kdy obvykle nejsou tyto dokumenty pro členské země závazné, ale působí právě spíše jako určité východisko. Smyslem Bílých a Zelených knih je „definice směrnic nebo principů předpokládaného vývoje vzdělávací sféry“. – BRDEK, Miroslav – VYCHOVÁ, Helena, *Evropská vzdělávací politika: Programy, principy a cíle*, Praha 2004, s. 32.
[91] MŠMT, *Bílá kniha*, s. 30.

v obsahu vzdělávání, zvláště výukou a šířením jazyků členských států".[92] Výuka jazyků je s ohledem na evropskou dimenzi dodnes významnou součástí edukace.[93]

2.2 Strategie 2020 a 2030+

Zatímco v Bílé knize je evropské dimenzi vzdělávání věnována sice kratší, leč samostatná podkapitola, v pozdějších dokumentech se setkáváme s větším zaměřením na strukturální, finanční a podpůrná opatření samotného českého školství bez zdůraznění mezistátního propojení. Ve Strategii vzdělávací politiky ČR do roku 2020, který by měl na Bílou knihu navazovat, se tak ve strategických prioritách setkáváme s ambicí snižovat nerovnost ve vzdělávání, podporovat kvalitní výuku i učitele jako její klíčový předpoklad, stejně jako odpovědně a efektivně řídit vzdělávací systém. Evropský aspekt zde chybí a žádná z kapitol se jím nezabývá, což může být způsobeno tím, že ČR již vstoupila do EU a cíle spolupráce s ostatními členskými státy jsou považovány za naplněné.

Podobný trend lze sledovat také v rozsáhlejším a aktuálnějším dokumentu Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+. Také tento dokument si klade spíše obecné cíle, které je třeba dále rozvíjet a v konkrétnější podobě implementovat. Pro již zmíněné strategické cíle – důraz na rozvoj klíčových kompetencí a snížení nerovnosti ve vzdělávání – je stanoveno pět strategických linií. První strategická linie se zaměřuje na proměnu obsahu, způsobů a hodnocení vzdělávání s ohledem na inovace, digitalizaci, bezpečnost a občanskou zodpovědnost. Druhá strategická linie rozvíjí rovný přístup ke kvalitnímu vzdělávání. Třetí linie se zabývá podporou pedagogických pracovníků, čtvrtá zvýšením odborných kapacit a spolupráce (opět na vnitrostátní úrovni, jedná se především o spolupráci region–centrum). Pátá linie představuje možnosti zajištění financování.

Pouze první strategickou linii, věnující se proměně obsahu, způsobů a hodnocení vzdělávání, je možné navázat na evropskou dimenzi vzdělávání, a sice skrze podkapitolu Občanské vzdělávání (1.5). Zde je kladen důraz na zodpovědný život v demokratické společnosti a na udržitelný rozvoj: „*S ohledem na měnící se prostředí a společenský vývoj je třeba reflektovat oblast občanského vzdělávání a vzdělávání pro udržitelný rozvoj. Cílem občanského vzdělávání je vybavit občana kompetencemi potřebnými pro zodpovědný život v demokratické společnosti, tedy dovednostmi i znalostmi k zastávání a prosazování demokratických hodnot a postojů, ochraně lidských práv a rozvoje občanské soudržnosti.*

[92] Tamtéž.
[93] Podrobněji k cizím jazykům v českém a evropském prostředí viz PRŮCHA, Jan, *Vzdělávání a školství ve světě: Základy mezinárodní komparace vzdělávacích systémů*, Praha 1999, s. 251–272.

Občanské vzdělávání má lidi vést k vzájemnému respektu a toleranci, ke kritickému myšlení a k aktivnímu zájmu o věci veřejné a život kolem sebe. […] Jde tedy o schopnost jednat jako zodpovědný občan a plně se podílet na občanském a společenském životě na základě porozumění environmentálním, sociálním, ekonomickým, právním a politickým pojmům a strukturám současné demokratické společnosti, jakož i celosvětovému vývoji a jeho udržitelnosti.“[94]

Za podstatné je považováno též *„disponovat povědomím o rozmanitosti a kulturních identitách a respektovat je“*.[95] Sice není ani v této části Strategie 2030+ explicitně zdůrazněna rovina evropanství či příslušnosti k EU, ale implicitně je studium EU a integračního procesu zahrnuto v porozumění společenskovědním pojmům s důrazem na demokratickou a kulturně rozmanitou společnost. Právě na oblast občanského vzdělávání lze navázat části rámcových vzdělávacích programů, které se týkají evropanství a evropské integrace.

2.3 RVP pro gymnázia

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia (RVP G) slouží jako obecný rámec pro tvorbu školních vzdělávacích programů (ŠVP) na čtyřletých gymnáziích a na vyšším stupni víceletých gymnázií.[96] Mezi principy RVP G se řadí stanovení závazného vzdělávacího obsahu s očekávanými výstupy a učivem, specifikace klíčových kompetencí osvojených žáky a vymezení průřezových témat. Dále umožňuje přizpůsobení učiva žákům se speciálními potřebami a zároveň podněcuje k propojování učiva a ke komplexnímu přístupu při realizaci výuky. RVP G také stanovuje základní úroveň edukace pro všechny absolventy gymnázií. Škola při tvorbě ŠVP musí RVP G respektovat; jeho obsah je pro gymnázia závazný.[97]

2.3.1 Klíčové kompetence

Klíčové kompetence jsou v RVP G definovány jako *„soubor vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot, které jsou důležité pro osobní rozvoj jedince, jeho aktivní zapojení do společnosti a budoucí uplatnění v životě“*.[98] Klíčové kompetence jsou jednou z významných prvků kurikulární reformy a tvoří součást snahy o modernizaci vzdělávání

[94] MŠMT, *Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+*, s. 32–33.
[95] Tamtéž, s. 33.
[96] Na nižším stupni víceletých gymnázií žáci plní povinnou školní docházku, tvorba ŠVP se zde tedy řídí Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání.
[97] RVP G, s. 6.
[98] Tamtéž, s. 8.

odpovídajícímu stále rychleji měnící se době.[99] Zaměření se na jejich rozvoj je možné sledovat jako *„jeden z trendů vzdělávací politiky v Evropě“*;[100] jedná se tedy o celoevropský fenomén. V současném RVP G je uvedeno celkem šest kompetencí.[101] V rámci výuky dějepisu a občanského a společenskovědního základu (dále OSZ)[102] mohou být při různých didaktických metodách a aktivitách rozvíjeny všechny druhy kompetencí, zvlášť u diskusí či při zavádění skupinových prací (kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální) či při zadávání samostatných úkolů za pomocí vyhledávání a zpracovávání informací provázané např. s úvahou týkající se žákovy reflexe (kompetence k učení, k řešení problémů, k podnikavosti). Co však může být v hodinách dějepisu a OSZ rozvíjeno vůbec nejvíce, to je kompetence občanská, přičemž jak dějepis, tak OSZ spadají do vzdělávací oblasti Člověk a společnost.

Vedení k občanské zodpovědnosti a zájem o celospolečenské problémy a o jejich kořeny lze nejvýrazněji zařadit právě do vzdělávací oblasti Člověk a společnost. V rámci občanské kompetence žák např. *„informovaně zvažuje vztahy mezi svými zájmy osobními, zájmy širší skupiny, do níž patří, a zájmy veřejnými, rozhoduje se a jedná vyváženě“*.[103] Při učení o evropské integraci je žák srozuměn s tím, že národní stát, jehož je součástí, spadá do širšího celku Evropy, z něhož je většina států stmelena do EU – na základě různorodých aktivit může tedy vynášet vlastní hodnotové soudy, porovnávat vlastní zájmy se zájmy celku a navrhovat nejlepší možná řešení celoevropských problémů. Dále žák v rámci občanské kompetence *„respektuje různorodost hodnot, názorů, postojů a schopností ostatních lidí“* a *„rozšiřuje své poznání a chápaní kulturních a duchovních hodnot, spoluutváří je a chrání“*.[104] Evropa je založena na pluralitě, tedy na rozmanitosti a různorodosti. Učení se o evropské integraci a uvědomování si svého místa v kontextu evropského dění vede právě k porozumění kulturních a duchovních hodnot, stejně jako ke schopnosti respektovat jinakost. Závěrem lze tedy říci, že zatímco jak během hodin dějepisu, tak během výuky OSZ mohou

---

[99] Zavedení kompetencí má pro svou snahu o reflektování moderního dynamického vývoje řadu příznivých ohlasů. Zároveň však dochází také ke kritice nedokonalého zavedení rozvoje klíčových kompetencí, kdy zaprvé nejsou kompetence dostatečně navázány na učební výstupy, zadruhé není jasné, jak by měl učitel rozvoj klíčových kompetencí u žáků zjišťovat a hodnotit. Kritizován je v tomto kontextu také samotný pojem „kompetence“. Srov. JANÍK, Tomáš et al., *Kurikulární reforma na gymnáziích: V rozhovorech s koordinátory pilotních a partnerských ško*l, Praha 2010, s. 15–19; MALACH, Josef – ČERVENKOVÁ, Iva et al., *Hodnocení klíčových kompetencí ve školní edukaci*, Ostrava 2014, s. 36–37.

[100] JANÍK, s. 15–16.

[101] V nově připravovaném RVP G, který má být platný od 1.9.2022, je klíčových kompetencí sedm – přibyla kompetence digitální.

[102] V této kapitole je ke společenskovědnímu základu referováno zkratkou OSZ v souladu s terminologií RVP G. Ve zbytku této diplomové práce je užita zkratka ZSV odpovídající předmětu základy společenských věd, jak bývá konkrétní předmět na gymnáziích běžně označen.

[103] RVP G, s. 10.

[104] Tamtéž.

být rozvíjeny všechny klíčové kompetence uvedené v RVP G, při učení se o evropské integraci žáci nutně rozvíjí především kompetenci občanskou.

2.3.2 Průřezová témata

Průřezová témata jsou jakožto důležitý formativní prvek povinnou součástí vzdělávání. Jedná se o témata, která jsou vnímána jako aktuální. Poprvé se s nimi žáci setkávají již během základního vzdělávání, následně na gymnáziu na předchozí zkušenost s průřezovými tématy navazují a dále práci s nimi rozvíjí. Průřezová témata přispívají k rozvoji žákovy osobnosti, jeho postojů, hodnot, dovedností, vědomostí a schopností. Průřezová témata je možné od výuky oddělit a realizovat je skrze besedy, přednášky či samostatný předmět, anebo je lze integrovat do vzdělávacího obsahu vyučovaných předmětů.[105] V současném RVP G je uvedeno celkem pět průřezových témat: „Osobnostní a sociální výchova"; „Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech"; „Multikulturní výchova"; „Environmentální výchova"; „Mediální výchova". Obsah průřezových témat je dále rozpracován do tematických okruhů.

Z hlediska tématu evropské integrace se všechna uvedená průřezová témata jeví jako potenciálně vhodná pro propojení s výukou. V případě prvního průřezového tématu, nazvaného „Osobnostní a sociální výchova", je jako jedna z předpokládaných schopností uvedena např. schopnost *„pěstovat kvalitní mezilidské vztahy a v procesech sociální interakce ve všech jejích podobách (osobní, politické, interkulturní, profesní, společenské atd.) jednat co nejefektivněji ve prospěch svůj i druhých lidí"*, přičemž průřezové téma mj. směřuje k *„rozvoji etických předpokladů pro život ve společenství lidí a v tomto světě vůbec"*.[106] Takovou schopnost spolu s etickými předpoklady je možné pěstovat jak při běžných sociálních interakcích v každodenním životě, tak při výuce o kulturách v jiných zemích a o politickém vývoji vedoucímu ke vzniku EU, která mnoho různých kultur stmeluje. Výuka o evropské integraci může být v podobném smyslu propojitelná také s přínosy průřezového tématu v oblasti žákových postojů a hodnot. Přínosy v této oblasti mohou žákovi pomoci např. *„uvědomit si a respektovat přirozenost a hodnotu rozmanitosti projevů života, kultury a každého jednotlivého člověka"*, *„uvědomit si hodnotu lidské spolupráce"* či *„uvědomit si, že v různých životních situacích často nebývá pouze jediné řešení"*.[107] V oblasti morálky všedního dne lze ve výuce o evropské integraci – např. při simulacích vyjednávání

[105] Tamtéž, s. 65.
[106] Tamtéž, s. 66.
[107] Tamtéž, s. 67.

a vyhledávání argumentů pro či proti rozšiřování EU o konkrétní kandidátské země v konkrétní dějinné etapě – rozvíjet bod *„já a sociální a morální dilemata doby, v níž žiji“*, na poli spolupráce a soutěže si lze představit výuku propojenou s bodem *„jak fungovat jako člen skupiny a komunity, jak prokazovat ochotu ke spolupráci s ostatními“*.[108]

Podobně by bylo možné pracovat i s průřezovými tématy týkajícími se multikulturní výchovy (jelikož evropská integrace stmeluje státy s rozmanitými kulturami, které se musí učit vzájemnému respektu), environmentální výchovy (zde lze např. sledovat vztah EU a jejích členských států k ekologickým výzvám od konce druhé světové války po současnost) a mediální výchovy (obzvlášť v rámci OSZ se nabízí např. práce s články či komentáři týkajícími se současného dění v EU a učení se o fake news, dezinformacích, citovém zabarvení mediálního obsahu atd.; v dějepise má být podle RVP G toto průřezové téma orientováno spíše na historický vývoj veřejných komunikačních prostředků a na jejich vliv na dějinné události).

Zbývá poslední průřezové téma, které se evropského dějinného vývoje týká zcela bezprostředně, totiž „Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech“. Mezi přínosy tohoto tématu je explicitně uvedeno *„proniknutí do podstaty evropské integrace a porozumění sobě samému v tomto kontextu“*.[109] Ačkoli je u možností realizace tohoto průřezového tématu jako celku kladen důraz na vzdělávací oblast „Člověk a společnost“, do které OSZ i dějepis spadají, začlenění tohoto průřezového tématu má být dle RVP G možné v rámci téměř všech předmětů.[110] V této souvislosti je upozorněno, že realizace daného průřezového tématu *„vyžaduje efektivní týmovou spolupráci učitelů, aplikaci inovačních a netradičních vzdělávacích a výchovných postupů, technik, metod a forem, kooperaci mezi žáky, vytváření projektů, využívání a podporu mimotřídních forem a zájmových aktivit“*, přičemž se zároveň doporučují *„kontakty s vyznanými osobnostmi veřejného života, se sociálními partnery, s humanitárními organizacemi, s kulturními organizacemi a společenskými institucemi v regionu nebo spolupráce se zahraničními partnerskými školami, zvláště evropskými“*.[111] Z těchto nároků a doporučení je patrné, že se jedná o velice komplexní problematiku, jejíž smysluplné včlenění do výuky představuje pro pedagogické pracovníky nemalou výzvu.

---

[108] Tamtéž, s. 69.
[109] Tamtéž.
[110] Zmíněny jsou oblasti Jazyk a jazyková komunikace, Umění a kultura, dále obory Geografie, Biologie, Fyzika, Chemie a Informatika. – Podrobněji viz RVP G, s. 70.
[111] Tamtéž.

U rozebíraného a pro nás stěžejního průřezového tématu „Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech“ je třeba také zmínit, že předestřené přínosy se s výstupy z ostatních průřezových témat nevylučují, ale spíše částečně překrývají či doplňují. Opět je zde tedy kladen důraz na kulturní rozmanitost (*„být vnímavý ke kulturním rozdílnostem, chápat je jako obohacení života, učit se porozumět odlišnostem“*),[112] tentokrát ale s explicitním uvedením evropského rozměru: žákovi má průřezové téma pomoci *„vnímat, respektovat a ochraňovat hodnoty světového a evropského kulturního dědictví“* či *„uvědomit si zodpovědnosti a práva evropského občana, pochopit podstatu evropského občanství“*.[113] Na poli vědomostí, schopností a dovedností má žákovi průřezové téma pomoci např. *„srovnávat odlišnosti a shodnosti kultury a životního stylu v Evropě a ve světě, využívat k tomu vlastní zkušenost, veřejné informace a uměleckou tvorbu“*, dále *„chápat historickou kontinuitu v evropském a globálním kontextu ve vztahu k vývoji vlastního národa a státu“*, *„vnímat a hodnotit lokální a regionální jevy a problémy v širších evropských a globálních souvislostech“*, *„projevovat solidaritu s postoji evropských a jiných národů usilujících o harmonický rozvoj, mír a demokracii“*, *„uvažovat a nacházet řešení problémů a konfliktů s ohledem na historickou zkušenost Evropy a jiných částí světa“* či *„získávat praktické dovednosti pro osobní a pracovní život v otevřeném evropském prostoru“*.[114] Z hlediska kognitivní náročnosti je tedy kladen důraz na porozumění, hodnocení a analýzu.[115] Průřezové téma dále cílí především na pochopení příčin a důsledků spolu s porozuměním dějinnému vývoji a širšímu kontextu globálních i evropských jevů.

Průřezové téma „Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech“ je na závěr rozděleno na tematické okruhy, které tvoří „Globalizační a rozvojové procesy“; „Globální problémy, jejich příčiny a důsledky“; „Humanitární pomoc a mezinárodní rozvojová spolupráce“; „Žijeme v Evropě“; „Vzdělávání v Evropě a ve světě“. Z hlediska tématu dějin evropské integrace se jako nejvýznamnější zdá být předposlední jmenovaný okruh. Vzdělávací okruh „Žijeme v Evropě“ se zabývá geografickým profilem Evropy, evropskými kulturními kořeny a hodnotami, významnými Evropany, porovnáním životního stylu evropských zemí a historickým, ekonomickým a politickým vývojem českého státu a národa v evropském i globálním kontextu.[116] Jeden z bodů přímo zmiňuje také *„evropský integrační proces“*, jehož náplň je dále specifikována: *„historické ohlasy, vývoj po druhé*

---

[112] Tamtéž.
[113] Tamtéž.
[114] Tamtéž, s. 71.
[115] Ve smyslu Bloomovy taxonomie, podrobněji viz http://clil.nuv.cz/metodologie-clil/10-specifika-clil-metodiky/10-6-bloomova-taxonomie.html [cit. 18.1.2022]
[116] RVP G, s. 72–73.

světové válce, Evropská unie, společné politiky a instituce EU; Česká republika v Evropské unii, další významné evropské instituce a organizace".[117]

Jak jsme mohli vidět, výuka evropské integrace tvoří nedílnou součást RVP G. Z hlediska průřezových témat řešících aktuální problémy je to především skrze průřezové téma „Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech", v rámci kterého se s evropskou dimenzí ve vzdělávání setkáváme vedle výstupů žáka především v tematickém okruhu „Žijeme v Evropě".

2.3.3 Člověk a společnost

Jak obor Dějepis, tak obor Občanský a společenskovědní základ (dále OSZ) spadají do vzdělávací oblasti „Člověk a společnost". Třetím a posledním oborem spadajícím do této vzdělávací oblasti je Geografie.[118] Vzdělávací oblast Člověk a společnost *„přispívá k utváření historického vědomí, k uchování kontinuity tradičních hodnot naší civilizace a k občanskému vzdělávání mládeže".* Dále také *„posiluje respekt k základním principům demokracie a připravuje žáky na odpovědný občanský život v demokratické společnosti v souladu s principy udržitelného rozvoje".*[119] V náplni této vzdělávací oblasti tedy můžeme vidět přímou návaznost jak na rozvíjení klíčových kompetencí (především kompetence občanské),[120] tak také na propojení s průřezovými tématy (souvislost lze nalézt skrze důraz na demokracii, občanství, tradiční hodnoty, historické vědomí a udržitelný rozvoj se všemi průřezovými tématy, kterým se věnovala předchozí podkapitola [2.3.2]: Osobnostní a sociální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova, Mediální výchova).

U každého oboru je vymezen vzdělávací obsah spolu s konkrétním učivem, který ze vzdělávacího obsahu vychází. Dějepisný vzdělávací obsah rozděluje dějiny dvacátého století do dvou částí. První část je nazvaná *„Moderní doba I – Situace v letech 1914–1945".* Zde je z hlediska tématu evropské integrace relevantní především to, že je žák seznámen se světovými válkami – především s druhou světovou válkou – a s proměnou postavení USA,

---

[117] Tamtéž, s. 72.

[118] Vzdělávací obsah Geografie je však umístěn do oblasti Člověk a příroda. V současném RVP G je upozorněno, že poznatky ze vzdělávací oblasti Člověk a společnost se promítají i do jiných vzdělávacích oblastí. V RVP G, který má být platný od září 2022, je sice Geografie v oblasti Člověk a společnost vypsána, avšak je zde uvedeno: „Vzdělávací obsah oboru Geografie je z důvodu zachování celistvosti umístěn ve vzdělávací oblasti Člověk a příroda." – viz MŠMT, *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia [aktualizovaný RVP G]*, Praha 2021 [online]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/vzdelavani/stredni-vzdelavani/ramcove-vzdelavaci-programy [cit. 23.1.2022]

[119] RVP G, s. 38.

[120] K čemu je žák veden, aby docházelo k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí v rámci vzdělávací oblasti Člověk a společnost, je podrobně rozpracováno v Cílovém zaměření vzdělávací oblasti. Viz RVP G, s. 39.

evropských velmocí a bolševickou mocí v Rusku. To je významné pro pochopení příčin počátků evropské integrace a historických reálií, které postup evropské integrace ovlivňují dodnes. Hlavní je ale pro sledované téma druhá část zpracovávající moderní dějinný vývoj. Tato část je nazvána *„Moderní doba II – Soudobé dějiny“*. K tematicky relevantním zde patří všechny očekávané výstupy, kdy žák:[121]

I. *„charakterizuje vznik, vývoj a rozpad bipolárního světa, jeho vojenská, politická a hospodářská seskupení, vzájemné vztahy a nejvýznamnější konflikty“*
II. *„vysvětlí základní problémy vnitřního vývoje zemí západního a východního bloku; zejména se zaměří na pochopení vnitřního vývoje a vzájemných vztahů supervelmocí USA, SSSR a na situaci ve střední Evropě a v naší zemi“*
III. *„porovná a vysvětlí způsob života a chování v nedemokratických společnostech a v demokraciích“*
IV. *„popíše mechanismy a prostředky postupného sjednocování Evropy na demokratických principech, vysvětlí lidská práva v souvislosti s evropskou kulturní tradicí; zná základní instituce sjednocující se Evropy, jejich úlohu a fungování“*
V. *„objasní hlavní problémy specifické cesty vývoje významných postkoloniálních rozvojových zemí; objasní význam islámské, židovské a některé další neevropské kultury v moderním státě“*
VI. *„vymezí základní problémy soudobého světa a možnosti jeho dalšího vývoje“*

Na základě těchto očekávaných výstupů na straně žáka se zdá, že by mělo být věnováno evropské integraci v dějepisné výuce poměrně mnoho prostoru. První bod souvisí s integrací ještě nepřímo ve formě vzniku a rozpadu bipolárního světa, ačkoli již zde jsou uvedena *„vojenská, politická a hospodářská seskupení“*, kam je možné vřadit ESUO, EHS a další. V druhém bodě je sice kladen důraz především na vývoj ve východním bloku s přihlédnutím k dění v naší zemi, opět je ale zmíněn i blok západní, jehož vnitřnímu vývoji by měl žák taktéž rozumět. Třetí bod týkající se srovnání demokratických a nedemokratických režimů je možné naplnit porovnáním zemí západního a východního bloku – tedy pokud bychom neopustili Evropu, jinak se samozřejmě nabízí možností víc (např. USA a Čína či

[121] Tamtéž, s. 46.

Severní Korea). Čtvrtý bod se již věnuje evropské integraci explicitně a k dějinnému vývoji přiřazuje také znalost evropských institucí a jejich fungování. Pátý bod se evropské integrace dotýká (či může dotýkat) spíše okrajově, kdy v rámci EU žije mnoho minorit a kdy je např. možné dojít až k migrační krizi, která by pátý bod propojila s bodem šestým, zabývajícím se soudobými problémy.

Z konkrétního učiva, které je na vzdělávací obsah navázáno, by se dalo v širší souvislosti s tématem evropské integrace zdůraznit body *„Evropa a svět po válce (OSN, princip sociálního státu)“*, *„euroatlantická spolupráce a vývoj demokracie; USA jako světová velmoc“*, *„životní podmínky na obou stranách ‚železné opony‘“*, *„pád komunistických režimů a jeho důsledky; sjednocující se Evropa a její místo v globálním světě“*, *„globální problémy moderní společnosti“*.[122] Ve všech těchto bodech učiva týkajícího se moderních dějin je relevantní vyučovat o evropském integračním procesu.

Druhý obor, na který se tato práce zaměřuje, je Občanský a společenskovědní základ (OSZ). Jak už bylo řečeno, OSZ je stejně jako dějepis součástí vzdělávací oblasti „Člověk a společnost“. Jeho vzdělávací obsah je rozčleněn do pěti částí, z nichž téma evropské integrace spadá do vzdělávacího obsahu s názvem *„Mezinárodní vztahy, globální svět“*. Z šesti očekávaných výstupů žáka jsou relevantní především první tři, kdy žák:[123]

I. *„objasní důvody evropské integrace, posoudí její význam pro vývoj Evropy“*
II. *„rozlišuje funkce orgánů EU a uvede příklady jejich činnosti“*
III. *„posoudí vliv začlenění státu do Evropské unie na každodenní život občanů, uvede příklady, jak mohou fyzické a právnické osoby v rámci EU uplatňovat svá práva“*

Ve vzdělávacím obsahu je tedy kladen důraz na objasnění příčin a průběhu evropské integrace, stejně jako na schopnost posoudit dopad integrace na každodenní život občanů, na základní porozumění evropského práva a rozlišení jednotlivých evropských institucí. Učivo k vzdělávacímu obsahu týkajícího se mezinárodních vztahů a globálního světa je rozčleněno na tři části, kdy první část, tj. *„evropská integrace“*, je blíže charakterizována body: *„podstata a význam; Evropská unie – význam; proces integrace; orgány EU; jednotná evropská měna“*.[124]

---

[122] Tamtéž, s. 46.
[123] Tamtéž, s. 42.
[124] Tamtéž.

2.3.4 Srovnání náplně dějepisu a OSZ

Srovnáme-li náplň vzdělávacího obsahu a s ním spjatého učiva ve zkoumaných oborech, tj. v dějepisu a OSZ, nalezneme jak podobnosti, tak odlišnosti. Učivo se překrývá především ve výuce o dějinném rámci evropské integrace a o fungování institucí EU. Co se dějinného rámce týče, je podrobněji rozpracován ve vzdělávacím obsahu určenému pro dějepis – lze tedy předpokládat, že podrobněji by se žáci měli o dějinách evropské integrace učit v dějepise. Co se institucí a evropského práva týče, smysluplnější návaznost je zřetelná spíše v rámci OSZ, kde lze učivo napojit na vzdělávací obsah „Občan a právo“. V OSZ lze také na institucionální uspořádání v ČR navázat fungování institucí v rámci EU. Přesto je znalost institucí sjednocující se Evropy zastoupena v obou sledovaných předmětech. V rámci OSZ by se žáci na rozdíl od dějepisu měli seznámit se zavedením jednotné evropské měny. Celkově je v OSZ také více kladen důraz na porozumění významu evropské integrace.

3 Analýza tématu ve vybraných učebnicích dějepisu a ZSV pro SŠ

Otázka po významu a smysluplnosti využívání učebnic jakožto didaktického média rozvířila v posledních letech v pedagogické i nepedagogické sféře řadu diskusí. Mnozí si dnes uvědomují, že *„jedním z charakteristických znaků společenského života v 21. století je rychlé stárnutí stávajících informací a jejich nahrazování novými“*.[125] Rychlost změn a zastaralost informací v tištěných médiích se týká také zde sledovaného tématu. Jakou roli či jaký účel má tedy učebnice ve vzdělávacím procesu v dnešní době digitálních médií? Má užívání učebnic ještě smysl? Průcha uvádí dle taxonomie Dmitrije D. Zujeva osm funkcí učebnice,[126] z nichž jako klíčová při debatách srovnávajících učebnice s jinými didaktickými pomůckami se jeví funkce koordinační: *„Učebnice zajišťuje koordinaci při využívání dalších didaktických prostředků, které na ni navazují.“*[127] Učebnice tak může při výuce o evropské integraci působit jako výchozí a stmelovací prvek výuky a v návaznosti na učebnici lze využít další didaktická média, a to především s ohledem na aktuálnost tématu.

Je pravda, že u učebnice je možné nalézt řadu nevýhod: její tištěný[128] text se stává v průběhu let zastaralým, nedokáže dostatečně pružně a flexibilně reagovat na změny ve vědeckém bádání,[129] texty učebnic mohou být předmětem interpretačních sporů,[130] učebnice mohou na základě překrucování historických poznatků v minulém režimu působit nevěrohodně či propagandisticky,[131] pro žáky ze současných mladých generací nemusí být v porovnání s digitálními médii tištěná forma atraktivní atd. Učebnice by mohly být alespoň oporou pro probíhající reformní úsilí ve školství, ovšem opět zde narážíme na problém, jelikož *„variabilita školních vzdělávacích programů na jednotlivých gymnáziích poměrně*

---

[125] NAVRÁTIL, Stanislav – MATTIOTLI, Jan, *Vyučování, učení a kvalita vzdělání pro 21. století*, Praha 2013, s. 37.

[126] PRŮCHA, Jiří, *Učebnice: Teorie a analýzy edukačního média*, Brno 1998, s. 19–20.

[127] Tamtéž, s. 20.

[128] V případě e-učebnic sice není text tištěný, přesto musí být řádně připraven a schválen. To flexibilitu snižuje, i když méně než u učebnic tištěných, u nichž je proces tvorby učebnic prodloužen o tisk v tiskárně a následnou distribuci. V této kapitole jsou analyzovány učebnice ve své tištěné podobě a jsou zde uvedeny důvody, proč tradiční forma učebnice jen tak nezmizí – a proč má tedy smysl jejich analýza.

[129] Zatímco vývoj učebnice trvá minimálně dva roky, průměrná doba, kdy je učebnice užívána, je 4–5 let. Každých 6–7 let se tak musí vydávat učebnice nové, což je spojeno s nemalými náklady. – PRŮCHA, Jiří, *Moderní pedagogika*, Praha 2005, s. 300–301.

[130] Učebnice – spolu s celou dějepisnou náplní – byly historicky mnohokrát zneužívány k mocenským záměrům a často měly propagandistický charakter, ovšem předsudkům a sporným interpretacím se nelze vyhnout ani v demokraticky fungující společnosti. Více viz PRŮCHA, *Moderní pedagogika*, s. 273.

[131] S ohledem na sledované téma se obava z jednostranné propagace určitého diskurzu týká také učení se o evropských kořenech. Je třeba mít na paměti, že „výchova k evropanství přitom nesmí zdeformovat v indoktrinaci či propagandu pro sjednocení Evropy, jeho smyslem je posilovat harmonický rozvoj celé osobnosti.“ – LABISCHOVÁ, Denisa – GRACOVÁ, Blažena, *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*. Ostrava 2010, s. 166.

komplikuje tvorbu učebnic a jejich možnou zprostředkující roli při implementaci cílů a myšlenek reformy do praxe".[132] Školy tak mají různé potřeby a ŠVP mohou málokdy tvořit na základě jedné určité učebnice. Všechny tyto negativní aspekty vnáší do současného vnímání učebnic skepsi. Přesto mají učebnice jak v dějepisu, tak v ZSV své místo, jelikož mohou působit jako základní kámen výuky, kdy *„specifičnost učebnice tradičního typu je zejména v její univerzálnosti, polyfunkčnosti a nezávislosti na dalších zdrojích".*[133] Navíc vedle funkcí pro žáky, pro něž jsou učebnice přehledným zdrojem poznatků, plní učebnice také funkci pro učitele,[134] pro které slouží jako hlavní pramen při plánování výuky.[135]

Významným úskalím při zkoumání tématu evropské integrace v českých učebnicích je dynamický vývoj vztahu ČR a EU, kdy ČR plně vstoupila do západoevropského integračního procesu až v roce 2004, tj. před osmnácti lety. Řada učebnic je však staršího data – takové učebnice zde nemá smysl zkoumat zaprvé vzhledem k nedostatečnosti a zastaralosti informací o daném tématu,[136] zadruhé kvůli časté naprosté absenci relevantních informací.[137] Další nesnáz při analýze učebnic pak spočívá ve zmíněné kurikulární reformě, jejíž implementace má dlouhodobý charakter. Po schválení dokumentů na státní úrovni ve formě RVP G v roce 2007, Strategie 2020 v roce 2013 a nejnovější Strategie 2030+ v roce 2020 se mění tvář výuky ve školách, což je postupně reflektováno také v učebnicích novějšího data.[138]

Analýzu učebnic lze provádět z mnoha hledisek. K výzkumu učebnic patří dva základní oborové přístupy, a sice zaprvé přístup kurikulární, kdy je zkoumána především návaznost obsahu učebnice na kurikulum, a zadruhé přístup psychodidaktický, v rámci něhož

---

[132] JANÍK, s. 107.

[133] MAŇÁK, Josef, *Funkce učebnice v moderní škole*, in: KNECHT, Petr – JANÍK, Tomáš et al., Učebnice z pohledu pedagogického výzkumu, Brno 2008, s. 19.

[134] Podrobněji k rozdělení funkcí učebnic pro žáky a učitele viz PRŮCHA, *Učebnice (…)*, s. 19.

[135] Podle výzkumu provedeného v r. 2012 patří mezi tři nejvíce využívané zdroje pro přípravu výuky učebnice, internet a dokumentární filmy. – ÚSTR, *Stav výuky soudobých dějin*, výzkumná zpráva [online], Praha: Factum Invenio, 25. června 2012, s. 9. Dostupné z: https://www.dejepis21.cz/userfiles/tiny_uploads/vyzkumna-zprava.pdf [cit. 21.1.2022]

[136] Např. učebnicová řada základů společenských věd z nakladatelství Fortuna rozdělená na tři díly se evropské tematice ani ve čtvrtém vydání z r. 2007 nevěnuje více než na pouhých dvou stranách ve 2. díle této řady, a sice v podkapitole Vstup České republiky do Evropské unie (v rámci kapitoly Ekonomika České republiky). – EICHLER, Bohuslav – RYSKA, Radovan – SVOBODA, Vladimír, *Základy státoprávní teorie, ekonomie a ekonomiky, neformální logiky: Základy společenských věd pro střední školy*, Praha 2007, s. 107–108.

[137] Výjimku mezi staršími učebnicemi tvoří *Výchova k občanství* z nakladatelství Svoboda, která celou jednu kapitolu (kap. 20) věnuje Evropě a evropanství. Kapitola je sestavena z 12 příloh, v nichž jsou prezentovány krátké úryvky z pera osobností, jako jsou Dušan Třeštík, Václav Bělohradský či Karel Čapek. Součástí je i rozhovor o dopadech budoucího možného vstupu ČR do EU. Učebnici provází didaktický manuál pro učitele SŠ navrhující postup výuky, metodická doporučení a didaktické cíle. Texty prezentované v učebnici by bylo možné využít jako historický materiál pro zamyšlení se nad minulým a budoucím směřováním Evropy. Srov. DOSTÁLOVÁ, Radmila et al., *Výchova k občanství: Texty a dokumenty pro střední školy*, Praha 1997, s. 394–423; DOSTÁLOVÁ, Radmila et al., *Výchova k občanství: Didaktický text pro učitele střední školy*, Praha 1997, s. 202–208.

[138] Např. ve formě častějšího odkazování na filmy či online zdroje.

je větší důraz kladen na zkoumání samotné žákovské práce s učebnicí, na didaktickou přístupnost obsahu a na vztah mezi didaktickým textem a učením.[139] Pro účely této práce je při obsahové analýze využit převážně přístup kurikulární, kdy cílem je na základě předchozího zkoumání pojetí evropské integrace v kurikulu zjistit, do jaké míry jednotlivé učebnice rámcový vzdělávací program reflektují a naplňují. Při práci s učebnicemi je využito metody obsahové analýzy.[140]

3.1 Dějepis

3.1.1 Učebnice SPN

Na středních školách bývá i v dnešní době nezřídka užívána učebnice vydaná pedagogickým nakladatelství SPN *„Dějepis pro gymnázia a střední školy 4: Nejnovější dějiny“*. Jedná se o čtvrtý a závěrečný díl řady dějepisných učebnic, které nakladatelství SPN vydalo. Učebnice pochází z roku 2005, tj. z doby před početím kurikulární reformy a pouhý rok po vstupu ČR do EU. Učebnice je rozdělena na čtyři kapitoly, kdy pro sledované téma jsou stěžejní kapitoly třetí a čtvrtá.

Třetí kapitola nese název *„Evropa a svět po roce 1945: Porážka demokracie v Československu“*. Ačkoli jsou pro kontext důležité i ostatní části kapitoly (zejména důsledky druhé světové války a uvedení podoby boje mezi *„demokracií euroatlantického typu a komunismem“*,[141] Marshallův plán či vznik SRN), pro téma evropské integrace je relevantní především podkapitola *„Svět Západu a vznik atlantického spojenectví“*.[142] V učebnici o 209 stranách[143] se jedná o 5 stran, tzn. 2,4 % obsahu učebnice. V této podkapitole je značný důraz kladen na okolnosti a význam vzniku NATO, a to nejen v kontextu studené války, ale také s ohledem na vývoj v západní Evropě. Při objasňování okolností formování Severoatlantické aliance je zmíněna konference v Bruselu, na které byla v roce 1948 podepsána smlouva o hospodářské, sociální a kulturní spolupráci a kolektivní sebeobraně. Bruselská smlouva ustavovala Západní unii – kdo ji tvořil, to vyplývá z účastníků konference, kteří jsou vyjmenováni (státy Beneluxu, Francie, Velká Británie). Zcela zde však chybí informace,

---

[139] KNECHT, Petr – JANÍK, Tomáš, *Učebnice z pohledu pedagogického výzkumu*, in: KNECHT – JANÍK, s. 10.
[140] Metodu obsahové analýzy rozpracovává podrobně Průcha. Spolu s ním lze blíže specifikovat, že cílem v této části práce je „analyzovat a posuzovat, jak jeden a týž obsah – vymezený rámcově stejnými učebními osnovami či jiným kurikulárním dokumentem – je didakticky ztvárněn v konkrétním obsahu učebnic“. – PRŮCHA, *Učebnice (…)*, s. 81.
[141] KUKLÍK, Jan – KUKLÍK, Jan, *Dějepis pro gymnázia a střední školy 4: Nejnovější dějiny*, Praha 2005, s. 112.
[142] Tamtéž, s. 139–143.
[143] Bez jmenného rejstříku.

že Západní unie je to samé jako Bruselský pakt, přičemž v literatuře či v médiích se setkáváme právě s tímto pojmem.

Dále dochází ke zdůraznění nástupu konzervativismu, který spolu se vzestupem křesťansko-demokratických stran přicházel také s *„ideálem budování nové evropské spolupráce“*.[144] Pouze krátký odstavec o 13 řádcích je pak věnován počátkům ekonomické integrace v Evropě. Zde jsou zmíněni dva významní evropští státníci, Konrad[145] Adenauer a Robert Schuman. Vedle Schumanova plánu je uvedeno ESUO a EHS – končí se zde tedy rokem 1957. Mezi důležitými daty v závěru podkapitoly je uvedeno uzavření spojenecké smlouvy mezi Francií a Velkou Británií z r. 1947, vznik Západní unie z r. 1948, vznik NATO v r. 1949 a vznik ESUO v r. 1951, což jsou všechno události významné a relevantní pro sledované téma.

Čtvrtá část učebnice je pojmenována *„Rozdělený svět: Od totality k obnově demokracie v Československu“*. Sedmá podkapitola, nesoucí název *„Svět demokracie a hospodářsky vyspělých tržních ekonomik“*,[146] má 6 stran, což činí 2,9 % učebnice. Zde se vedle vzniku skupiny G7, charakteristiky postindustriálního období a tématu globalizace setkáváme s podrobnějším popisem projektu sjednocené Evropy. Dozvídáme se, že *„jedním z nejvýznamnějších procesů proměny tradičního společenského a ekonomického uspořádání v druhé polovině 20. století je evropská integrace“*.[147] Opět je zde zmíněn Konrad Adenauer, vedle něj však již také Charles de Gaulle. Znovu se setkáváme se vznikem ESUO a EHS, tentokrát však již s uvedením širšího kontextu – jsou zmíněny Římské smlouvy, EURATOM,[148] vznik Evropských společenství (ES) v r. 19675, vznik Evropského sdruženého obchodu (ESVO) i postupný proces vstupu dalších států do společenství. Dále je uvedeno, že *„nástupkyní Evropských společenství se roku 1992 stala Evropská unie“* a *„její základy vymezila smlouva podepsaná 7. února 1992 v nizozemském Maastrichtu“*. Maastrichtská smlouva o Evropské unii však nabyla platnosti až v r. 1993, přesnější by tedy bylo uvést, že z Evropských společenství EU vznikla 1. listopadu 1993. Lze sice říci, že s podepsáním smlouvy se EU stala „nástupkyní“ ES již v roce 1992, ale pro žáky může být taková informace matoucí, jelikož by mohly r. 1992 považovat za rok faktického vzniku EU.

Pozornost je věnována také politickému vývoji v západoevropských zemích, a to konkrétně ve Velké Británii, ve Francii a v SRN. Britský medailonek je zaměřen především

---

[144] Tamtéž, s. 140.
[145] V učebnici je užíván český transkript „Konráď“.
[146] Tamtéž, s. 183–188.
[147] Tamtéž, s. 185.
[148] V učebnici je použit termín „EUROATOM“, pro Evropské společenství pro atomovou energii se však vžila spíše zkratka „EURATOM“, která je užívána také v této práci.

na vládu Margaret Thatcherové, ale zmíněn je i John Major[149] a Tony Blair. Co se Francie týče, hlavní důraz je kladen na osobnost Charlese de Gaulla,[150] dále jsou uvedeni také prezidenti Georges Pompidou, Valéry Giscard d'Estaing, François Mitterand a Jacques Chirac. V medailoncích zemí není zmínka o tom, že Francie opakovaně vetovala vstup Británie do EHS. Poslední sledovaný stát představuje Spolková republika Německo, kde jsou vedle Konrada Adenauera uvedeni také další významní spolkoví kancléři: Ludwig Erhard, Willy Brandt a Helmut Kohl. Zatímco Konrad Adenauer *„podporoval myšlenku sjednocené Evropy"*, Helmut Kohl je představen jako *„sjednotitel Německa"*, za jehož vlády *„se SRN propracovala mezi nejvýznamnější západoevropské státy a stala se spolu s Francií motorem evropské integrace"*.[151]

Ještě než dochází k analýze tří západoevropských zemí, je v kratším odstavci stručně pojednáno o evropských institucích. V učebnici je uvedena Komise a Rada ES[152] se sídlem v Bruselu, Evropský parlament se sídlem ve Štrasburku, Evropský soudní dvůr se sídlem v Lucemburku a Evropská investiční banka (sídlo poslední zmíněné instituce v učebnici uvedeno není, ale taktéž se jedná o Lucemburk). Na tento odstavec navazuje fotografie (v učebnici obr. 236) pořízená v Lucemburku, pod níž je titulek: *„Evropské instituce mají své sídlo mimo jiné ve městě Lucemburk. Najdeme zde Evropský soudní dvůr a sekretariát Evropského parlamentu."*[153] Na další fotografii (obr. 237) jsou zachyceni mladí lidé z různých zemí EU v tričkách s unijní vlajkou – popisek končí slovy *„budoucnost sjednocené Evropy"*.[154] Na poslední tematicky relevantní fotografii (obr. 239) si Charles de Gaulle potřásá rukou s Konradem Adenauerem, kteří jsou charakterizováni jako jedni z *„hlavních propagátorů sjednocené západní Evropy"*.[155] Na závěr kapitoly jsou uvedena čtyři důležitá data týkající se podpisu Římských smluv, vzniku ES, znovusjednocení Německa a podpisu Maastrichtské smlouvy. V sekci *„Otázky, úkoly"* je žákům zadána otázka týkající se toho, jak se vyvíjela evropská integrace (bod č. 3) a dále úkol s doplňujícími otázkami (bod. č. 6): *„Prostudujte si základní dokumenty Evropské unie […]. Jaké jsou její hlavní cíle a zásady? Jak se díváte na perspektivy vstupu České republiky do Evropské unie? Vyjádřete svůj názor*

---

[149] Pouze u Johna Majora je zmíněno, že vedle hospodářské recese se musel vypořádat „s ‚euroskeptickou' opozicí ve vlastní konzervativní straně". – Tamtéž, s. 186.
[150] V souvislosti se zkoumaným tématem je u Charlese de Gaulla mj. uvedeno: „Zasadil se o prohloubení evropské integrace a provedl některé hospodářské reformy". – Tamtéž, s. 186.
[151] Tamtéž, s. 186.
[152] Dnes již nikoli Rada ES, nýbrž Rada EU.
[153] Tamtéž, s. 185.
[154] Tamtéž, s. 185.
[155] Tamtéž, s. 186.

na výhody a nevýhody začlenění ČR do EU.“[156] Žáci jsou tedy vedeni k samostatnému zamyšlení nad členstvím ČR v EU a s pomocí těchto otázek je také možné vyvolat mezi žáky debatu, a tím reflektovat současné dění. Otázkou zůstává, do jaké míry učebnice z r. 2005 poskytuje pro takové zamyšlení či případnou debatu dostatečný podklad.

Na konci učebnice se setkáváme s vývojem ČSR a následně ČR a SR v 90. letech, kde je upozorněno na to, že obě nově vzniklé republiky uzavřely dohody o přidruženém členství v EU. Obě také zažádaly o vstup do NATO, což se v době psaní učebnice podařilo pouze ČR – tato informace je tedy zastaralá.[157] Ačkoli mi nepřipadá úplně šikovné téma evropské integrace rozdělovat do více kapitol, odstavec věnující se počátkům ekonomické integrace ve třetí kapitole působí spíše jako úvod do tématu a většina informací – až na Roberta Schumana a jeho plán – jsou znovu zmíněny a podrobněji rozvedeny ve čtvrté kapitole, kde učebnice plní RVP G v tom smyslu, že mapuje jak celý integrační proces s jeho nejvýznamnějšími mezníky, tak také popisuje institucionální zakotvení EU. Téma evropské integrace je však zpracováno velmi stručně a z hlediska dnešní doby není dostatečně aktuální. Text se přímo či nepřímo tématu dotýká na 11 stranách, což činí 5,3 % obsahu učebnice. Text je také v učebnici podpořen vhodným obrazovým materiálem.

3.1.2 Učebnice Didaktis

Dlouhodobému volání po modernější a aktuálnější učebnici dějepisu pro střední školy vyhovělo nakladatelství Didaktis. To vydalo vícedílnou učebnicovou řadu spolu s pracovními sešity a metodologickými příručkami pro učitele. Poslední učebnicový díl této řady – učebnice *„Moderní dějiny pro střední školy: Světové a české dějiny 20. století a prvního desetiletí 21. století“* – byl dne 20. května 2021 schválen MŠMT do seznamu učebnic pro střední vzdělávání, a to na dobu šesti let (tj. do r. 2027). První vydání učebnice pochází z r. 2014, přičemž zde bude analyzován dotisk tohoto prvního vydání.

Již v tematickém celku pojednávajícím o meziválečném období se v podkapitole *„Evropa ve 20. letech“* setkáváme s výkladovým boxem *„Muž pro Evropu“*. Zde je představen Aristide Briand, francouzský ministerský předseda, který v r. 1930 *„vystoupil s plánem na vznik evropské federální unie, tedy federace evropských států“*.[158] O Bruselském

[156] Tamtéž, s. 188.
[157] Tamtéž, s. 204.
[158] ČURDA, Jan – DVOŘÁK, Petr et al., *Moderní dějiny pro střední školy: Světové a české dějiny 20. století a prvního desetiletí 21. století: Učebnice*, Brno 2014, s. 43.

paktu[159] je zmínka v podkapitole *„Západní Evropa a USA po druhé světové válce“* v souvislosti se vznikem NATO.[160] To je již v rámci kapitoly *„Rozdělený svět“*, kde se samotné evropské integraci věnuje podkapitola *„Západní Evropa v 50. a 60. letech a počátky evropské integrace“*.[161] Pojem „evropská integrace“ je zde dokonce ve výkladovém boxu definován, a to jako *„termín pro proces politického a ekonomického sbližování národních států na území Evropy, k němuž dochází od konce druhé světové války“*, kdy *„toto sbližování je doprovázeno přenosem kompetencí jednotlivých zemí na společné nadnárodní (evropské) instituce“*.[162] První tři výkladové části jsou věnované SRN, Francii a Velké Británii, tedy stejným zemím jako v učebnici z nakladatelství SPN – zde je ovšem výklad veden mnohem podrobněji. Další výkladová část se důkladně věnuje počátkům evropské integrace. Vedle Roberta Schumana je zmíněn také Jean Monnet, s nímž jsme se v učebnici SPN vůbec nesetkali a kterému je zde věnován samostatný medailonek jako „sjednotiteli Evropy“.[163] Vedle Římských smluv z r. 1957 je zde uvedena také Pařížská smlouva z r. 1951 zakládající ESUO. V otázce jednotného trhu je zmíněn *„volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a pracovních sil“*,[164] což jsou tzv. „čtyři svobody“ – tento pojem však v učebnici uveden není. Co naopak v učebnici nechybí, to je přednesení problematiky vstupu Velké Británie do EHS se zdůrazněním specifického postavení Britů.[165]

Tématu evropské integrace se však učebnice věnuje i v jiných podkapitolách. V závěru kapitoly *„Rozdělený svět“* se setkáváme s podkapitolou *„Západní a jižní Evropa v 70. a 80. letech“*.[166] Zde je zmíněna např. ECU neboli evropská měnová jednotka, která byla v r. 1999 nahrazena eurem. Také je v této podkapitole vedle dění v Británii, Francii a SRN věnován prostor vývoji evropské integrace v 70. a 80. letech. O vstupu Řecka, Portugalska a Španělska do ES v kontextu vývoje v těchto zemích se učebnice zmiňuje v boxu *„Demokratizace jižní Evropy“*.[167]

Poslední kapitola nesoucí název *„Nejnovější dějiny“* se tématu evropské integrace přímo či okrajově věnuje na několika místech. O vztahu nově vzniklé ČR k západní Evropě je

---

[159] O Bruselském paktu se zde již ani jako o „Západní unii“ nehovoří. Ta je však zmíněna na s. 128 v kontextu vzniku Západoevropské unie, kde zase není uveden pojem Bruselský pakt – není tedy pravděpodobné, že by si při četbě učebnice žáci oba pojmy spojily, což by však mělo být žádoucí.
[160] Tamtéž, s. 115.
[161] Tamtéž, s. 128–130.
[162] Tamtéž, s. 128.
[163] Tamtéž, s. 129.
[164] Tamtéž.
[165] Tamtéž, s. 129.
[166] Tamtéž, s. 142–144.
[167] Tamtéž, s. 144.

zmínka v podkapitole *„Transformace Československa a vznik České republiky“*,[168] o vztahu k západní Evropě států ve střední a východní Evropě částečně pojednává *„Transformace zemí střední a východní Evropy“*.[169] Vstupem do EU zemí bývalého východního bloku se pak zabývá především podkapitola *„Formování nové Evropy“*.[170] Vedle války v Jugoslávii se zde učebnice zaměřuje na rozšiřování Evropských společenství v 90. letech i po r. 2000. Mezi strukturálními proměnami EU jsou zmíněny Amsterdamská smlouva, Smlouva z Nice i Lisabonská smlouva. Výklad je veden až do nedávné minulosti (je uvedena např. krize v Řecku). Výkladový box *„…a co Česká republika?“*, který poukazuje na čerpání peněz ČR z EU i na mediální obraz EU u nás, je doplněn fotografií Lipníku nad Bečvou s titulkem: *„Z dotací Evropské unie jsou hrazeny např. modernizace čističek odpadních vod“*.[171] O vývoji zemí v západní Evropě na konci minulého tisíciletí se lze znovu dočíst ve výkladovém boxu *„Západní Evropa v 90. letech“*.[172] V posledních dvou podkapitolách, *„Nová krize“* a *„Možný vývoj“*, je řeč o EU v souvislosti s finanční krizí z r. 2008[173] a s odmítáním centralizačních tendencí Unie euroskeptiky.[174]

Vedle výkladových částí učebnice obsahuje seznam doporučených filmů a historickou čítanku. Ve vybraných snímcích o dějinách 20. století je na téma rozšiřování EU uveden film *„Cesta do Evropy“* z r. 2002.[175] Co se textových materiálů týče, historická čítanka obsahuje text Pařížské charty pro novou Evropu.[176] Učebnice je doplněna také obrazovým materiálem. Text Pařížské charty provází fotografie muže, který v listopadu 1989 bourá Berlínskou zeď. U počátků evropské integrace jsme seznámeni s fotografií zachycující podpis Římských smluv v r. 1957.[177] Při výkladu týkajícího se východního rozšíření EU jsou vyobrazeny stoeurové bankovky s poukázáním na uvedení této společné měny do oběhu v r. 2002.[178]

Novější učebnice nakladatelství Didaktis věnuje oproti starší učebnici SPN tématu evropské integrace mnohem více prostoru, informace jsou zároveň více propojeny a uvedeny do širšího kontextu. Sečteme-li strany, které se přímo či nepřímo tématu evropské integrace věnují, jedná se o 18 stran z celkového počtu 207 stran,[179] což činí 8,7 % obsahu učebnice.

---

[168] Tamtéž, s. 159–161.
[169] Tamtéž, s. 162–164.
[170] Tamtéž, s. 165–167.
[171] Tamtéž, s. 166.
[172] Tamtéž, s. 169.
[173] Tamtéž, s. 174.
[174] Tamtéž, s. 176.
[175] Tamtéž, s. 153.
[176] Tamtéž, s. 200.
[177] Tamtéž, s. 129.
[178] Tamtéž, s. 166.
[179] Bez jmenného rejstříku.

Velice kladně lze hodnotit zmínku o návrhu federativního uspořádání již v meziválečném období. Počátky evropské integrace jsou zpracovány výstižně a srozumitelně, jednotlivé pojmy a problémy jsou dobře vysvětleny a propojeny se zbytkem výkladu. Až na drobné možnosti vylepšení je zpracování tématu evropské integrace na velice vysoké úrovni, splňuje veškeré požadavky RVP G týkající se vzdělávacího okruhu „Moderní doba II – Soudobé dějiny“ a vhodně naplňuje průřezové téma „Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech“. Velkou výhodou je aktuálnost učebnice, zaměření se na současná témata a dotažení výkladu dějinných událostí až do r. 2010, nikoli pouze po r. 2000.

3.1.3 Pracovní sešit a průvodce pro učitele Didaktis

Na dějepisnou učebnici Didaktis navazuje pracovní sešit[180] s průvodcem pro učitele.[181] Podobně jako v učebnici, také v pracovním sešitě se s tématem evropské integrace setkáváme především v rámci kapitol *„Rozdělený svět“* a *„Nejnovější dějiny“*, kde aktivity na látku v učebnici přímo navazují. Podkapitoly v pracovním sešitě mají jednotnou strukturu: nejdříve žáci pracují s chronologickou řadou událostí, dále opravují v textech faktické chyby a pracují s textovým i obrazovým materiálem. Na každé straně pracovního sešitu je vespod uvedena strana učebnice, na kterou aktivity navazují. V rámci aktivit jsou uváděny otázky k zamyšlení či k diskusi, příležitostně také online odkazy. Na konci každé podkapitoly mají žáci za úkol z několika obsáhlejších tvrzení vybrat takové, které považují za adekvátní závěr, kterým by bylo možné shrnout poznatky z probrané podkapitoly.

Opět se tak setkáváme s podkapitolou *„Západní Evropa v 50. a 60. letech a počátky evropské integrace“*. Téma evropské integrace je zahrnuto především ve cvičeních 1, 6, 7, 9 a 15. Cvičení 1 vybízí žáky k doplnění chronologické řady událostí, která začíná vyplněnou kolonkou *„Vznik Evropského společenství uhlí a oceli“* a po třech prázdných článcích končí řada políčkem *„Vstup Velké Británie do EHS“*; řada je tedy vymezena lety 1951 až 1973 a žáci do ní mají doplnit tři různé události.[182] Po cvičeních věnujících se vývoji v Západním Německu následuje úkol č. 6, kde žáci vyhledávají faktické chyby v krátkém textu pojednávajícím o 50. letech, a cvičení 7, kde je třeba doplnit k evropské integraci politické, hospodářské a bezpečnostní příčiny.[183] Cvičení 9 pak uvádí úryvek Pařížské smlouvy

[180] ČURDA, Jan – DVOŘÁK, Petr et al., *Moderní dějiny pro střední školy: Světové a české dějiny 20. století a prvního desetiletí 21. století: Pracovní sešit*, Brno 2014.
[181] ČURDA, Jan – DVOŘÁK, Petr et al., *Moderní dějiny pro střední školy: Světové a české dějiny 20. století a prvního desetiletí 21. století: Průvodce pro učitele*, Brno 2015.
[182] ČURDA, *Pracovní sešit*, s. 107.
[183] Tamtéž, s. 108.

podepsané v dubnu roku 1951, po jehož přečtení mají žáci napsat, k jakému procesu se výchozí text vztahuje (tj. k procesu evropské integrace), co smlouva zakládá (tj. ESUO) a které osobnosti tento počáteční vývoj evropské integrace pozitivně ovlivnily (např. Jean Monnet, Robert Schuman).[184] Na závěr podkapitoly žáci vybírají shrnutí, které nejlépe odpovídá probrané látce, přičemž v tomto shrnutí je zastoupen i evropský integrační proces odpovídající sledovanému období.[185]

Řešení úkolů z pracovního sešitu je poskytnuto v průvodci pro učitele. K výše rozebraným cvičením jsou uvedeny buď jasně daná řešení (např. u faktografické opravy textu), či možná řešení u více otevřených, interpretačních či kreativnějších úkolů (např. u chronologické řady, kde existuje více možností, jak řadu doplnit).[186] Průvodce pro učitele také pro každou podkapitolu vymezuje odhadovanou časovou dotaci, kdy by podkapitole věnující se západní Evropě v 50. a 60. letech měly být vyhrazeny 2–3 hodiny.[187] Dále je u každé podkapitoly uveden obsah vzdělávání, dílčí výsledky vzdělávání a „provázanost“, tj. které výkladové boxy v učebnici a v pracovním sešitu na sebe navazují. U sledované podkapitoly jsou v obsahu vzdělávání zahrnuty počátky evropské integrace spolu s ESUO, Euratomem a EHS; jako samostatný bod je uvedena také cesta Velké Británie do EHS.[188] Dílčí výsledky vzdělávání jsou na vzdělávací obsah adekvátně navázány. Ačkoli v pracovním sešitě není např. Euratom v žádném ze cvičení zmíněn, je toto společenství uvedeno v učebnici a vzdělávací obsah tak odpovídá obsahu poskytnutých materiálů.

V rámci kapitoly *„Rozdělený svět“* se vývoji procesu evropské integrace věnuje také podkapitola *„Západní a jižní Evropa v 70. a 80. letech“* s doporučenou časovou dotací 2 hodin.[189] Vedle ropných šoků a terorismu je věnován velký prostor evropské integraci s přihlédnutím ke specifickému vývoji nejen ve Francii, Británii a SRN, ale také na jihu Evropy, kde se z autoritářských států stali kandidáti a posléze členové Evropského společenství. V obsahu vzdělávání je tak v průvodci jako samostatný bod uvedena *„evropská integrace v 70. a 80. letech“*.[190] Cvičení v pracovním sešitě vymezenému vzdělávacímu obsahu odpovídají. Téma evropské integrace zahrnují především cvičení 1, 2 a 13, ačkoli pro

---

[184] Tamtéž, s. 108.
[185] V závěru je mj. řečeno: „Ke stabilitě evropského kontinentu přispěla také evropská integrace, založená na francouzsko-německém usmíření a spolupráci. Po mnoha letech váhání a přes několikaletý odpor Francie se k integraci nakonec na počátku 70. let připojila Velká Británie, jejíž ekonomika za zeměmi zapojenými v Evropském hospodářském společenství mírně zaostávala.“ – Tamtéž, s. 109.
[186] ČURDA, *Průvodce pro učitele*, s. 69–70.
[187] Tamtéž, s. 34.
[188] Tamtéž, s. 34.
[189] Tamtéž, Brno 2015, s. 37.
[190] Tamtéž, s. 37.

porozumění integračnímu procesu jsou stěžejní i ostatní aktivity věnující pozornost vývoji v jednotlivých zemích. Vedle úvodní a závěrečné aktivity jsou žáci v druhém cvičení vedeni k vyhledání faktografických chyb v textu, který zmiňuje Brettonwoodský systém, ekonomickou závislost Evropy na levné ropě, vznik EMS a rozšíření ES v r. 1986.[191]

Obdobným způsobem je zpracována také kapitola věnující se nejnovějším dějinám. U podkapitoly *„Transformace Československa a vznik České republiky“*, odhadované na 2 vyučovací hodiny, vymezený obsah vzdělávání zahrnuje český *„postup integrace do NATO a Evropské unie“*.[192] V pracovním sešitě se tematikou evropské integrace ve vztahu k ČR zabývá především cvičení 6, v němž mají být opět opravovány faktografické chyby, a cvičení 9, ve kterém se žáci mají zamyslet nad vlivem Schengenského systému na občany ČR.[193] Podkapitola *„Formování nové Evropy“* s časovou dotací 2 hodin[194] se zaměřuje na vývoj ES/EU od JEA až k Lisabonské smlouvě na pozadí válek v bývalé Jugoslávii. Vedle úvodního a závěrečného cvičení se evropskou integrací zabývají především aktivity č. 6, 7, 8, 9 a 10. Ve cvičení 6, kde žáci opět vyhledávají faktografické chyby, je pozornost zaměřena na východní rozšíření EU. Ve cvičení 7 se žáci blíže seznamují s evropskými institucemi skrze internetové odkazy na oficiální stránky EU a na literaturu.[195] Ve cvičení 8, 9 a 10 jsou žáci vedeni k práci s textem, přičemž po rozboru textu má vždy následovat diskuse.[196] Texty jsou zaměřeny především na úskalí integrace, ať už se jedná o překážky při prosazování jednotného trhu (cvičení 8), problémy EU a současné Evropy obecně (cvičení 9) či negativní zkušenosti spjaté s přistoupením jižních států do Společenství (cvičení 10).[197]

K tématu evropské integrace se vztahují i dílčí úkoly dalších podkapitol. V podkapitole *„Atlantické společenství v 90. letech“* je prostor věnován např. rozdílnému zastoupení žen v rozhodovacích orgánech EU (cvičení 8), problematice multikulturalismu (cvičení 9) či rozdílné mentalitě východních a západních Němců ve sjednoceném Německu

---

[191] ČURDA, *Pracovní sešit*, s. 121.
[192] ČURDA, *Průvodce pro učitele*, s. 39.
[193] ČURDA, *Pracovní sešit*, s. 134.
[194] ČURDA, *Průvodce pro učitele*, s. 40.
[195] Jeden z odkazů je uveden v plném znění a má poskytovat přístup k videu o evropských institucích; po zadání odkazu je však stránka automaticky přesměrovává na svou úvodní stranu a autorce se ani po delším hledání video nepodařilo dohledat. Je možné, že vzhledem k datu vzniku učebnice (r. 2014) již video není k dispozici. Naopak druhý odkaz, kde je uvedena webová stránka s klíčovými slovy „orgány a instituce EU“ zůstává plně funkční i tehdy, kdy se přesný odkaz mírně modifikuje. Jako doporučený zdroj odborné literatury je uvedena dnes již klasická publikace Petra Fialy, Ondřeje Krutílka a Markéty Pitrové nesoucí název *„Evropská unie“*, z níž čerpá také tato práce. Podrobněji k aktivitě viz ČURDA, *Pracovní sešit*, s. 140.
[196] Žáci mají diskutovat např. o tom, jak je jejich život ovlivněn členstvím ČR v EU, jaké nekvantifikovatelné problémy sami vnímají jako zásadní pro současnou Evropu a jaké důsledky by mělo prohlubování integrace bez přijetí států bývalého východního bloku. – Tamtéž, s. 140.
[197] Tamtéž, s. 140.

(cvičení 13).[198] V posledních dvou podkapitolách, *„Nové krize“* a *„Možný vývoj“*, se aktivity v pracovním sešitě týkají evropské integrace spíše nepřímo. Děje se tak např. skrze rozbor celosvětové finanční krize z r. 2008[199] či práci s texty zabývajícími se evropskou současností i budoucností.[200]

Práce s pracovním sešitem je přehledná a pro učitele, který disponuje učitelským průvodcem, můžou být aktivity z pracovního sešitu vhodným doplněním výuky. Průvodce často poskytuje odkazy na zdroje, kde lze získat aktuální informace k dané tematice (např. stránky ministerstev či jiných oficiálních orgánů), což učiteli usnadňuje vyhledávání podkladů k rozličným diskusím. Pracovní sešit vede žáky nejen k samostatné činnosti, ale především k hlubšímu zamyšlení nad problematikou jak dějinného vývoje evropské integrace, tak současné tváře EU i Evropy v širším kontextu. Aktivity často čerpají z významných odborných publikací, ať už se jedná o *„Popely ještě žhavé“* Karla Durmana, dílo *„Evropská unie“* Petra Fialy, Ondřeje Krutílka a Markéty Pitrové či o knihu *„Evropa po roce 1945“* z pera britského historika Tonyho Judta. Vedle literárních úryvků se žáci prostřednictvím pracovního sešitu seznamují také s internetovými odkazy, kdy se často pracuje s texty převzatými z portálů www.ceskatelevize.cz, www.euroskop.cz a www.europa.eu. Až na jeden odkaz byly všechny internetové zdroje plně funkční.[201] Aktivity v pracovním sešitě jsou přehledně navázány na obsah učebnice a srozumitelně vysvětleny v průvodci pro učitele.

3.2 ZSV

3.2.1 Učebnice Computer Media

Učebnice občanského a společenskovědního základu s podtitulem *„Politologie: Člověk v mezinárodním prostředí“* vydalo nakladatelství Computer Media v r. 2012.[202] Učebnice se zabývá politologií jako vědou, obecnou teorií státu, právním řádem v ČR, demokracií i jinými formami vlád. Následně jsou mezi zpracování tématu mezinárodních organizací a mezi část o globalizaci a planetárních problémech vloženy tři kapitoly relevantní pro zde sledované téma. Jedná se o kapitoly *„Evropská integrace“* (s. 76–81), *„Evropská unie“* (s. 82–91) a *„Instituce Evropské unie“* (s. 92–98). Kapitoly jsou příznačně umístěny

[198] Tamtéž, s. 143–144.
[199] V rámci podkapitoly „Nové krize“ cvičení 6, 8, 9. – Tamtéž, s. 148.
[200] V rámci podkapitoly „Možný vývoj“ se jedná především o cvičení 2, 3, 4, 5. – Tamtéž, s. 150–151.
[201] Jedná se o odkaz ze cvičení 7 na s. 140 v pracovním sešitě, konkrétně má jít o video rozebírající evropské instituce. Odkazy uvedené ve sledovaných aktivitách pracovního sešitu byly plně funkční ke dni 14.2.2022.
[202] KÖHLEROVÁ, Tereza – MOUDRÝ, Marek, *Občanský a společenskovědní základ: Politologie: Člověk v mezinárodním prostředí*, Kralice na Hané 2012.

mezi tematické celky týkající se nadnárodního rámce, což nasvědčuje vhodnému uchopení průřezového tématu „Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech“.

První ze sledovaných kapitol se na šesti stranách zabývá přímo evropskou integrací. Ačkoli se jedná o společenskovědní učebnici, je zde pozoruhodně velký prostor věnován širšímu historickému kontextu – až do té míry, že v této kapitole přímo nazvané Evropská integrace se autoři nedostávají dále, než je rok 1951 (vznik ESUO). Na rozdíl od jiných učebnic je zde obšírněji vyložena problematika týkající se různých dřívějších konceptů sjednocené Evropy spolu s jejich historickým ztroskotáním. Prostor je věnován Panevropskému hnutí, kde je opět projeven značný historický přesah v reflektování důvodů neúspěchu panevropské ideje spolu s obsáhlým výkladovým boxem věnovaným pozadí úspěchu NSDAP v Německu.[203] Pozoruhodná je také citace z Churchillova projevu v Ženevě z r. 1946, kde britský státník vyzýval k vytvoření „spojených států evropských“.[204] Kromě Winstona Churchilla jsou v souvislosti s integračními snahami zmíněni Karel Veliký, Jiří z Poděbrad, hrabě Richard Nicolaus Coudenhove-Kalergi, Konrad Adenauer a Charles de Gaulle. U posledních dvou jmenovaných je zdůrazněn jejich podíl na francouzsko-německém poválečném sblížení, v rámci něhož bylo možné integrační proces západoevropských zemí zahájit. To je jediný uvedený politický vliv mezi faktory ovlivňujícími evropskou integraci. Dalším dvěma kategoriím faktorů, tj. ideologickým vlivům a vlivům ekonomickým, je věnováno nepoměrně více prostoru. Přes občasné překlepy nelze z faktografického hlediska kapitole nic vyčíst, její struktura působí přehledně a funkčně.

Celá první kapitola slouží spíše jako příprava na další kapitolu věnovanou samotné EU, kde je objasněn vznik a podstata fungování EU na základě vyjmenování a vysvětlení zakládajících smluv (od JEA z r. 1986 po Lisabonskou smlouvu z r. 2009). Teprve zde se žáci setkávají s EHS, Schumanovým plánem a s podrobnějším vysvětlením vzniku ESUO. Ačkoli na první pohled působí zmatečně, že poválečný proces evropské integrace je popsán až ve druhé kapitole, nikoli v první kapitole o evropské integraci, při bližším seznámení s textem je toto pojetí velice funkční v tom smyslu, že lépe zachycuje proces vzniku EU jakožto *proces*, který je založen na mnoha smlouvách, vyjednáváních a kompromisech. Jinými slovy – ve druhé kapitole je poválečný vývoj pojat celistvě s jasným vyvrcholením ve vzniku EU, jejíž struktura a fungování jsou dále rozebrány. Mezi bohatým obrazovým materiálem nechybí mapa členských států a také tabulka členských států s informacemi o rozloze, počtu obyvatel,

[203] Tamtéž, s. 78.
[204] Tamtéž, s. 79.

počtu poslanců v Evropském parlamentu a Počtu hlasů v Radě Evropské unie.[205] Dále učebnice představuje pět symbolů EU.[206] Unijním symbolům je věnována celá jedna strana plná zajímavostí a doplněná bohatým obrazovým materiálem.[207] Výklad o pilířích EU je doplněn obrázkem antického chrámu s vyobrazením tří pilířů. Uvedeny jsou také základní svobody EU představené pojmem čtyři svobody, který by ve středoškolských učebnicích neměl chybět. V části věnované Schengenskému prostoru je opět uvedena přehledná mapa[208] s relevantními fotografiemi a s tabulkou znázorňující rok vstupu do Schengenu jednotlivých členských států. Na konci kapitoly je pozornost věnována politikám a obchodu EU. Porozumění fungování celní politice je opět podpořeno obrazovým materiálem.[209] Za shrnutím kapitoly pak na samém konci následuje tabulka s náměty pro samostatnou práci, která vede žáky ke zopakování učiva.[210]

Poslední relevantní kapitola vhledem ke sledovanému tématu se týká institucí Evropské unie. V přehledném výkladu jsou postupně představeny všechny významné orgány, a to včetně jejich anglických názvů, což lze považovat za velice přínosné v době, kdy angličtina tvoří globálně nejvýznamnější komunikační jazyk. Zdařilé jsou také souvislosti propojené se zajímavostmi, např. box představující předsednictví ČR v r. 2009[211] je propojen s boxem týkajícím se Entropy.[212] U výkladu týkajícího se Evropské komise jsou uvedeni také bývalí čeští eurokomisaři Vladimír Špidla a Štefan Füle.[213] Pravomoce a složení Evropského parlamentu jsou zase vedle fotografií ze Štrasburku a Bruselu doplněny grafem, který přehledně znázorňuje zastoupení stran v tomto orgánu.[214] Data, podle nichž je graf zpracován, pochází z r. 2009; jsou tedy neaktuální.[215]

---

[205] Na mapě je jako stát právě přistupující označeno Chorvatsko, naopak Velká Británie je vyznačena jako člen EU. Obdobný problém se týká také tabulky. – Tamtéž, s. 84–85.
[206] Tj. evropská vlajka, evropská hymna, Den Evropy, jednotná měna (euro) a heslo EU „Jednotná v rozmanitosti“.
[207] Den Evropy je zde dokonce uveden jako Schumanův den (Schuman Day) v rámci výkladového boxu věnovanému souvislostem. – Tamtéž, s. 86.
[208] Mapa Schengenského prostoru k r. 2012 viz KÖHLEROVÁ – MOUDRÝ, s. 88. Opět je zde pouze problém s vyobrazením Velké Británie a Chorvatska. Pro aktuální mapu Schengenského prostoru viz https://www.schengenvisainfo.com/schengen-visa-countries-list/. [cit. 26.1.2022]
[209] Tamtéž, s. 90.
[210] Pouze druhý bod by mohl být považován za příliš vágní: „Pojednejte o členství EU.“ Vhodnější by bylo úkol více specifikovat – či naopak modifikovat tak, aby vedl žáky k vlastnímu zamyšlení. Náměty jsou ostatně pouze opakovací; hodnotící či jinak tvořivý aspekt by mohl náměty pro samostatnou práci – a tudíž i samotnou žákovskou činnost – obohatit. Tabulka s náměty viz KÖHLEROVÁ – MOUDRÝ, s. 91.
[211] Tamtéž, s. 95.
[212] Zde by se nabízelo učebnici ve výuce propojit s materiálem portálu České televize TOTO100LETÍ, kde je poskytnut úryvek z reportáže o kontroverzní plastice Davida Černého – viz podkapitola 4.1.1 této práce.
[213] KÖHLEROVÁ – MOUDRÝ, s. 97.
[214] Tamtéž, s. 98.
[215] Pod grafem je však uveden rok, z něhož data pochází, žáci by si tedy mohli sami dohledat aktuální informace k frakcím Evropského parlamentu, popř. by jim graf sloužil alespoň pro orientační pochopení dělení na frakce.

Kapitoly mají jednotnou a přehlednou strukturu. Na začátku každé kapitoly jsou uvedeny žákovské cíle tak, že se žák dovídá, co bude po prostudování dané kapitoly znát. Na závěr kapitoly je vždy v bodech vypsáno shrnutí kapitoly spolu s náměty pro samostatnou práci. Po stranách jsou v každé kapitole boxy obsahující pojmy, souvislosti či medailonky osobností. Na každé straně dole pod čarou jsou uvedeny užitečné odkazy týkající se probírané látky. Ve sledovaných kapitolách se vyskytlo celkem 23 odkazů pod čarou.[216] Až na jeden odkaz[217] jsou veškeré odkazy na Wikipedii – zde zůstává otázkou, zda nejsou v dnešní době odkazy na takový zdroj ve středoškolské učebnici přebytečné. Grafické zpracování učebnice je na vysoké úrovni, rozmanitý obrazový materiál je vhodně zvolen. Tématu evropské integrace a EU je věnováno 23 stran z celkového počtu 103 stran,[218] což představuje 22,3 % obsahu. Učebnice splňuje veškeré požadavky kladené RVP G a všem aspektům evropské integrace – dějinnému vývoji, institucionálnímu zakotvení i současné podobě EU – věnuje učebnice široký prostor.

3.2.2 Učebnice Didaktis

Podobně jako při zkoumání dějepisných učebnic, také zde se opět zaměříme na učebnicovou řadu vydanou nakladatelstvím Didaktis, tentokrát pro předmět občanského a společenskovědního základu. Také u této řady jsou vedle učebnice k dispozici pracovní sešit a průvodce pro učitele. Učebnice jsou rozděleny do čtyř dílů v souladu se čtyřletým středoškolským studiem. S výukou týkající se evropské integrace se v této učebnicové řadě počítá ve čtvrtém ročníku SŠ, proto je téma vřazeno do čtvrtého dílu.[219]

Zde sledovaným tématem se zaobírá druhá kapitola nesoucí název *„Evropská integrace a Evropská unie“*.[220] Ta se nachází mezi kapitolou o mezinárodních vztazích s jejich aktéry a kapitolou věnující se současné mezinárodní situaci. Opět lze předpokládat, že už jen uvedenou tematickou strukturou budou žáci podníceni k myšlení nejen v evropských, ale právě i v globálních souvislostech, zcela v souladu s průřezovým tématem „Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech“. Kapitola obsahuje šest podkapitol, ty v obsahu spadají do tří částí: *„Zdroje a průběh evropské integrace“*, *„Struktura a politika*

Pro aktuální informace k politickým skupinám v EP viz https://www.euroskop.cz/9254/sekce/politicke-skupiny-v-ep/. [cit. 26.1.2022]

[216] Na s. 98 jsou žáci seznámeni ještě s portálem Evropské komise www.ec.europa.eu, ten však v poznámce pod čarou uveden není.

[217] Zmíněný odkaz se týká portálu o Evropské unii www.euroskop.cz, který je uveden v rámci námětů pro samostatnou práci. – KÖHLEROVÁ – MOUDRÝ, s. 81.

[218] Bez použité a doporučené literatury (se seznamem literatury má učebnice 104 stran).

[219] BRÁZDA, Radim et al., *Společenské vědy pro střední školy: 4. díl: Učebnice*, Brno 2011.

[220] Tamtéž, s. 22–31.

Evropské unie“ a *„Členství v Evropské unii“*. V učebnici se jedná celkem o pět dvoustránek, přičemž podle učebnicové struktury odpovídá jedna dvoustránková podkapitola dvouhodinové časové dotaci.[221] Celkem by tedy výuka celé této kapitoly měla zabrat 10 vyučovacích hodin.

Jedna z informací, které se v průběhu let dynamicky mění, je samotný počet členských států. V úvodu sledované kapitoly o evropské integraci je uveden počet 27 členů EU.[222] Učebnice je z r. 2011, v r. 2013 se počet členských států po vstupu Chorvatska zvedl na 28, ovšem po výstupu Velké Británie v r. 2020 opět klesl na 27 států. Paradoxně je tak v současné době počet členských států uvedený v učebnici opět aktuální.

Na začátku každé podkapitoly jsou žákům kladeny otázky. U první podkapitoly *„Myšlenka a dějiny evropské integrace“* se učebnice ptá: *„Víte, která surovina po století válek konečně sjednotila Evropu? Proč to chytrým hlavám celé Evropy trvalo tak dlouho? Co je pravdy na tom, že je dobré držet si přátele blízko u těla, ale nepřátele ještě blíž?“*[223] Po tomto probuzení zvědavosti v motivačním úvodu následují výkladové a doplňkové boxy zabývající se myšlenkou evropské integrace, Evropou a českým myšlením, propojením promýšlení evropské integrace s dějinami filosofie. Dále je důraz kladen na samotný vývoj evropské integrace spolu s důrazem na volný trh a na specifický postoj Britů k sektorovému sjednocování. Ve výkladu je zmíněn koncept jednotné Evropy Jiřího z Poděbrad, Napoleona Bonaparte i Tomáše Garrigue Masaryka či Edvarda Beneše; dále jsou uvedeny klíčové osobnosti evropské integrace, kde Robert Schuman, Jacques Delors a Charles de Gaulle disponují samostatným medailonkem. Pozornost je věnována také meziválečnému konceptu Panevropské unie se zmínkou hraběte Richarda Mikuláše Coudenhove-Kalergiho. Samotná evropská integrace je zde definována jako *„proces politického a ekonomického sbližování národních států na území Evropy“*, kdy *„toto sbližování je doprovázeno přenosem kompetencí jednotlivých zemí na společné nadnárodní instituce“*.[224] Vymezení pojmu evropské integrace je tedy téměř totožné s definicí uvedenou v dějepisné učebnici Didaktis (viz podkapitola 3.1.2 v této práci).

Další dvě podkapitoly se věnují proměnám EU a orgánům EU.[225] V první z těchto podkapitol je důraz věnován třem pilířům tvořících „maastrichtský chrám“, který je

[221] Tamtéž, s. 3.
[222] Tamtéž, s. 21.
[223] Tamtéž, s. 22.
[224] Tamtéž, s. 22.
[225] Tamtéž, s. 24–25.

v návaznosti na výklad ukázán na schematickém obrázku.[226] Dále se žák dozvídá o ekonomické integraci a o měnové unii, o růstu počtu členských zemí a o symbolech EU.[227] Předneseny jsou významné smlouvy (Maastrichtská,[228] Amsterdamská, smlouva z Nice, ústavní smlouva, Lisabonská smlouva) i s jejich významem a dopady. Na to navazuje podkapitola věnující se orgánům EU doplněná úsměvnou karikaturou: *„Tak kudy do parlamentu?“*.[229] Text je přehledný a pojednává o všech významných institucích, které jsou rozděleny na orgány rozhodovací a na orgány poradní a kontrolní. Součástí výkladového boxu je i fotografie budovy Evropského parlamentu,[230] přesto by i zde mohly být instituce vyobrazeny schematicky, podobně jako je na předchozí straně zdařile ztvárněn „maastrichtský chrám“ – text o institucích by tak mohl být pro žáky lépe uchopitelný skrze obrazový materiál.[231]

Na následující dvoustraně se nachází podkapitola *„Politiky Evropské unie a jejich tvorba“*.[232] Zde se řeší především rozpočet EU, jednotlivé sektory politiky EU a eurozóna,[233] rozebrán je také schengenský systém. Žáci se zde setkávají s pojmem „čtyř svobod“ a s praktickými výkladovými okénky, v rámci nichž se žáci seznamují se strukturálními fondy EU či se společnou zahraniční a bezpečnostní politikou.[234] O právním zakotvení EU se žáci dočítají v podkapitole *„Státy, občané a právo Evropské unie“*.[235] Zde je představeno evropské a národní právo, ale pro kontext je uvedeno také srovnání s právním rámcem v USA. Jsou zde vysvětlena kodaňská kritéria, zdůrazněna je Listina základních práv EU a Úmluva o ochraně lidských práv a svobod. Jak v podkapitole věnující se tvorbě politik EU, tak v podkapitole o evropském právu se výklad často vrací k Lisabonské a Maastrichtské smlouvě, čímž je žákům dobře objasněno, do kolika různých sfér tyto smlouvy zasahují. V kontextu

---

[226] Tamtéž, s. 24.
[227] Vlajka, hymna, Den Evropy.
[228] V podkapitole „Evropská unie a její proměny“ je uveden termín „Smlouva o EU“ a v podkapitole „Politiky Evropské unie a jejich tvorba“ je řeč o „Maastrichtské smlouvě“, přičemž v textu není uvedeno, že se jedná o dva názvy pro tutéž smlouvu, což může žáky zmást. Srov. BRÁZDA, *Učebnice*, s. 24; BRÁZDA, *Učebnice*, s. 26.
[229] Tamtéž, s. 25.
[230] Tamtéž, s. 25.
[231] Se schematickým znázorněním se však žáci setkávají v pracovním sešitě, kde se blíže učí o legislativním postupu při návrhu a schvalování nového zákona. Více viz BRÁZDA, Radim et al., *Společenské vědy pro střední školy: 4. díl: Pracovní sešit*, Brno 2011, s. 28.
[232] BRÁZDA, *Učebnice*, Brno 2011, s. 26–27.
[233] Učebnice uvádí, že „zavedení společné měny euro v roce 1999 završilo proces tvorby hospodářské a měnové unie“. Již ale žáky neinformuje, že se tak stalo pouze pro bezhotovostní styk a bankovky byly uvedeny do oběhu až v r. 2002, což bývá taktéž označováno za rok zavedení eura. – Tamtéž, s. 27.
[234] Tamtéž, s. 27.
[235] Tamtéž, s. 28–29.

evropského práva jsou žáci seznámeni také s významnými pojmy jako jsou princip subsidiarity či acquis communautaire.[236]

Poslední podkapitola, *„Česká republika jako člen Evropské unie“*,[237] se od asociační dohody přes faktický vstup ČR do EU dostává až k dopadům členství ČR v Unii. Ve všech kapitolách se tvůrci zaměřili jak na historický, politický a ekonomický rámec, tak také na každodenní dopady členství v EU. V poslední kapitole je to vidět např. v doplňkovém výkladovém boxu *„SMS za rozumnou cenu“* věnující se změnám v oblasti telekomunikací.[238] Tyto boxy přibližující praktické dopady fungování EU nesou titulek „praxe“ a v celé kapitole věnující se evropské integraci je jich celkem 10 – na každé straně jedna. Tak, jako jsou na začátku každé podkapitoly úvodní otázky, jsou na závěr kladeny otázky k zamyšlení, u některých kapitol také užitečné odkazy na webové stránky.[239]

Při porovnání společenskovědní učebnice Didaktis s učebnicí dějepisu ze stejného nakladatelství je zřejmé, že více do hloubky – zvláště v oblasti práva a evropských orgánů – jde učebnice společenskovědní. Ta je také doplněna bohatším obrazovým materiálem včetně map (s. 23, s. 27) a grafů (s. 30, s. 31). Společenskovědní učebnice usiluje o vsazení tématu evropské integrace především do rámce politického, ekonomického a právního, zatímco učebnice dějepisu se zaměřuje na širší dějinný vývoj a na integraci západních zemí pohlíží více v kontextu konce druhé světové války a na pozadí bipolárně rozděleného světa a globálně propojeného světa. Celkově učebnice *„Společenské vědy pro střední školy: 4. díl“* naplňuje relevantní žákovské výstupy RVP G shrnuté ve vzdělávacím obsahu „Mezinárodní vztahy, globální svět“. V učivu o evropské integraci je v učebnici obšírně objasněn průběh, význam i podstata procesu sjednocování; žáci jsou seznámeni s významem EU, s jejími orgány i s jednotnou evropskou měnou v souladu s požadavky RVP G. V učebnici je rozpracováno uplatňování práv v rámci EU. Díky samostatné podkapitole věnující se členství ČR v EU jsou žáci vedeni k zamyšlení se jak nad pozitivy a negativy členství na státní úrovni, tak také nad dopady členství pro běžného občana. Učebnice má celkem 89 stran,[240] z nichž sledovaná kapitola pokrývá i s úvodem 11 stran, tedy 12,4 % obsahu učebnice.

---

[236] Tamtéž, s. 28.
[237] Tamtéž, s. 30–31.
[238] Tamtéž, Brno 2011, s. 31.
[239] Odkaz je uveden např. na stránku www.europa.eu pro zjištění více informací k počtu hlasů ČR v jednotlivých orgánech EU. – Tamtéž, s. 25.
[240] Tj. bez jmenného rejstříku.

3.2.3 Pracovní sešit a průvodce pro učitele Didaktis

Podobně jako dějepisná řada nakladatelství Didaktis je také společenskovědní učebnice doplněna pracovním sešitem a průvodcem pro učitele. Společenskovědní pracovní sešit je však uspořádán odlišně – opět má jasně danou strukturu a navazuje na učivo v učebnici, obsahuje však jiné typy aktivit. Podkapitoly obsahují úvodní cvičení, kde žáci posuzují pravdivostní tvrzení zaškrtnutím pole ANO/NE. Jedná se o jediné cvičení, které se vyskytuje v každé podkapitole pracovního sešitu.[241] Další cvičení zahrnují práci s úryvky, přiřazování pojmů či správné dokončení vět. Na konci každé kapitoly poskytuje pracovní sešit dvoustránkové opakování shrnující příslušné podkapitoly.[242] Na rozdíl od dějepisné řady poskytuje Didaktis ke společenskovědním učebnicím elektronické prezentace.[243] Podrobně jsou v průvodci rozpracovány také koncepční podklady k tvorbě ŠVP pro gymnázia, a to včetně návaznosti na průřezová témata a zevrubného popisu klíčových kompetencí rozvíjených v příslušné učebnicové sadě.[244] Podle učitelského průvodce by tematickému celku evropské integrace a EU mělo být věnováno 10 vyučovacích hodin.[245]

Aktivity v pracovním sešitě plně navazují na učebnicový obsah, přičemž ho zároveň přesahují svou interpretační a kreativní složkou, kdy jsou žáci podněcováni k vlastnímu zamyšlení, dohledávání informací a k vedení diskusí. Pracovní sešit také slouží jako doplňující a rozšiřující prvek k učebnicovému obsahu. Např. v první podkapitole *„Myšlenka a dějiny evropské integrace“* je v učebnici krátký výkladový box *„Evropa a české myšlení“*, v němž jsou zmíněny osobnosti spjaty s českými dějinami, které propagovaly myšlenku celoevropské spolupráce – Jiří z Poděbrad, TGM a Edvard Beneš.[246] V pracovním sešitě pak žáci mají v jednom ze cvičení ke třem fotografiím přiřadit jména a určit, co mají tyto osobnosti společného.[247] Pomocí fotografií je tak výklad z učebnice doplněn o obrazový materiál, dva první úkoly tedy slouží pro zopakování učiva z učebnice. Druhé dva úkoly pak žáky podněcují k práci s internetovými zdroji při tvorbě referátu a k vedení diskuse, což už zcela přesahuje náplň učebnice, na niž je cvičení navázáno. U žáků by tak měla být rozvíjena

---

[241] DRNEK, Martin et al., *Společenské vědy pro střední školy: 4. díl: Průvodce pro učitele*, Brno 2011, s. 6.
[242] Tamtéž, s. 7.
[243] Přístup k prezentacím je možné získat po vytvoření účtu na stránkách www.didaktis.cz a po následném kontaktování nakladatelství. Prezentace jsou bohužel vytvořeny pouze pro 1. a 2. díl společenskovědní sady, pro téma evropské integrace tedy prezentace dostupná není. Blíže ke konceptu prezentací viz DRNEK, s. 10–11.
[244] Tamtéž, s. 12–26.
[245] To odpovídá časové dotaci uvedené v učebnici. V průvodci pro učitele je rozpracován konkrétní návrh časového plánu pro časovou dotaci 2 hodin týdně. Návrh časového plánu se nachází na vnitřní straně obálky průvodce; téma evropské integrace je včleněno do měsíců říjen a listopad.
[246] BRÁZDA, *Učebnice*, s. 22.
[247] BRÁZDA, *Pracovní sešit*, s. 24.

vedle kompetence k učení také kompetence komunikativní či kompetence sociální a interpersonální.

Vedle obrazového materiálu jsou v pracovním sešitě hojně zastoupeny také textové podklady. Žáci jsou seznámeni např. s úryvkem z díla *„O věčném míru“* Immanuela Kanta,[248] dále s redakčně upravenou ukázkou z publikace *„Evropská unie“* Petra Fialy, Ondřeje Krutílka a Markéty Pitrové[249] či s částí Listiny základních práv a svobod.[250] Ještě častěji však žáci pracují s úryvky převzatých z internetových zdrojů, jako jsou např. www.euroskop.cz,[251] www.euractiv.cz,[252] www.ct24.cz[253] či www.aktualne.cz.[254] Za zmínku stojí také zdůraznění funkce evropského ombudsmana, který je zmíněn v učebnici v rámci výkladu o evropském právu,[255] na což pracovní sešit navazuje úryvkem *„Údajná diskriminace na základě státní příslušnosti, ke které došlo ve výběrovém řízení“*.[256] Úryvek je v upravené podobě převzat z internetového zdroje www.ombudsman.europa.eu, čímž se žáci dozvídají jak o konkrétním příkladu problému, který ombudsman musí řešit, tak také nepřímo o existenci stránky evropského ombudsmana – a v případě zájmu mohou stránku sami navštívit.

Vedle úryvků z odborných publikací a internetových portálů se v učebnici vyskytuje ještě třetí typ textového materiálu. Jedná se o smyšlené příběhy ze školního či kamarádského prostředí, které slouží jako analogie k různým procesům a strukturálním problémům evropské integrace. Např. v podkapitole *„Evropská unie a její proměny“* jsou žáci seznámeni s textem o šesti kamarádkách, které uzavřely kruh důvěry. Jedna z kamarádek však o určitém citlivém tématu nechce s ostatními mluvit, a tak se společně dohodnou, že toto téma bude v jejich kruhu důvěry tabu a ostatní členky to respektují.[257] V průvodci pro učitele je objasněno, že text má být *„analogií na jednání Velké Británie v souvislosti s upevňováním spolupráce členských států EU v oblasti přijímání společné měny“*.[258] Vedle určení této analogie se žáci v rámci cvičení mají zamyslet nad jinými společnými projekty evropských států, do nichž se nezapojují všichni, a zda takové projekty můžou být funkční. Dále je žákům položena otázka, jaké výhody a nevýhody podle nich může uvedená výjimka mít. Žáci mají svá odůvodnění

---

[248] Tamtéž, s. 24.
[249] Tamtéž, s. 30.
[250] Tamtéž, s. 31.
[251] Cvičení 3 v podkapitole „Evropská unie a její proměny“; dále cvičení 2 v podkapitole „Česká republika jako člen Evropské unie“. – Tamtéž, s. 26; 32.
[252] Cvičení 5 v podkapitole „Orgány Evropské unie“; dále cvičení 2 v podkapitole „Politiky Evropské unie a jejich tvorba“. – Tamtéž, s. 27; 28.
[253] Cvičení 8 v podkapitole „Politiky Evropské unie a jejich tvorba“. – Tamtéž, s. 29.
[254] Cvičení 9 v podkapitole „Politiky Evropské unie a jejich tvorba“. – Tamtéž, s. 29.
[255] BRÁZDA, *Učebnice*, s. 29.
[256] BRÁZDA, *Pracovní sešit*, s. 31.
[257] Jedná se o cvičení 5. – Tamtéž, s. 26.
[258] DRNEK, s. 59.

sdělit spolužákům a následně s nimi na dané téma vést diskusi.[259] Podobných smyšlených situací, které mají být žákům blízké a které mají sloužit pro lepší pochopení evropské integrace a jejích důsledků, je v celé kapitole celkem 7.[260]

Závěrečné dvoustránkové opakování slouží k utřídění a syntetizaci poznatků nabytých v průběhu celé kapitoly.[261] Žáci jsou opět vedeni k práci s textem,[262] ale mají také sami vysvětlit pojem „sektorová integrace“[263] či přiřadit k sobě odpovídající události a smlouvy nebo principy a definice.[264] Ověřena je také znalost právního rámce EU[265] a podstaty mezivládního a nadnárodního přístupu.[266] V závěrečném cvičení jsou žáci vedeni k práci s tabulkou, podle jejíchž dat odpovídají na otázky.[267]

Průvodce pro učitele působí jako přehledný jednotící prvek pro práci s učebnicí a pracovním sešitem. Ačkoli i v učebnici se setkáme s odkazy na internetové zdroje či na podněty k zamyšlení, podklady pro diskuse a práci s internetem či odbornou literaturou poskytuje především pracovní sešit. Cvičení v pracovním sešitě jsou velmi pestré a přestože navazují na obsah učebnice, značně její náplň přesahují. Žáci v rámci úkolů v pracovním sešitě často pracují jak s textovým materiálem, tak také s fotografiemi, s mapu, s tabulkami či s grafy. Pracovní sešit si neklade za cíl pouze opakovat znalosti nabyté v rámci učebnicového výkladu, ale pomoci žákům rozšířit obzory externími odkazy a vedením k vlastní činnosti a kreativitě. Z toho důvodu nelze vždy všechny informace vyčíst pouze z učebnice, což se ale zdá být účelem některých cvičení v pracovním sešitě – tedy vést žáky k samostatnému vyhledávání a celkově k samostatné práci, o kterou se mají následně v rámci referátů či diskusí dělit s ostatními. Pracovní sešit, stejně jako učebnice, plně odpovídá nárokům RVP G, což je podrobně rozpracováno v průvodci pro učitele.[268]

---

[259] BRÁZDA, *Pracovní sešit*, s. 26.
[260] Jedná se o cvičení 5 a 8 v podkapitole „Myšlenka a dějiny evropské integrace“; cvičení 5 v podkapitole „Evropská unie a její proměny“; cvičení 3 v podkapitole „Orgány Evropské unie“; cvičení 10 a 11 v podkapitole „Česká republika jako člen Evropské unie“ a cvičení 8 v závěrečném opakování. – Tamtéž, s. 24; 25; 26; 27; 33; 35.
[261] Tamtéž, s. 34–35.
[262] Cvičení 1, 6, 8.
[263] Cvičení 2.
[264] Cvičení 4 a 10.
[265] Cvičení 9 a 11.
[266] Cvičení 3.
[267] Cvičení 12.
[268] DRNEK, s. 12–25.

4 Analýza online platforem a výukových materiálů

Jak již bylo řečeno, tištěné učebnice mohou rychle zastarat. U dynamicky vyvíjejících se procesů, jako je evropská integrace, to platí dvojnásob. Učitelé však mohou čerpat i z elektronických zdrojů. Ty představují různorodé digitální platformy s online dostupnými výukovými materiály. Ty jsou často dostupné také v tištěné podobě – tištěné materiály zůstávají významným informačním prostředkem i v dnešní době, proto také EU vydává neustále aktualizované informační letáky a brožury shrnující její fungování. Po celé republice jsou rozmístěna Eurocentra, která tyto informační materiály v případě zájmu veřejnosti distribuují a která na školách pořádají přednášky o specifických aspektech fungování EU.[269] Vedle Eurocenter existuje také síť informačních středisek Europe Direct, která s Eurocentry často spolupracují.[270] Nevýhodou je, že rozšiřování vlastních obzorů a dohoda případných přednášek závisí z velké části na ochotě učitele si doplňkové zdroje informací shánět a blíže se jimi v přípravách na hodinu zabývat, popř. na ochotě nějakou přednášku domlouvat a být nakloněn její realizaci. Prvním bodem, jak učitelé mohou s možnostmi rozšiřování výuky o evropské integraci pracovat, je vůbec o těchto možnostech vědět. Tato část práce si tedy klade za cíl syntetizovat poznatky o současných možnostech čerpání dalších vzdělávacích materiálů k výuce a ty dále analyzovat. V závěru práce jsou pak poznatky o analyzovaných portálech souhrnně předneseny v tabulce (viz Příloha 2).

4.1 Webové portály

Z hlediska sledovaného tématu bylo třeba k analýze vybrat vhodné webové stránky. Pro výuku dějepisu existuje řada online platforem, které učitelům poskytují kvalitní podklady pro výuku moderních dějin. Některé z těchto stránek se zaměřují na totalitní režimy, např. Ústav pro studium totalitních režimů neboli ÚSTR.[271] Ten je v přímé součinnosti s portálem Dějepis v 21. století,[272] který poskytuje přehled databází s audiovizuálními materiály a prameny pro výuku moderních dějin.[273] V první řadě se zde seznamujeme s digitální dílnou pro práci s historickými prameny History Lab,[274] která však v současné době disponuje pouze omezeným množstvím aktivizačních cvičení, přičemž žádná z aktivit se nevěnuje

[269] Podrobněji viz https://eurocentra.cz [cit. 16.1.2022]
[270] Podrobněji viz https://www.europedirect.cz [cit. 17.1.2022]
[271] Např. Ústav pro studium totalitních režimů, viz https://www.ustrcr.cz. [cit. 17.1.2022]
[272] https://www.dejepis21.cz/dejepis-v-21-stoleti [cit. 17.1.2022]
[273] Přehled všech dále zmíněných aplikací a metodik k soudobým dějinám viz záložka „Soudobé dějiny online“: https://www.dejepis21.cz/soudobe-dejiny-online [cit. 17.1.2022]
[274] https://historylab.cz [cit. 17.1.2022]

sledovanému tématu.[275] Vedle History Labu jsou v databázi audiovizuálních zdrojů uvedeny vzdělávací aplikace, vzdělávací metodiky a další projekty týkající se především socialistického Československa[276] či druhé světové války.[277] Jediný portál, kde se setkáme se zpracováním evropské integrace, je v rámci záložek Dějepisu 21. odkaz nazvaný *„TOTO100LETÍ ve škole“*, který vytvořila Česká televize a jenž bude blíže přiblížen níže. Vedle tohoto portálu jsou však ostatní materiály týkající se moderních dějin na stránkách Dějepisu 21. a ÚSTRu pro sledované téma nepoužitelné.[278] Podobně je na tom s tematickým zařazením portál Paměť národa[279] či stránky Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR.[280] Naopak relevantní podklady ke sledovanému tématu evropské integrace lze vedle stránek České televize nalézt na portálech Historiana, Moderní dějiny, Evropa pro školy, Euroskop, EU hrou a Jeden svět na školách. Právě tyto webové stránky se svými výukovými materiály budou předmětem analýzy následujících podkapitol, přičemž jejich přehledný souhrn lze nalézt v Příloze 2.

4.1.1 Česká televize: TOTO100LETÍ

Česká televize vytvořila databázi TOTO100LETÍ, kterou ČT uvádí jako studnici materiálů (a to především audiovizuálních – vedle článků jsou poskytnuty především krátká reportážní videa), jimiž lze zpestřit výuku dějepisu či občanské a společenskovědní výchovy.[281] Na stránkách je vyobrazena časová mapa rozdělující období mezi lety 1918

---

[275] Aktivity pracují s historickými prameny, které se věnují především První republice, světovým válkám a vývoji v poválečném Československu. Obsah History Labu je však postupně rozšiřován, nelze tedy vyloučit, že v budoucí době bude k dispozici i aktivita zpracovávající téma evropské integrace. Pouze jednu aplikaci by bylo možné pro kontext vstupu ČR do EU využít, a sice aplikaci „Jakou budoucnost nabízeli?“. Anotace k aplikaci praví: „Cvičení seznamuje žáky s novoročními projevy prezidentů Husáka a Havla z let 1988 a 1990. Při analýze zvukových záznamů si žáci uvědomí, jak se lišily představy o budoucnosti před a po roce 1989.“ Aktivita by se tedy dala zařadit na počátek výuky o transformaci Československa – a následně České a Slovenské republiky – po r. 1989. – https://lms.historylab.cz/katalog/cviceni/jakou-budoucnost-nabizeli [cit. 24.1.2022]

[276] Vzdělávací aplikace Socialism Realised, Obrazy příslušníka, Historie 1950: Příběhy jednoho zázraku (aplikace věnující se Josefu Toufarovi, k němuž je přiřazen také dějepisný sešit Toufar), Charta 77–2017, Antisemitismu 1945–1989: Státní politika proti Židům v Československu. Vzdělávací metodiky Třetí odboj v didaktické perspektivě, České století v hodině, Československo 38–89. Další projekty se týkají např. železné opony v ČSR nebo obětí okupace r. 1968.

[277] Vzdělávací aplikace Obrazy války. Vzdělávací metodiky Mnichov 1938, České století v hodině.

[278] To platí i pro záložky Náměty do vyučování https://www.dejepis21.cz/namety a Lekce pro distanční výuku https://www.dejepis21.cz/distancni-vyuka, kde je opět pozornost věnována již zmíněným tematickým okruhům. [cit. 24.1.2022]

[279] V rámci projektu Paměť národa se sice žádný z pamětníků nezabývá přímo evropskou integrací, avšak opět zde najdeme témata spřízněná (např. znovusjednocení Německa, rozdělení Československa). Podobně jako u History Labu, i zde je možné, že s rozšiřujícím počtem zpovídaných pamětníků se objeví i články relevantní pro téma dějin evropské integrace. – https://www.pametnaroda.cz/cs [cit. 24.1.2022]

[280] Na stránkách Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR jsou uvedeny zajímavě zpracované tematické weby, opět je však z velké části pozornost věnována minulému režimu. Evropské integraci se žádný z tematických webů nevěnuje. Podrobněji viz http://www.usd.cas.cz [cit. 24.1.2022]

[281] https://www.ceskatelevize.cz/specialy/totostoleti#/ve-skole [cit. 24.1.2022]

a 1989 na osm časových úseků. Pro téma evropské integrace jsou stěžejní poslední dva časové úseky, tj. *„Nové obzory“* (1990–2004) a *„Kam dál?“* (2004–2018).

Časový úsek Nové obzory vymezený lety 1990–2004 je uveden dvouminutový videem shrnujícím významné události dané dějinné epochy.[282] Vedle postavy Václava Havla video představuje Opoziční smlouvu, kupónovou privatizaci či hokejové vítězství v Naganu. Na samotném závěru videa se objevuje vstup ČR do EU. Časový úsek Nové obzory vedle úvodního videa poskytuje bohatý materiál, z něhož jsou stěžejní videa ze záložky *„Zpátky do Evropy“*. Zde jsou představeny úryvky reportáží z archívu ČT24 nazvané *„Blíž k Evropě“* (1993),[283] *„Žádáme o vstup do EU“* (1996),[284] *„Referendum o vstupu Česka do EU“* (2003)[285] a *„Vstupujeme do EU (1. května 2004)“* (2004).[286] Videa zachycují vyjádření předních politických představitelů i dobové nálady české veřejnosti.

Následující časové období vymezené lety 2004 a 2018 nese název *„Kam dál?“*. Zatímco v předchozí časové etapě byly spolu se *„Zpátky v Evropě“* uvedeny záložky *„Havel“* a *„strany a vlády“*, zde kapitola nabízí okruhy „kauzy“, „vlády“ a prezidenti“. Mezi navrhovanými záložkami již tedy nenajdeme složku stmelující videa věnující se evropské tematice, na druhou stranu lze říci, že o to výstižněji vystihují názvy záložek étos sledovaného období. Co se evropské integrace týče, setkáváme se s relevantními tématy, jako je např. migrační krize.[287] Řada videí a článků se však evropské integraci věnuje přímo: *„Schengenský prostor“* (2007),[288] *„Předsednictví Česka v EU“* (2009),[289], *„Entropa – plastika Davida Černého“* (2009),[290] interview s ekonomem Sedláčkem o strachu z eura (2017)[291] a názor Petra Pitharta na ztrátu schopnosti Čechů žít s jinými (2017).[292]

Většina poskytnutých videí je v rozsahu kolem 5 minut, z velké části se jedná o reportáže či rozhovory. K videím je poskytnut krátký popisek uvádějící podrobnější informace k té které události. Zkoumané články také nejsou nijak rozsáhlé a často je doprovází audiovizuální materiál (rozhovory s Tomášem Sedláčkem a Petrem Pithartem). Videa i články slouží jako účinný vhled do dějinných událostí v blízké minulosti a mohou

---

[282] https://www.ceskatelevize.cz/specialy/totostoleti#/c/6 [cit. 24.1.2022]
[283] https://www.ceskatelevize.cz/specialy/totostoleti#/detail/v-6-18 [cit. 24.1.2022]
[284] https://www.ceskatelevize.cz/specialy/totostoleti#/detail/v-6-25 [cit. 24.1.2022]
[285] https://www.ceskatelevize.cz/specialy/totostoleti#/detail/v-6-44 [cit. 24.1.2022]
[286] https://www.ceskatelevize.cz/specialy/totostoleti#/detail/v-6-46 [cit. 24.1.2022]
[287] Reportážní videa „Uprchlická krize“ https://www.ceskatelevize.cz/specialy/totostoleti#/detail/v-7-41 a „Nenávistné příspěvky o uprchlících“ https://www.ceskatelevize.cz/specialy/totostoleti#/detail/v-7-45 [cit. 24.1.2022]
[288] https://www.ceskatelevize.cz/specialy/totostoleti#/detail/v-7-7 [cit. 24.1.2022]
[289] https://www.ceskatelevize.cz/specialy/totostoleti#/detail/v-7-14 [cit. 24.1.2022]
[290] https://www.ceskatelevize.cz/specialy/totostoleti#/detail/v-7-15 [cit. 24.1.2022]
[291] https://www.ceskatelevize.cz/specialy/totostoleti#/detail/a-7-20 [cit. 24.1.2022]
[292] https://www.ceskatelevize.cz/specialy/totostoleti#/detail/a-7-22 [cit. 24.1.2022]

posloužit při výuce o evropském integračním procesu jako výborný výukový materiál, zvláště co se týče vstupu ČR do EU. Pro sledování dějin integračního procesu západní Evropy před r. 1989 zde vhodné materiály nenajdeme.

4.1.2 Historiana

Historiana je platforma v angličtině, což může být pro výuku v českém prostředí překážkou.[293] Z obsahového hlediska však nabízí tento webový portál pro hodiny věnované evropské integraci zajímavé materiály. Na hlavní straně s historickým obsahem[294] je hned mezi prvními uveden oddíl *„Changing Europe“*, tedy *„Proměňující se Evropa“*. Tento modul věnující se Evropě a Evropské unii si v úvodu klade za cíl, aby žáci porozuměli fungování EU i jejímu historickém kontextu a aby porozuměli tomu, že Evropa čelí – a vždy čelila – dilematům, která vyžadují rozhodnutí.[295] Modul je rozdělen na tři části. První část zvaná *„Poválečná Evropa (1944–1951)“* prezentuje aktivity k pochopení každodenního života lidí v různých částech Evropy bezprostředně po válce. Druhá část, *„EU v kontextu dlouhého hledání stability“*, se zaměřuje na konflikty v Evropě do r. 1945. A konečně třetí část nesoucí název *„EU v kontextu měnícího se světa“* obsahuje celou řadu aktivit, které se týkají evropského integračního procesu. V úvodu třetí části se dozvídáme, že *„dnešní Evropská unie je součástí příběhu zvládání konfliktu bez násilí“*.[296] Tento příběh je postupně odkrýván skrze jednotlivé aktivity v tematických okruzích, kterých je celkem deset.

V rámci první aktivity, která se věnuje výzvě představující hledání evropské stability od r. 1945 po současnost,[297] je poskytnut pětistránkový text ke stažení stručně shrnující „evropský projekt“ přímo pro učitele.[298] Představená aktivita, která by dle instrukcí měla zabrat 1 hodinu, zahrnuje „karty výzev“ a „akční karty“ s provázejícími texty. V instrukcích pro učitele jsou na 7 stranách popsány různé koncepce výuky pro odlišné stupně vývoje studentů. Výhodou je, že lze aktivitu dle konkrétního věku žáků upravit; nevýhodu představuje fakt, že instrukce jsou poměrně dlouhé a učiteli může trvat, než se v nich

---

[293] Na druhou stranu může být angličtina výhodou při interdisciplinárním pojetí dějepisu či společenských věd, např. v rámci metody CLIL. Jedná se o metodu využití cizího jazyka jako komunikačního prostředku pro sdílení vzdělávacího obsahu spadajícího do „nejazykového“ předmětu (zde dějepis či ZSV). Více o metodě viz http://clil.nuv.cz/uvod-do-clil/1-pojem-clil.html. [cit. 26.1.2022]
[294] https://historiana.eu/historical-content [cit. 26.1.2022]
[295] https://historiana.eu/historical-content/units/changing-europe [cit. 26.1.2022]
[296] https://historiana.eu/historical-content/units/changing-europe/the-eu-in-the-context-of-a-changing-world [cit. 26.1.2022]
[297] https://historiana.eu/learning-activity/the-challenge-of-european-stability [cit. 26.1.2022]
[298] https://historiana.eu/objects/f5bf3c5c-30cb-4f20-8613-041728fe5e96/A%20short%20history%20of%20the%20European%20Project%20for%20teachers.pdf [cit. 26.1.2022]

zorientuje. Také celé nastudování dané aktivity učiteli pravděpodobně zabere nemálo času vzhledem k rozsahu přiložených materiálů. Při opakovaném začlenění této aktivity do výuky však učitel z času, který mu přípravy zaberou, může těžit a poskytnout tak žákům široký prostor pro aktivní zapojení na základě kvalitně zpracovaných podkladů.

Aktivita, která se věnuje počátkům evropské integrace, si klade ve svém podtitulu otázku: *„Jakým způsobem následky druhé světové války vedly k založení Evropské unie?“ („How did the aftermath of World War Two lead to the founding of the European Union?“)*, na což se snaží kreativně odpovědět svým dramatickým zpracováním.[299] Další představené aktivity podobně aktivizačním způsobem zpracovávají problematiku společné zahraniční politiky integrované Evropy,[300] její obrannou strategii,[301] přístup k zemědělství[302] a otázky spjaté se společným obchodem v globálním kontextu.[303] Je zde však prezentována také výuka zaměřená na odlišnosti států Evropy s heslem *„Jednota v diverzitě“ („Unity in Diversity“)*[304] či hodina věnující se kontextu migrační krize s názvem *„Otevírání hranic Evropy: hraniční kontroly v (post)schengenském světě“*.[305] Na aktuální témata míří také dvě poslední koncepce hodin. První z nich se zabývá otázky nesoběstačností Evropy v oblasti energetiky,[306] druhá pak ekonomickou nestabilitou v Evropě.[307]

U každé aktivity jsou ke stažení poskytnuty materiály pro učitele na straně jedné, a materiály pro žáky na straně druhé. Výhodou je, že u každé učební aktivity je uveden věk

---

[299] Tato hodina je koncipovaná jako divadlo, pro dramatické zpracování je vytvořeno 30 různých rolí – vedle postav jako jsou režisér či vypravěč se zde objevují známé historické postavy (Winston Churchill, Konrad Adenauer, Jean Monnet, J. V. Stalin). Uvedeny jsou ale také postavy klíčové pro evropskou integraci, s nimiž se žáci v běžných středoškolských učebnicích často nesetkají (Alcide de Gasperi, Paul Henri Spaak, Walter Hallstein. Sicco Mansholt,, Johan Beyen). Žáci hrají také jednotlivé země jako samostatné postavy (Francie, Velká Británie, SSSR). V průvodní prezentaci o sedmi slidech je na 4. snímku zmíněno také komunistické převzetí moci v ČSR v r. 1948 a na posledním snímku je přehled „Otců zakladatelů“ EU s jejich fotografiemi a medailonky. Medailonky jsou bohužel v italštině. Pro veškeré materiály k této aktivitě viz https://historiana.eu/learning-activity/rising-from-the-ruins-rebuilding-europe-after-world-war-two. [cit. 26.1.2022]

[300] https://historiana.eu/learning-activity/why-has-it-proved-so-difficult-to-agree-a-common-european-foreign-policy [cit. 26.1.2022]

[301] https://historiana.eu/learning-activity/old-fears-and-new-threats-western-european-defence-negotiations [cit. 26.1.2022]

[302] https://historiana.eu/learning-activity/exploring-the-common-agricultural-policy [cit. 26.1.2022]

[303] https://historiana.eu/learning-activity/the-european-union-and-trade-in-a-global-context [cit. 26.1.2022]

[304] https://historiana.eu/learning-activity/unity-in-diversity [cit. 26.1.2022]

[305] Zde je například dostupná také „animovaná mapa“, tedy sled map v Powerpointové prezentaci ukazující vývoj hlavních cest migrace v průběhu let 2004 až 2016. Mapa je spolu s ostatními materiály ke stažení na příslušné stránce https://historiana.eu/learning-activity/opening-europes-borders-border-controls-in-a-post-schengen-world. [cit. 26.1.2022]

[306] Otázka kladená v samotném názvu zní: „Měli bychom pociťovat úzkost ohledně energetické závislosti Evropy?“ – https://historiana.eu/learning-activity/should-we-feel-anxious-about-europes-energy-dependency [cit. 26.1.2022]

[307] Evropská nestabilita je zde sledována jak v rámci celoevropského kontextu, tak uvnitř ekonomik jednotlivých evropských zemí. – https://historiana.eu/learning-activity/economic-imbalances-in-europe [cit. 26.1.2022]

žáků,[308] pro něž je aktivita určena, spolu s přibližným časovým rozmezím, které by měla aktivita ve výuce zabrat.[309] Názvy jednotlivých výukových bloků spolu se samotnými koncepcemi výuky přímo vybízí k vyvolání diskuzí, k čemuž je u každé hodiny poskytnut potřebný materiál. Jak již bylo řečeno výše, nevýhodou v českém prostředí může být jak cizí jazyk, v němž jsou materiály zpracovány, tak také potenciální časová náročnost při začlenění těchto aktivit do výuky. Pro učitele ale může být přínosné uzpůsobit poskytnuté materiály vlastní výuce a modifikovat navrhované koncepty hodin tak, že např. do vlastní výuky přenese pouze část navrhovaných aktivit či využije obrazové a jiné materiály volně dostupné ke stažení. Pozitivum lze vidět také ve vysoké míře aktuálnosti zpracovávaných témat a ve vykročení z ustáleného pojetí daných témat z „české“ perspektivy.

4.1.3 Moderní dějiny

Vzdělávací portál „pro učitele, studenty a žáky“ Moderní dějiny[310] rozděluje dějiny 20. a 21. století do jedenácti časových okruhů. Většina z těchto okruhů se věnuje dvěma světovým válkám, meziválečnému období a vývoji Československa. Ačkoli již v okruhu meziválečného období je k dispozici článek týkající se evropské integrace *„Vize Panevropy před II. světovou válkou“*,[311] pro sledované téma se jako relevantní jeví především okruhy *„Evropa a svět po roce 1945“*[312] a *„Od pádu komunismu k jednotné Evropě“*[313] – právě materiály poskytnuté v rámci těchto okruhů zde budou blíže analyzovány. K dnešnímu dni celý portál Moderních dějin čítá na 67 596 registrovaných čtenářů a obsahuje celkem 397 prezentací, 388 pracovních listů, 461 studií historiků, 826 souborů s prameny a 191 svědectví pamětníků na kanálu Youtube.[314]

V první ze zmíněných časových okruhů *„Evropa a svět po roce 1945“* portál poskytuje rozsáhlé množství materiálů, které jsou rozděleny podle typu. V první části jsou poskytnuty prezentace, z nichž se tři explicitně týkají sledovanému tématu, a sice *„Dějiny*

---

[308] U všech rozebíraných aktivit odpovídá doporučené věkové rozmezí věku žáků na SŠ.
[309] Uvedeno je vždy časové rozmezí, které by měla aktivita zabrat ve výuce. Většinou se jedná o jednu vyučovací hodinu. Je však třeba přičíst čas, který zabere příprava této aktivity učiteli, což v instrukcích odhadnuto není. To může být pro učitele nevýhoda.
[310] https://www.moderni-dejiny.cz [cit. 2.2.2022]
[311] V článku jsou uvedeny vzpomínky německého historika Golo Manna na zakladatele panevropského hnutí Richarda Nicolause Coudenhove-Kalergiho, stejně jako na významného německého státníka Walthera Rathenaua, který se ideou panevropanství zabýval již v r. 1913. https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/vize-panevropy-pred-ii-svetovou-valkou/ [cit. 2.2.2022]
[312] https://www.moderni-dejiny.cz/tags/tag/uri/evropa-a-svet-po-roce-1945/ [cit. 2.2.2022]
[313] https://www.moderni-dejiny.cz/tags/tag/uri/od-padu-komunismu-k-jednotne-evrope/ [cit. 2.2.2022]
[314] Statistiky jsou uvedeny v pravém panelu na úvodní straně, viz https://www.moderni-dejiny.cz [cit. 2.2.2022]

evropské integrace v datech a událostech",[315] *„Evropská integrace 1951–2011"*[316] a *„Zlatý věk evropské ekonomiky – počátky evropské integrace (1950–1973)"*.[317] Zatímco první z uvedených prezentací působí jako přehled dat a událostí o 10 slidech, následující dvě prezentace obsahují 101, resp. 203 snímků. Většinu obsahu obou objemnějších prezentací tvoří rozsáhlý obrazový materiál s podrobným výkladem, a tedy záleží na učiteli, v jakém rozsahu se dle časové dotace rozhodne tyto prezentace ve výuce využít. Prezentace byly naposledy aktualizovány v letech 2012–2014, což znamená, že v nich lze nalézt zastaralé informace. Např. v prezentaci *„Evropská integrace (1951–2011)"* je na snímku 74 uveden jako současný český eurokomisař Štefan Fülle, na snímku 75 pak předseda Evropské komise J. M. Barroso.[318] K datu tvorby daných prezentací jsou však informace platné a ve výuce lze s poskytnutými informacemi dále pracovat jakožto s historickým materiálem.[319] Prezentace je tedy možné považovat pro využití učiteli i přes občasné nedostatky[320] za didakticky funkční.

Téma evropské integrace je však v materiálech vsazeno do širšího rámce světových dějin, a sice skrze prezentace ze série *„Rok po roce"*, která v rámci daného okruhu shrnuje světové dění od r. 1945 do r. 1989.[321] K těmto prezentacím portál poskytuje jak pracovní listy, tak textový materiál.[322] Počátky evropské integrace jsou zahrnuty např. v první z těchto prezentací zabývající se lety 1945–1949,[323] kde se na snímku 43 hovoří v kontextu Marshallova plánu o vzniku OEEC jakožto o počátku evropské integrace. Tyto počátky jsou na snímku 55 spojeny se vznikem Beneluxu jakožto celní unie, načež následují snímky 56 a 57, kde je řeč o Haagském kongresu a o Radě Evropy. Daná prezentace obsahuje 86 snímků a na 4 z nich se výklad zabývá přímo tématem evropské integrace, a to s ohledem na širší kontext evropských i světových dějin. K prezentaci je dostupný doprovodný textový materiál

---

[315] https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/dejiny-evropske-integrace-v-datech-a-udalostech/ [cit. 2.2.2022]
[316] https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/evropska-integrace-1951-2011/ [cit. 2.2.2022]
[317] https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/zlaty-vek-evropske-ekonomiky-pocatky-evropske-integrace-1950-1973/ [cit. 2.2.2022]
[318] V současnosti je evropskou komisařkou za ČR Věra Jourová, předsedkyní Evropské komise pak Ursula von der Leyen. Pro aktuální politické vedení Evropské komise viz https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2019-2024_cs [4.2.2022]
[319] Jelikož je zastaralost informací u sledovaného tématu typickou obtíží, je na učiteli, aby sledoval aktuální dění a aby např. žáky ve výuce podnítil k tomu, aby si sami vyhledali aktuální předsedy, poslance a další významné politické činitele.
[320] Vedle neaktuálních informací se jedná především o různé překlepy (či chybějící interpunkci). Např. v prezentaci „Evropská integrace (1951–2011)" je na snímku 28 uveden „Jean Monet" místo „Jean Monnet", v prezentaci „Dějiny evropské integrace v datech a událostech" na snímku 2 „Coudenhove-Kalgeri" místo „Coudenhove-Kalergi", v téže prezentaci na snímku 8 „acquis communautauire" místo „acquis communautaire", v prezentaci „Zlatý věk evropské ekonomiky – počátky evropské integrace (1950–1973)" na snímku 27 „namohl" místo „napomohl" atp.
[321] Konkrétně jsou prezentace časově vymezeny v pětiletých obdobích (tj. 1945-49, 1950-54, 1955-59 atd.).
[322] Veškeré materiály k cyklu „Rok po roce" k období 1945–1989 viz https://www.moderni-dejiny.cz/tags/tag/uri/evropa-a-svet-po-roce-1945/ [cit. 2.2.2022]
[323] https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/rok-po-roce-1945-49-ve-svete-prezentace/ [cit. 4.2.2022]

o 12 stranách, který sepsala česká publicistka a překladatelka Petruška Šustrová.[324] V podobném duchu pokračují i další prezentace a textové materiály představující pozdější časová období ze série *„Rok po roku“*. Vedle této série je možné z kapitoly *„Evropa a svět po roce 1945“* při výuce využít také další prezentace, které se tématu mohou týkat.[325]

Z poskytnutých pracovních listů by bylo možné ve výuce pracovat se souborem pracovních listů *„Rozdělená Evropa“*, v nichž je pozornost věnována především vzniku železné opony a Marshallově plánu.[326] Pracovní list vede žáky k zamyšlení nad životem v rozdělené Evropě a vypsání důvodů, jež by je dle jejich názoru donutily emigrovat, jaké těžkosti by je při emigraci mohly provázet a co by exilem naopak mohli žáci získat. Tím je rozšiřováno povědomí o životě na obou stranách železné opony. Z dostupného materiálu v rámci sekce *„Historici učitelům“* jsou tematicky relevantní *„Portréty zakladatelů Evropské unie“*, kde jsou uvedeny odkazy na 11 nejvýznamnějších protagonistů evropské integrace.[327] Co se týče pramenů, ve výuce by se daly využít především Churchillův projev v Curychu z r. 1946[328] a Schumanova deklarace z r. 1950.[329] Mezi textovými prameny je uveden také *„Rozcestník – Evropa a svět po roce 1945“*, který shromažďuje různorodé odkazy na výukové materiály a prameny týkající se dění po druhé světové válce v Evropě i ve světě.[330]

Vedle časového okruhu, který shromažďuje materiály k období po druhé světové válce, je třeba zaměřit se také na okruh *„Od pádu komunismu k jednotné Evropě“* věnující se dějinám od r. 1989 po současnost.[331] Mezi prezentacemi a online aktivitami žádný materiál

---

[324] https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/rok-po-roce-1945-1949-text/ [cit. 4.2.2022]

[325] Jedná se např. o „Ekonomický vývoj po druhé světové válce – brettonwoodský systém“ https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/ekonomicky-vyvoj-po-druhe-svetove-valce-brettonwoodsky-system/; „Vznik a vývoj berlínské zdi a vnitroněmecké hranice“ https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/vznik-a-vyvoj-berlinske-zdi-a-vnitronemecke-hranice/; „Počátky studené války (1945–1950)“ https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/pocatky-studene-valky-1945-1950/ či „Železná opona jako téma ve výuce“ https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/zelezna-opona-jako-tema-ve-vyuce/ [cit. 4.2.2022]

[326] https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/rozdelena-evropa-soubor-pracovnich-listu/ [cit. 2.2.2022]

[327] Jednotlivá jména působí po kliknutí jako odkazy na oficiální stránky EU, bohužel však odkazy nejsou funkční – a to včetně závěrečného odkazu na celý článek. Důvodem může být to, že naposledy byly portréty zakladatelů na portálu Moderních dějin aktualizovány v r. 2014, odkazy již tedy nejsou aktuální. https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/portrety-zakladatelu-evropske-unie/ [cit. 4.2.2022]

[328] „Spojené státy evropské – projev Winstona Churchilla (19.9.1946)“ https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/spojene-staty-evropske-projev-winstona-churchilla-19-9-1946/ [cit. 6.2.2022]

[329] „Schumanova deklarace (9. května 1950)“ https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/schumanova-deklarace-9-kvetna-1950/ [cit. 6.2.2022]

[330] Žádný z odkazů se však přímo evropské integraci nevěnuje. Navíc nefunguje jeden z odkazů, a sice odkaz na dějepisné stránky Davida Mikoláše: http://www.davidmikolas.cz/dejepis/texty/devitka/9_rocnik-reseni_nemecke_otazky.pdf. Podrobněji k odkazům v rozcestníku viz https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/rozcestnik-evropa-a-svet-po-roce-1945/ [cit. 6.2.2022]

[331] https://www.moderni-dejiny.cz/tags/tag/uri/od-padu-komunismu-k-jednotne-evrope/ [cit. 6.2.2022]

týkající se explicitně evropské integrace není.[332] Dva zajímavé texty naopak portál poskytuje v sekci *„Historici historikům“*. V první řadě jde o *„EU a ‚východní sousedství‘: impérium pozdní moderny“*, sedmistránkový dokument politologa Ondřeje Ditricha. Jedná se o stať, která nahlíží na evropskou politiku sousedství ve dvojí perspektivě a která *„evropskou moc promítanou do východního sousedství chápe jako moc sui generis, projev evropského impéria“*.[333] Druhý z uvedených textů se taktéž týká problematiky východní Evropy, tentokrát pochází z pera polského historika Andrzeje Nowaka. Stať se nazývá *„Východní Evropa. Polské otázky ohledně Evropy a jejího Východu – po 10. dubnu 2010“* a klade si otázky, zda dnes ještě vůbec existuje východní Evropa a pokud ano, pak co ji definuje, vymezuje a utváří.[334] Mimo toto na východ zaměřené textové pojetí pokračujícího procesu evropského sjednocování je ještě opět nabídnut *„Rozcestník: Od pádu komunismu k jednotné Evropě“*, kde jsou podobně jako u předchozího tematického okruhu uvedeny užitečné odkazy na výukové materiály týkající se sledovaného období, tj. 1989 po současnost.[335]

Portál Moderní dějiny poskytuje mnoho funkčních materiálů k výuce historie 20. a počátku 21. století. Co se evropské integrace týče, je toto téma na portálu zastoupeno spíše v menší míře, ne vždy jsou materiály plně funkční a často se s tématem setkáváme v širším dějinném rámci evropského a světového dění (např. v sérii *„Rok po roce“*). Nejvíce materiálů k evropské integraci nalezneme v časovém okruhu *„Evropa a svět po roce 1945“*, kde jsou k dispozici jak prezentace přímo se věnující dějinám evropské integrace, tak materiály týkající se širšího dějinného rámce i okrajově se dotýkající sledovaného tématu. Textové materiály k evropské integraci nalezneme i v časovém okruhu *„Od pádu komunismu k jednotné Evropě“*; zde poskytované texty se však zaměřují především na vnímání sjednocující se Evropy ve východních zemích a nejsou k nim poskytnuty žádné další výukové materiály (pracovní listy, obrazové prameny atd.).

---

[332] Okrajově se dotýká připojení ČR k evropské integraci např. prezentace „Vlády ČR 1993–2010“, kde je u úřadování Vladimíra Špidly uvedeno: „V průběhu jejího funkčního období vstoupila ČR po úspěšném referendu do EU“. https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/vlady-cr-1993-2010/ [cit. 6.2.2022]

[333] Text dostupný z https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/eu-a-vychodni-sousedstvi-imperium-pozdni-moderny/ [cit. 6.2.2022]

[334] Text dostupný z https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/vychodni-evropa-polske-otazky-ohledne-evropy-a-jejiho-vychodu-po-10-dubnu-2010/ [cit. 6.2.2022]

[335] Podobně jako u předchozího tematického okruhu, ani zde nenalezneme jediný odkaz týkající se explicitně evropské integrace či EU. Zároveň odkaz na dějepisné stránky Davida Mikoláše http://www.davidmikolas.cz/dejepis/texty/devitka/9_rocnik-svet_v_90_letech_20_stoleti_a_na_pocatku_noveho_tisicileti.pdf je opět nefunkční. Nutno podotknout, že stránky jako takové (https://www.davidmikolas.cz) funkční jsou a je možné různé materiály na stránkách Davida Mikoláše dohledat. Podrobněji k odkazům v rozcestníku viz https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/rozcestnik-od-padu-komunismu-k-jednotne-evrope/ [cit. 6.2.2022]

4.1.4 Evropa pro školy

Evropská unie v rámci svých oficiálních stránek[336] poskytuje základní a aktuální informace týkající se EU, jako jsou profily členských zemí, historie evropské integrace či fungování evropského práva a evropských institucí.[337] Na úvodní stránce EU je možné nalézt odkaz *„Evropa pro školy“*,[338] který nás zavede do tzv. Learning Corner, tedy do „učebního koutku“.[339] Jedná se o portál pro děti od 5 do 18 let, který zaštiťuje Evropská komise. V úvodním dvouminutovém videu doprovázeném krátkým textem se návštěvník webových stránek dozvídá, co všechno lze na portálu nalézt – od her, soutěží a pracovních sešitů přes informace o studiu v zahraničí až po přehled o možnostech spolupráce s učiteli a školami z celé EU. V sekci *„Co je nového?“* jsou poskytnuty aktuální informace o probíhajících soutěžích a akcích, do kterých se mladí žáci a studenti mohou zapojit.[340] Portál je přizpůsobený práci na rozmanitých zařízeních, ať už se jedná o stolní počítač, tablet či telefon. Výhodou je také to, že veškeré materiály jsou dostupné ve všech unijních jazycích.[341]

Učební materiály jsou rozděleny do čtyř věkových kategorií. V rámci středoškolské výuky je relevantní kategorie 15 let a více. Pokud na odkaz klikneme, dostaneme se do databáze výukových materiálů, kterých je pro danou věkovou skupinu k současnému dni 75.[342] U každého výukového materiálu je vedle názvu uvedena krátká anotace, věková skupina, téma a typ materiálu. Mezi materiály se objevuje nejen spousta videí, ale také mapy, prezentace, vzdělávací hry a kvízy, pracovní sešity, komiksy, brožury a pedagogické podklady. Od obecného přibližování struktury, historie a fungování EU se dostáváme k tématům jako je migrace, euro, životní prostředí, klima, energetika i digitální oblast. Některé z poskytnutých materiálů odkazují na hlavní oficiální stránku EU;[343] většina však při

---

[336] Mnoho webových portálů spadá pod správu institucí EU a lze je rozpoznat tak, že veškeré oficiální webové stránky EU obsahují doménu europa.eu.
[337] https://european-union.europa.eu/index_cs [cit. 7.2.2022]
[338] https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner_cs [cit. 7.2.2022]
[339] Do češtiny je anglický pojem „Learning Corner“ přeložen právě jako „Evropa pro školy“, ačkoli doslova se jedná spíše o „učební koutek“.
[340] Letošní rok, tedy rok 2022, je např. vyhlášen jako „Evropský rok mládeže“ a na stránkách Evropy pro školy je uveden odkaz na samostatné webové stránky věnující se této iniciativě. Evropský rok mládeže má zdůraznit význam mladých lidí při „vytváření budoucnosti, která bude ekologičtější, inkluzivnější a digitálnější“, kdy je kladen důraz na vyjádření názorů studentů a podílení se tak na utváření budoucí podoby EU. Podrobněji viz https://europa.eu/youth/year-of-youth_cs [cit. 7.2.2022]
[341] Pokud se však např. v rámci externích odkazů objeví text, který dosud do češtiny nebyl přeložen a je k dispozici pouze v anglickém jazyce, automaticky je uživateli nabídnut strojový překlad do češtiny s upozorněním, že se jedná o automatizované převedení textu.
[342] Pro výukové materiály pro věkovou skupinu 15 a více viz https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner/learning-materials_cs?f%5B0%5D=age_groups_age_groups%3A4 [cit. 7.2.2022]
[343] Např. výukový materiál „Základní informace o EU“ https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner/learning-materials/basic-information-about-european-union_cs, nebo také „Dějiny Evropské unie“

rozkliknutí přímo poskytuje daný materiál k přehrání (v případě videa)[344] či ke stažení (v případě formátu PDF, např. ve formě komiksu či brožury).

Učebních materiálů k dějinám evropské integrace na stránce nalezneme mnoho. K dispozici je např. velice funkční prezentace o EU, která na 45 slidech obsahuje množství grafů, tabulek, map a dalšího obrazového materiálu doplněného stručnými texty – od nejzákladnějších informací o charakteristice členských států a symbolů EU až po unijní rozpočet, cíle v oblasti klimatu či jednotný digitální trh.[345] Dalším zdařilým materiálem je brožura *„Průkopníci evropského projektu“*, která je ke stažení ve formátu PDF a zahrnuje nejen známější osobnosti počátku integračního procesu, jako byli Jean Monnet či Konrad Adenauer, ale také méně známé postavy včetně mnoha žen, jako je řecká politička Melina Mercouriová nebo bývalá předsedkyně Evropského parlamentu Nicole Fontaineová.[346]

U her a kvízů jsou občas jazykové možnosti omezeny – zatímco kvíz o klimatických otázkách je dostupný ve všech jazycích (a dokonce rozdělen podle stupně obtížnosti na kategorie „děti“ a „dospělí“),[347] kvíz s názvem *„TogetherWeAreEurope“*, který ověřuje znalosti týkající se evropské integrace, v češtině dostupný není.[348] Pouze v angličtině je vytvořen také kvíz, který ověřuje znalosti týkající se eura jakožto evropské měny a který lze vyplnit ve třech různých úrovních (začátečník, mírně pokročilý a znalec).[349] Zajímavý je také kvíz Eurostatu, jehož současná podoba vychází z dat platných k únoru 2021 a poskytuje otázky z devíti okruhů jako jsou ekonomika a finance, obyvatelstvo a sociální podmínky, doprava či věda a technologie.[350]

Mezi poskytnutými materiály nalezneme vedle her a kvízů také krátká výuková videa. Jedno minutové video dostupné ve všech unijních jazycích tak žákům přibližuje fungování

---

https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner/learning-materials/history-european-union_cs [cit. 7.2.2022]

[344] Všechna videa jsou v anglickém jazyce s možností zapnout české (či jiné) titulky.

[345] Prezentace je ke stažení na https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner/learning-materials/eu-slides_cs [cit. 7.2.2022]

[346] Celá brožura o 52 stranách představuje celkem 20 průkopníků a průkopnic evropské integrace. – Evropská komise, *Průkopníci evropského projektu: Osobnosti, jež razily cestu novým myšlenkám a pomáhaly budovat dnešní Evropu*, Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie 2021. Dostupné online https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner/learning-materials/eu-pioneers_cs [cit. 17.2.2022]

[347] https://ec.europa.eu/clima/sites/quiz/index.html [cit. 7.2.2022]

[348] To je způsobeno tím, že se jedná o odkaz na externí stránku, která nespadá pod oficiální stránky EU (tj. nedisponuje doménou europa.eu). Přesto je kvíz velice kvalitní a pro středoškolskou výuku zcela adekvátní. Po zodpovězení krátkých otázek se vždy zobrazí stručné doplnění či vysvětlení odpovědi, které studentům dodává potřebný kontext. Kvíz testuje znalosti ve čtyřech kategoriích. Podrobněji viz https://www.togetherweareeurope.eu [cit. 7.2.2022]

[349] https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner/learning-materials/euroat20-0_cs [cit. 17.2.2022]

[350] https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner/learning-materials/quiz-eurostat_cs [cit. 17.2.2022]

jednotného trhu,[351] obdobné video z roku 2018 vyobrazuje 50 let fungování celní unie[352] a další shrnuje především pomocí společných hodnot a dějinných událostí EU za 60 sekund.[353] Zajímavé jsou také odkazy na Dům evropských dějin[354] a na Evropskou digitální knihovnu zvanou Europeana.[355] Právě Dům evropských dějin poskytuje promyšlené „aktivity ve třídě“ s podrobnými instrukcemi pro učitele.[356] Digitální knihovna Europeana si naproti tomu klade jako svou misi *„převod předmětů kulturního dědictví do digitální podoby“*, čímž může podporovat *„partnerství, která urychlují inovace“*.[357] Ačkoli příspěvky samotné jsou zde poskytnuty převážně v angličtině, díky rozsáhlému tematickému záběru s bohatými obrazovými podklady[358] může být Europeana pro učitele cenným zdrojem materiálů, a to nejen při výuce o evropské integraci.[359]

K dispozici jsou na stránkách také další výukové materiály, např. aktuální a podrobná mapa EU.[360] Rozmanitých brožur ke stažení se základními informacemi o EU poskytuje portál Evropa pro školy celou řadu, častokrát skrze odkaz na webové stránky Úřadu pro publikace Evropské unie.[361] K brožurám přibližujícím fungování EU patří přehledný materiál nesoucí název *„Evropská unie: Fakta a čísla“*, v němž je na 77 stranách prostor věnován kromě evropských hodnot také rozšiřování EU a informacím o jednotlivých členských zemích.[362] Na 30 stranách usiluje o shrnutí fakt o EU také publikace *„Stručný průvodce EU“*.[363] Další zdařilou brožurou zpracovávající nejzákladnější informace o EU je *„Evropská*

---

[351] https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner/learning-materials/25-years-single-market_cs [cit. 2.4.2022]

[352] https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner/learning-materials/eu-customs-union-50-years-young_cs [cit. 2.4.2022]

[353] https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner/learning-materials/eu60-60-seconds_cs [cit. 2.4.2022]

[354] https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner/learning-materials/house-european-history_cs [cit. 2.4.2022]

[355] https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner/learning-materials/europeana_cs [cit. 2.4.2022]

[356] Na stránkách učitel nalezne odkaz na Google Disk, kde je ke stažení obsáhlý dokument obsahující 56 stran s celkem 5 podrobně popsanými aktivitami – aktivity nesou různé názvy a týkají se tématu migrace, identity, konfliktu, lidských práv a informačních technologií. Podrobněji viz https://historia-europa.ep.eu/cs/aktivity-ve-tride [2.4.2022]

[357] https://www.europeana.eu/cs [cit. 2.4.2022]

[358] Podrobněji prozkoumat „vybrané příběhy a skvosty sbírek“ Europeany lze na https://www.europeana.eu/cs/features [cit. 2.4.2022]

[359] Z mnoha zajímavých tematických okruhů by bylo možné pro téma evropské integrace nejlépe využít kartu „Evropská identita“, viz https://www.europeana.eu/cs/european-identity [cit. 2.4.2022]

[360] Mapa EU je ke stažení ve vynikajícím rozlišení; na stránkách je možné ji také zdarma objednat. https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner/learning-materials/eu-map_cs [cit. 2.4.2022]

[361] https://op.europa.eu/cs/ [cit. 2.4.2022]

[362] Rada Evropské unie, *Evropská unie: Fakta a čísla*, Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie 2020. Dostupné online https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner/learning-materials/european-union-facts-and-figures_cs [cit. 2.4.2022]

[363] Evropská komise, *Stručný průvodce EU*, Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie 2021. Dostupné online https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner/learning-materials/short-guide-eu_cs [cit. 6.4.2022]

unie: Co je a co dělá", která se činností EU zabývá podrobně z různých úhlů pohledu či přímo z hlediska různých ekonomických či politických sektorů.[364] Co se podrobnějšího rozboru evropského práva týče, mohou si zájemci stáhnout brožuru „*ABC práva EU*",[365] jež je uvedena mezi nejoblíbenějšími publikacemi pro kohokoli od 18 do 118 let.[366] Užitečná může být také více než stostránková brožura „*Evropa ve 12 lekcích*" z pera odborníka na EU Pascala Fontainea.[367] Pracovní sešit „*EU & já*"[368] je pak přímo věnován dospívajícím mezi 14 a 18 lety, kteří jsou občany některé ze zemí EU a kteří se zajímají o to, co to znamená být evropským občanem – sešit vedle přehledných informací obsahuje také 14 rozličných úkolů a na závěr možnost ověřit si získané informace v rámci online kvízu.[369]

Zatímco materiály ke stažení jsou interaktivní jen částečně, další nástroj poskytnutý Evropou pro školy je celý založený na tom, kam zrovna klikneme. Jedná se o časovou osu EU s názvem „*EU v průběhu let*".[370] Tato osa je rozdělena na čtyři časová období, sahající od roku 1900 až po současnost. Jakmile si vybereme období, zobrazí se osa podrobněji a ukáže nám jednotlivé roky za sebou. Podle toho, který rok si vybereme, ukáží se nám pod časovou osou události, jež jsou s daným rokem spjaty. Tak např. rozklikneme-li poslední časové období „*2008–Today*",[371] zobrazí se výseč osy začínající v roce 2008. Automaticky jsou zobrazeny události k prvnímu roku na dané ose, zde celkem čtyři – mezi nimi např. nová hospodářská krize či počátek fungování hudební platformy Spotify.[372] Můžeme se však na ose posunout do současného roku 2022, kde – ačkoli máme za sebou v této chvíli teprve čtvrtinu

---

[364] K rozebraným sektorům patří např. cla, bezpečnost potravin, veřejné zdraví, předcházení podvodům, sport, regionální politika či Zelená dohoda pro Evropu. Stažené PDF obsahuje také odkazy na videa. – Evropská komise, *Evropská unie: Co je a co dělá*, Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie 2020. Dostupné online https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner/learning-materials/european-union-what-it-and-what-it-does_cs [cit. 2.4.2022]

[365] Tato brožura na 148 stranách objasňuje právní řád EU; pro svou podrobnost poslouží však spíše učitelům než žákům. – Evropská komise, *ABC práva EU*, Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie 2017. Dostupné online https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/5d4f8cde-de25-11e7-a506-01aa75ed71a1 [cit. 2.4.2022]

[366] https://learning-corner.learning.europa.eu/top-publications_cs [cit. 5.4.2022]

[367] Ve svých 12 lekcích se autor pokouší stručně pokrýt široký rámec různých aspektů EU – smysl existence EU, její rozšiřování, jednotný trh, evropské občanství či budoucnost EU. Na závěr publikace je uvedena časová osa v rámci sekce „Významná data v dějinách evropské integrace", která může být didakticky velice přínosná. Více viz Evropská komise, *Evropa ve 12 lekcích*, Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie 2018. Dostupné online https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/a5ba73c6-3c6a-11e8-b5fe-01aa75ed71a1 [cit. 2.4.2022]

[368] Evropská komise, *EU & já*, Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie 2020. Dostupné online https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner/learning-materials/eu-me_cs [cit. 6.4.2022]

[369] V této chvíli je bohužel z důvodu oprav stránka s kvízem dočasně v češtině nedostupná, proto zde nebude uveden přímo odkaz na kvíz, ale na publikaci „EU & já" v rámci Evropy pro školy, kde je odkaz trvale umístěn. Nefunkčnost kvízu by měla být dle uvedených informací pouze dočasná. https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner/learning-materials/eu-me_cs [cit. 6.4.2022]

[370] https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner/eu-timeline_cs#/dashboard [cit. 2.4.2022]

[371] Veškerý text v rámci časové osy je psán česky, pouze data jsou z nějakého důvodu nepřeložena a zůstala v angličtině. Jedná se však o drobný nedostatek, na funkčnosti z didaktického hlediska to mnoho nemění.

[372] https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner/eu-timeline_cs#/years/2008 [cit. 2.4.2022]

roku – jsou již ke zobrazení dvě události. První událost představuje vyhlášení Evropského roku mládeže, druhou pak počátek ruské agrese vůči Ukrajině ze dne 24.2.2022.[373] Přes druhou jmenovanou událost na časové ose se můžeme dostat na oficiální stránky solidarity EU s Ukrajinou,[374] což značí pružnost a rychlou reakci tvůrců stránek na aktuální dění.

Všechny materiály z portálu Evropa pro školy jsou velice zdařile graficky zpracovány, což je pro didaktické účely jistě důležité, jelikož mohou na žáky působit jak esteticky atraktivně, tak také uceleně a přehledně. Jednoznačnou výhodou u materiálů poskytovaných EU je také jejich dostupnost. Snad vůbec nejdůležitější je ovšem správnost a aktuálnost poskytnutých publikací, což je u tak komplexního a dynamicky proměnlivého tématu, jako je evropská integrace, velmi důležité. Naproti tomu nevýhodou může být určitá roztříštěnost materiálů, tj. učitel sám musí aktivně materiály vyhledávat a sám zjišťovat, do jaké míry se mu pro výuku hodí, popř. jakým způsobem by materiály mohl ve výuce využít – informace v materiálech se často překrývají, je tedy na učiteli, které materiály si vybere či které alespoň doporučí svým žákům k bližšímu nastudování. Přesto se jednoznačně jedná o jeden z nejvýznamnějších zdrojů při hledání aktuálních, funkčních a fakticky správných učebních podkladů k tématu evropské integrace a tento zdroj by ve výuce o formování EU neměl chybět.

4.1.5 Euroskop

Internetový portál Euroskop[375] je zřízen Odborem komunikace o evropských záležitostech Úřadu vlády České republiky a tvoří součást tzv. Integrovaného informačního systému. Vedle webového portálu patří do tohoto systému síť 13 regionálních Eurocenter,[376] stejně jako bezplatná informační linka Eurofon. Cíl odboru komunikace o evropských záležitostech tkví v *„zajištění kvalitních a dostupných informací o EU a našem členství v unii“*, přičemž samotný portál Euroskop je *„hlavním informačním zdrojem o EU na internetu v češtině“*.[377] Na portálu najdeme o EU veškeré dostupné informace, od aktualit a recenzí přes historii, institucionální zřízení a interaktivní mapy až po informace o studiu, práci či cestování v EU. Řada těchto materiálů je samozřejmě ve výuce využitelná, ale co se

[373] https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner/eu-timeline_cs#/years/2022 [cit. 2.4.2022]
[374] https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/eu-solidarity-ukraine_cs [cit. 2.4.2022]
[375] https://euroskop.cz [cit. 6.4.2022]
[376] Eurocentra jsou informační místa, na která se občané mohou obrátit se svými dotazy týkajícími se EU. Kromě osobních konzultací poskytují také informační materiály. Regionální koordinátoři nabízí také bezplatné konference a přednášky o EU jak pro žáky ZŠ, tak pro studenty i SŠ. Pro podrobnější informace viz https://eurocentra.cz [cit. 6.4.2022]
[377] https://euroskop.cz/o-nas/ [cit. 6.4.2022]

přímo edukačních materiálů týče, Euroskop nedisponuje „učebním koutkem“ tak jako oficiální stránky EU se svou Evropou pro školy, nicméně v sekci *„Já a EU“* představuje Euroskop záložku *„Zábavně o Evropě“*, kde je ke stažení stejnojmenná brožura.[378]

Edukační publikace *„Zábavně o Evropě“*, která obsahuje 56 stran,[379] byla vydána Úřadem vlády České republiky v Praze roku 2021.[380] Na portálu Euroskop je ke stažení v elektronické podobě, v rámci Eurocenter je však možné publikaci sehnat také v tištěné podobě. Publikace představuje pracovní sešit s 9 kvízy, 7 křížovkami, 17 skrývačkami a se závěrečnými naučnými omalovánkami s informacemi o evropských Velikonocích a Vánocích.[381] Tento projekt vznikl „v reakci na nepříjemnosti způsobené pandemií covidu-19“ a má sloužit *„nejen jako zdroj zlepšení nálady, ale i jako zdroj zábavných učebních materiálů pro děti i dospělé“*.[382] Publikace si tedy klade za cíl zábavnou formou přiblížit fakta o Evropské unii publiku v různém věkovém rozmezí. Řešení všech aktivit je pak zveřejněno v online podobě na stránkách Euroskopu.[383]

Euroskop také publikuje edukační brožury pro širší veřejnost,[384] které lze vedle objednání tištěné verze stáhnout v elektronické podobě a které je možné využít v případě potřeby v hodinách věnovaných evropské integraci. Tak je ke stažení např. brožura *„Češi v EU“*[385] či *„Evropský parlament a Evropská komise po volbách v roce 2019“*.[386] Na stránkách je dostupná také rozsáhlá *„Encyklopedie unie“*,[387] s níž by se rovněž dalo

---

[378] Úřad vlády České republiky, *Zábavně o Evropě: Euroskop.cz*, Praha 2021. Dostupné online https://euroskop.cz/ja-a-eu/zabavne-o-eu/publikace-zabavne-o-evrope/ [cit. 6.4.2022]

[379] V tištěné (i elektronické) verzi je v tiráži obsažen údaj 56 stran, na internetové stránce, kde je publikace ke stažení, je uveden rozsah 58 stran. Víc než 56 stran však nemůže být reálný údaj vzhledem k tomu, 56. strana už je vnější strana obálky; přesnější údaj je tedy 56 stran.

[380] Úřad vlády České republiky, *Zábavně o Evropě: Euroskop.cz*, Praha 2021. Dostupné online https://euroskop.cz/ja-a-eu/zabavne-o-eu/publikace-zabavne-o-evrope/ [cit. 6.4.2022]

[381] Publikace má svým obsahem široký záběr. Kvízy např. cílí nejen na ověření informací o institucích (kvíz 2) či o historii EU (kvíz 4), ale seznamují žáky také s evropskými skladateli (kvíz 6), malíři (kvíz 7) a spisovateli (kvíz 9). Vedle institucionální, historické a kulturní složky je obsažena také oblast geografie, a sice ve spojování hlavních měst s příslušnou zemí (kvíz 8). Podobně tematicky pestré jsou také křížovky. Skrývačky pak spočívají v tom, že v rozmezí 5 až 7 vět musí žáci v každé větě nalézt alespoň jedno slovo z dané kategorie (např. zvíře, evropský ostrov, evropskou značku auta atp.). Všechny věty, v nichž žáci slova hledají, jsou pak informační věty převážně o fungování a struktuře EU.

[382] Úřad vlády České republiky, *Zábavně o Evropě: Euroskop.cz*, Praha 2021, s. 7. Dostupné online https://euroskop.cz/ja-a-eu/zabavne-o-eu/publikace-zabavne-o-evrope/ [cit. 6.4.2022]

[383] https://euroskop.cz/ja-a-eu/zabavne-o-eu/spravna-reseni/ [cit. 6.4.2022]

[384] Pro aktuální nabídku brožur ke stažení je vhodné sledovat stránky Euroskopu. Bohužel dle uvedených odkazů na brožury lze říci, že na Euroskopu nenajdeme samostatnou složku shromažďující veškeré publikace Úřadu vlády ČR v rámci této platformy – informace o publikacích jsou zveřejňovány skrze aktuality, což je činí poněkud hůře dohledatelnými.

[385] Nejaktuálnější verze je momentálně z r. 2020 – jedná se o druhé, aktualizované a doplněné vydání o 51 stranách. Úřad vlády České republiky, *ČEŠI V EU: Brožura Euroskopu*, Praha 2020. Dostupné online https://euroskop.cz/2020/10/28/serial-cesi-v-eu-se-dockal-druheho-vydani/ [cit. 6.4.2022]

[386] https://euroskop.cz/2019/12/09/evropsky-parlament-a-komise-po-volbach-v-roce-2019/ [cit. 6.4.2022]

[387] Encyklopedie je pouze v online formě, nelze ji stáhnout ve formátu PDF – viz https://euroskop.cz/evropska-unie/encyklopedie-eu/eu-od-a-do-z/a-b/ [cit. 6.4.2022]

v hodinách dějepisu či ZSV pracovat.[388] Jedná se však o publikace, které poslouží ve výuce spíše jako doplňkové či prohlubující materiály, jelikož primárně na středoškolské studenty necílí a jako didaktické pomůcky nebyly koncipovány.

Webový portál Euroskop může sloužit jakožto hlavní internetový zdroj informací o EU v češtině jako cenný podklad pro výuku o evropském integračním procesu. Ačkoli primárně tento portál zřizovaný Úřadem vlády ČR není zaměřen na tvorbu edukačních materiálů, kvalitní zpracování základních fakt o EU, historických milníků či přehledu významných osobností evropské integrace lze ve výuce využít jako vhodný informační zdroj. Sami studenti se na stránkách Euroskopu mohou v sekci *„Studium“* dozvědět aktuální informace o jazykových certifikátech, o stážích v EU či o možnostech vzdělávacích programů.[389] Přímo pro edukační účely pak vznikla přehledná a graficky i obsahově zdařilá publikace *„Zábavně o Evropě“*, která se svými kvízy, křížovkami a skrývačkami může v hodinách posloužit především při opakování a ověřování nabytých vědomostí.

4.1.6 EU hrou

Další webovou stránkou věnovanou tématům týkajícím se evropské integrace je *„Evropská unie hrou“*, což je informační portál s učebními materiály o EU.[390] Stránky zaštiťuje Evropský dům se sídlem v Praze.[391] Evropský dům nabízí studentům exkurze a přednášky – v momentální nabídce se pro středoškolské studenty nachází možnost zúčastnit se programu *„Studentem v EU“*, což je interaktivní program seznamující žáky středních a vyšších odborných škol s aktuální činností a fungováním EU.[392] Vedle interaktivních programů stránka dále nabízí pro edukační účely publikace, mapy, videa, výukové moduly, hry, kvízy, soutěže a simulace. Materiály jsou však děleny také podle věku a zaměření uživatelů – setkáme se tak se složkou označenou *„Pro učitele“* hned vedle materiálů *„Pro studenty“*.

Jak ve složce pro učitele, tak ve složce pro studenty můžeme najít prezentaci o EU, která je ke stažení také na stránkách Evropa pro školy.[393] Podobně jsme se již v rámci předchozího portálu setkali s brožurou *„EU & já“*, jež je poskytnuta také na stránkách EU

[388] Např. by učitel mohl sepsat klíčové pojmy, s nimiž chce ve výuce pracovat, a na začátek hodiny žákům zadat, aby v online encyklopedii pojmy vyhledali a přepsali si stručnou definici vlastními slovy.
[389] Podrobněji viz https://euroskop.cz/ja-a-eu/studium/formality-pro-studium-v-jine-zemi-eu/ [cit. 6.4.2022]
[390] https://euhrou.cz [cit. 2.4.2022]
[391] Evropský dům v Praze je jedním ze 13 českých Eurocenter. Více viz https://eurocentra.cz/eurocentrum-praha/ [[cit. 6.4.2022]
[392] Program trvá 90–120 min. a dle informací na stránkách se na něj lze zdarma přihlásit skrze email Evropského domu. Více informací viz https://euhrou.cz/materialy/interaktivni-prednaska-studentem-v-eu/ [cit. 4.4.2022]
[393] https://euhrou.cz/materialy/prezentace-o-eu/ [cit. 4.4.2022]

hrou jakožto publikace pro studenty.[394] Též aktivity ve třídě navržené pro učitele byly v předchozí kapitole rozebrány jakožto materiál poskytnutý Domem evropských dějin.[395] Oproti odkazům a materiálům poskytnutým na oficiálních stránkách EU však na portálu EU hrou mají studenti možnost podívat se na sedm krátkých filmů,[396] získat pomoc s napsáním životopisu[397] či se zúčastnit soutěže o cestu do Štrasburku.[398] Vedle již zmíněných materiálů, s nimiž jsme se setkali na portálu Evropa pro školy, je však pro téma evropské integrace nejvíce relevantní modelové zasedání institucí EU, v rámci něhož se po přihlášení mohou studenti stát na jeden den tvůrci evropské politiky a lépe tak porozumět institucionálnímu fungování EU.[399]

V sekci pro učitele je ke stažení zajímavá příručka *„Exkurze do minulosti – výuka pro budoucnost: příručka pro pedagogy“*, kterou vydala Agentura Evropské unie pro základní práva (FRA).[400] Ačkoli se jedná o příručku primárně zaměřenou na Holocaust a pamětní místa s ním spjaté, díky důrazu kladenému na vývoj pojetí lidských práv v evropském prostoru a obecně na fungování multikulturního kolektivu může být příručka užitečná také v rámci výuky o evropské integraci právě z lidskoprávního hlediska. Dále se skrze *„Koutek pro učitele“* může pedagog dostat na stránky Evropy pro školy, což jen potvrzuje provázanost EU hrou s oficiálním edukačním portálem EU.[401] Naopak přínosná může být pro učitele záložka *„Debaty Café Evropa“*, kde jsou spolu s Youtube odkazem uvedeny videozáznamy z veřejných debat Café Evropa o aktuálních evropských otázkách.[402] Vůbec nejpřínosnějšími mohou být při výuce o evropské integraci pro učitele být materiály poskytnuté v rámci záložky *„Občanem v EU“*.[403] Zde je poskytnuto celkem deset výukových lekcí a materiálů,[404] které si kladou za cíl rozvíjet aktivní evropské občanství studentů středních škol. Materiály

---

[394] https://euhrou.cz/materialy/eu-a-ja/ [cit. 4.4.2022]
[395] https://euhrou.cz/materialy/aktivity-ve-tride-k-modernim-dejinam-i-aktualnim-tematum/ [cit. 4.4.2022]
[396] https://euhrou.cz/materialy/kratke-filmy/ [cit. 4.4.2022]
[397] https://euhrou.cz/materialy/potrebujete-napsat-cv-motivacni-dopis-europass-vam-poradi/ [cit. 4.4.2022]
[398] Zde se student bohužel při rozkliknutí dozví, že soutěž byla ukončena již na podzim roku 2019. Stránky tedy nejsou zcela aktuální. https://euhrou.cz/materialy/podzimni-soutez-euroscola-vyhrajte-pro-svou-tridu-cestu-do-strasburku/ [cit. 4.4.2022]
[399] Při pokusu přihlásit se na seminář jsem zjistila, že „hledaná stránka nebyla nalezena“. Je možné, že kvůli coronaviru se nyní semináře nekonají v takovém rozsahu jako dříve – pro více informací, které budou zcela aktuální, je třeba kontaktovat přímo Evropský dům. K nabízenému semináři viz https://euhrou.cz/materialy/rozhoduj-o-evrope/ [cit. 4.4.2022]
[400] https://euhrou.cz/materialy/exkurze-do-minulosti-vyuka-pro-budoucnost-prirucka-pro-pedagogy/ [cit. 4.4.2022]
[401] https://euhrou.cz/materialy/koutek-pro-ucitele-teachers-corner/ [cit. 4.4.2022]
[402] https://euhrou.cz/materialy/debaty-cafe-evropa/ [cit. 4.4.2022]
[403] https://euhrou.cz/materialy/obcanem-v-eu/ [cit. 4.4.2022]
[404] Tyto materiály byly vytvořeny Centrem občanského vzdělávání, které má na svých stránkách dokonce samostatnou záložku „Vzdělávání o EU“. Při jejím rozkliknutí se však zobrazí, že „požadovaná stránka nebyla nalezena“. Zdá se, že vytvořené materiály tedy na stránkách samotných tvůrců dostupné nejsou. Viz http://www.obcanskevzdelavani.cz/obcan-v-eu [cit. 4.4.2022]

jsou rozděleny mezi témata jako *„Vznik a historický vývoj Evropské unie“*,[405] *„Rozšiřování Evropské unie“*,[406] *„Volby do Evropského parlamentu“*[407] či *„Budoucnost EU“*.[408] K jednotlivým tématům jsou vedle abstraktu vypsány hlavní vzdělávací cíle, s nimiž je zároveň pedagogům poskytnuta metodika spolu s materiály a prezentací. Prezentace jsou tvořeny v prezentačním systému PREZI, což učitelům umožňuje interaktivní práci s žáky.

Portál EU hrou působí přístupně i přehledně a uživatel se na tomto portálu může snadno zorientovat. Materiály jsou rozděleny podle věku, zhruba polovina z nich je věnována mladším žákům či předškolákům, zbytek je určen středoškolským studentům či přímo učitelům. Portál však poskytuje mnoho materiálů, které lze nalézt přímo na oficiálních stránkách EU. Nevýhodou je také to, že nabízí semináře, které jsou inaktivní či ukončené, což značí, že stránka nebyla v posledních letech plně aktualizována. Za nejpřínosnější z hlediska výuky tématu evropské integrace lze považovat edukační materiály v sekci *„Občanem v EU“*, které jsou podrobně rozpracovány i z hlediska metodiky a vzdělávacích cílů.

4.1.7 Jeden svět na školách

Poslední analyzovaný portál tvoří webová stránka vzdělávacího programu Jeden svět na školách (JSNS),[409] kterou zaštiťuje nezisková humanitární organizace Člověk v tísni. Ačkoli má Jeden svět především lidskoprávní zaměření, lze na portálu nalézt mezi poskytnutými projekty a lekcemi i materiály použitelné pro výuku věnovanou evropské integraci.

Mezi projekty je uvedena aktivita týkající se Schumanovy deklarace, k níž je poskytnut pracovní list.[410] Aktivita je doporučena pro žáky od 14 let. V rámci pracovního listu jsou žáci seznámeni s dvěma prameny – první z pramenů tvoří text Schumanovy deklarace, druhý pramen pak představuje dobové karikatury. Na základě seznámení se s prameny učitel dle instrukcí zadává žákům otázky a úkoly – ty jsou jasné a stručné, materiál je tedy pro hodinu velice dobře využitelný. Druhý zajímavý projekt pak tvoří *„Analýza mýtů o EU před volbami do Evropského parlamentu“*.[411] Analýza, která byla provedena v letech 2018–2019 a která monitorovala celkem 39 dezinformačních webů, rozebírá vedle tématu Czexitu šest

[405] https://euhrou.cz/materialy/obcanem-v-eu/vznik-a-historicky-vyvoj-evropske-unie/ [cit. 4.4.2022]
[406] https://euhrou.cz/materialy/obcanem-v-eu/rozsirovani-evropske-unie/ [cit. 4.4.2022]
[407] https://euhrou.cz/materialy/obcanem-v-eu/volby-do-evropskeho-parlamentu/ [cit. 4.4.2022]
[408] https://euhrou.cz/materialy/obcanem-v-eu/budoucnost-eu/ [cit. 5.4.2022]
[409] https://www.jsns.cz [cit. 5.4.2022]
[410] https://www.jsns.cz/projekty/pribehy-bezpravi/materialy/historicka-vyroci/schumanova-deklarace [cit. 5.4.2022]
[411] https://www.jsns.cz/projekty/medialni-vzdelavani/bulletin-medialni-vzdelavani/doporucujeme/analyza-mytu-o-eu-pred-volbami-do-evropskeho-parlamentu [cit. 5.4.2022]

hlavních mýtů o EU. Na stránkách JSNS je možné stáhnout si celou desetistránkovou brožuru analyzující nejpopulárnější mýty o Evropské unii,[412] či si pouze pročíst dvoustránkový souhrn hlavních zjištění.[413]

Vedle projektů nabízí JSNS také zajímavé lekce, které jsou z hlediska didaktiky propracované podrobněji než uvedené projekty. První lekce nesoucí název *„Stát se Evropanem“*[414] je určena žákům od 12 do 21 let a vyměřena na 60 minut. Tématem lekce je migrace a jako tematický okruh je u lekce uvedeno globální rozvojové vzdělávání. Mezi cíle lekce patří např. *„pochopit podstatu migrace a její společensko-politické souvislosti“* či *„uvědomit si důležitost vzdělání a podpory rodiny“*.[415] Tato audiovizuální lekce je založena na promítání hodinového filmu, po němž je doporučena aktivita, v rámci níž nejdříve žáci píší dopis libovolnému hrdinovi z filmu a následně na základě samostatného vyhledávání na internetu zjišťují odpovědi na osm přiložených otázek. Žáci rovněž mohou v rámci související aktivity pracovat s Encyklopedií migrace a plnit další úkoly.[416] Téma migrační krize rozpracovává také lekce *„Mluvme o migraci“*, která je určena především pedagogickým pracovníkům jako pomůcka při rozboru tématu migrace a uprchlické krize. Jedná se o cyklus seminářů probíhající od r. 2016. Pod každou lekcí jsou přihlášeným uživatelům k dispozici také další doprovodné a doporučené výukové materiály. K lekci *„Mluvme o migraci“* jsou tak ke stažení např. informační texty *„Jak diskutovat s žáky o migraci?“*[417] a *„Mýty a fakta o migraci“*,[418] ke zhlédnutí jsou pak inspirativní videa přibližující práci s dokumenty *„Proč a jak učit s filmem?“*.[419]

Portál JSNS zaměřující se na oblast lidských práv je pro téma evropské integrace spíše zdrojem doplňkových materiálů, které jsou relevantní především pro aktuální témata jako je migrační krize či problematika dezinformací o EU. Ačkoli aktivita spjata s Schumanovou deklarací může být bez problému využita v dějepise, svým zaměřením se lekce a projekty JSNS hodí spíše do společenskovědních hodin, kde je větší důraz kladen na mediální gramotnost, sociální vývoj či reflexi aktuálního dění.

---

[412] https://www.popravde.cz/files/nejpopularnejsi-myty-o-evropske-unii.pdf [cit. 5.4.2022]
[413] https://www.popravde.cz/files/nejpopularnejsi-myty-o-evropske-unii-souhrn-zjisteni.pdf [cit. 5.4.2022]
[414] https://www.jsns.cz/lekce/15679-stat-se-evropanem [cit. 5.4.2022]
[415] https://www.jsns.cz/lekce/15679-stat-se-evropanem [cit. 5.4.2022]
[416] Celá lekce tedy zabere více času než uvedených 60 minut, pokud chce učitel hodinový film reflektovat a provést s žáky navazující aktivity.
[417] https://www.jsns.cz/download-lecture-material/12744?activityId=18218&lectureId=15742 [cit. 5.4.2022]
[418] https://www.jsns.cz/download-lecture-material/12743?activityId=18219&lectureId=15742 [cit. 5.4.2022]
[419] https://www.jsns.cz/vzdelavani-vyucujicich/proc-a-jak-ucit-s-filmem [cit. 5.4.2022]

5 Výzkum provedený mezi učiteli

Ačkoli i na jiných typech středních škol je téma evropské integrace v rámci výuky dějepisu a ZSV zahrnuto, právě na gymnáziích je časová dotace pro dané předměty obvykle vyšší než na školách odborných či speciálních. Zároveň bývá učivo probíráno více do hloubky, jelikož gymnázium je typ střední školy, který má studentům poskytovat všeobecný přehled a vedle maturitní zkoušky je připravit také na terciární stupeň vzdělání. Lze předpokládat, že na gymnáziích je možnost věnovat tématu evropské integrace více prostoru než na jiných typech středních škol.[420] Výzkum byl tedy zaměřen na současné pojetí výuky evropské integrace v hodinách dějepisu a ZSV na gymnáziích, přičemž cílem bylo v souvislosti se sledovaným tématem zjistit více o praxi a o názorech učitelů těchto předmětů.

Prováděný výzkum byl založen na několika hypotézách:

I. U učitelů není téma evropské integrace příliš oblíbené, jelikož ho vnímají jako kontroverzní či problematické.[421]
II. Čas, který učitelé výuce o evropské integraci věnují, je úměrný tomu, jakou důležitost tomuto tématu přikládají.[422]
III. Mladší učitelé, přesněji učitelé s kratší pedagogickou praxí, používají při přípravách na výuku novější učebnice (především z nakladatelství Didaktis), stejně jako znají více webových portálů, z nichž také větší množství portálů ve výuce již využili.[423]
IV. Pokud se učitelé dozví o Eurocentrech a o službách, které tato centra nabízejí, budou ochotni tyto služby vyzkoušet, pokud téma evropské integrace považují za důležité.[424]
V. Téma evropské integrace spadá do období moderních dějin, na které často zbývá při chronologickém probírání učiva méně času, přičemž zároveň poválečný evropský integrační proces není po mnoho desetiletí součástí našich

[420] Snad s výjimkou středních škol, které jsou specificky humanitně zaměřené, což nemusí – ale mohou – být gymnázia. Vedle všeobecných gymnázií existují také různá jiná zaměření, než je zaměření humanitní – např. jazykové, sportovní či přírodovědné. V této práci nebyl faktor odlišnosti různých zaměření gymnázií brán v potaz – pro takové účely by bylo vhodné provést rozsáhlejší výzkum.
[421] V rámci dotazníku především otázky č. 13 a 15.
[422] V rámci dotazníku především otázky č. 12 a 5.
[423] V rámci dotazníku především otázky č. 2, 3, 4, 6, 7 a 8.
[424] V rámci dotazníku především otázky č. 9, 10 a 11.

národních dějin, a je tedy v dějepise snadno marginalizován, jelikož důraz je kladen na totalitní režim a obecně vývoj ve východním bloku.[425]

5.1 Dotazník[426]

Výzkum proběhl v průběhu dubna 2022 ve formě anonymního dotazníku,[427] který obsahoval 16 otázek různého typu. V úvodu dotazníku bylo objasněno, co je míněno procesem evropské integrace a komu je dotazník určen.[428] Otázky označené symbolem hvězdičky (*) byly povinné. U některých z otázek bylo možné zaškrtnout více odpovědí, např. při výběru učebnic (otázka č. 4) či webových portálů (otázky č. 7,8). Jiné otázky poskytovaly pětimístnou škálu od „rozhodně ano“ po „rozhodně ne“ (otázky č. 12, 13, 14 a 15).[429] Poslední otázka poskytovala učitelům prostor pro vlastní postřehy, zkušenosti či doplnění předchozích otázek (otázka č. 16). Dotazníkové šetření bylo tvořeno v návaznosti na materiály analyzované v rámci této práce. V dotazníku byla také zjišťována obeznámenost učitelů s existencí Eurocenter, stejně jako jejich zájem o využití služeb těchto center. Dotazník, který vyplnilo celkem 46 respondentů, byl určen gymnaziálním učitelům, kteří vyučují buď dějepis (22 respondentů), nebo společenské vědy (18 respondentů), nebo dějepis i společenské vědy (6 respondentů).[430] Poměr učitelů dějepisu a společenských věd byl tedy poměrně vyrovnaný. Z dotázaných vyučujících má 28 učitelů více než 20 let pedagogické praxe, což činí 60,9 % všech zúčastněných.[431] Zbývajících 18 respondentů, tvořících 39,1 % ze zkoumaného vzorku, má za sebou 19 let praxe či méně.[432] Otázky kladené v dotazníku si lze přečíst v Příloze 3, v Příloze 4 jsou pak ve formě grafů a tabulek shrnuty výsledné odpovědi z výzkumu.

---

[425] V rámci dotazníku především otázka 14, popř. 16.

[426] Pro náhled dotazníku viz https://www.survio.com/survey/d/E9N6U5O6S4J7K9Q2L?preview=1 [cit. 20.4.2022]

[427] Dotazník byl rozeslán na veřejně dostupné emailové adresy konkrétních vyučujících zkoumaných předmětů na gymnáziích napříč celou Českou republikou. Ačkoli byl dotazník anonymní a nekladl respondentům otázku, v jakém městě se jejich škola nachází, z jedné z odpovědí lze vyčíst, že se zapojilo jedno z gymnázií v Ostravě. Nejvíce byl dotazník rozšířen mezi učiteli na brněnských gymnáziích. Dále byl dotazník rozeslán např. do Prahy, Plzně, Českých Budějovic či do Velkého Meziříčí.

[428] V úvodu dotazníku bylo uvedeno, že „je určen **učitelům dějepisu a ZSV na gymnáziích** a týká se **pojetí výuky evropské integrace** (jakožto procesu sjednocování Evropy započatého po druhé světové válce, tj. od ESUO přes EHS až po dnešní EU)“. Více viz https://www.survio.com/survey/d/E9N6U5O6S4J7K9Q2L?preview=1 [cit. 20.4.2022]
vropská integrace byla stručně definována jako proces „sjednocování Evropy zapo

[429] Odpověď „rozhodně ano“ je označena jako „5/5“, odpověď „rozhodně ne“ pak „1/5“. Podrobněji je škála rozepsána v dotazníku v instrukcích k příslušným otázkám 12–15 – viz Příloha 3.

[430] Viz Příloha 4, Graf 1.

[431] 13 učitelů má 30 let či více pedagogické praxe (28,3 %), 15 vyučujících má mezi 20 a 29 lety pedagogické praxe (32,6 %). Viz Příloha 4, Graf 2.

[432] V rámci šetření jsou pouze 3 učitelé, jejichž pedagogická praxe trvá méně než 4 roky (6,5 %).

5.1.1 Oblíbenost a problematičnost tématu

V návaznosti na první stanovenou hypotézu byla zkoumána oblíbenost tématu u učitelů, a sice v rámci otázky č. 15.[433] Předpoklad, že učitelé příliš rádi o evropské integraci neučí, byl vystavěn na velké míře kontroverze týkající se dnešní EU. Jelikož je v posledních letech téma evropské integrace problematizováno mnoha krizemi[434] a různými projevy euroskepticismu, zkoumala otázka č. 13, zda učitelé samotnou výuku o evropské integraci vnímají jako kontroverzní či problematickou. Co se kontroverze či problematičnosti týče, 32 ze 46 respondentů odpovědělo na otázku *„Považujete výuku o evropské integraci za kontroverzní či problematickou?“* buď „rozhodně ne“, či „spíše ne“.[435] Více než dvě třetiny dotázaných (69,5 %) tedy téma evropské integrace nepovažuje za kontroverzní či problematické. 6 respondentů odpovědělo „nevím“ udělením 3 hvězdiček; 4 či 5 hvězdičkami označujícími „spíše ano“ či „rozhodně ano“ pak zareagovalo pouze 8 respondentů, tedy 17,4 % dotázaných. Ačkoli učitelů, kteří považují téma evropské integrace za kontroverzní či problematické, není zanedbatelné množství, tvoří pouhou necelou pětinu respondentů. Předpoklad, že většina učitelů považuje téma za problematické či kontroverzní, se tedy nepotvrdil.

Podobně překvapivě dopadly výsledky také v oblasti oblíbenosti. Na otázku č. 15, *„Učíte Vy sami o evropské integraci rádi?“*, odpovědělo nejvíce vyučujících „spíše ano“ – celkem 24 responzí tohoto typu (52,2 %).[436] „Rozhodně ano“ odpovědělo 7 respondentů, převážně rádo tedy o evropské integraci učí 31 dotázaných (67,4 %). „Nevím“ odpovědělo 6 vyučujících (13 %), 8 respondentů uvedlo „spíše ne“ (17,4 %) a pouze 1 učitel zaškrtl možnost „rozhodně ne“ (2,2 %). Opět se tedy jedná o necelou pětinu respondentů (19,6 %), kteří o evropské integraci vyučují vyloženě neradi, zatímco většina dotázaných – více než dvě třetiny – učí o evropské integraci ráda. Téma tedy není mezi učiteli ani tak neoblíbené, ani tak kontroverzní či problematické, jak první hypotéza předpokládala.

---

[433] Příslušná otázka v dotazníku viz Příloha 3.
[434] Např. řecká krize spjatá s krizí eurozóny (2012), migrační krize (2015), brexit (2016), pandemie (2020) či zcela současné události týkající se debat kolem Zelené dohody a snad ještě více ukrajinské války (2022).
[435] 10 respondentů odpovědělo „rozhodně ne“, nejvíce z nich – celkem 22 – pak zareagovalo dvěma hvězdičkami z pěti, tedy „spíše ne“. Viz Příloha 4, Graf 13 a Tabulka 13.
[436] Výsledný souhrn odpovědí viz Příloha 4, Graf 15 a Tabulka 15.

5.1.2 Čas věnovaný tématu

Ačkoli je téma vymezeno v RVP G, resp. ŠVP, záleží na učiteli, v jakém časovém rámci a do jaké hloubky téma s žáky probere, tedy kolik věnuje v rámci svého předmětu tématu hodin. Při tvorbě dotazníku bylo přihlíženo k předpokladu, že pokud učitelé sami považují téma za důležité, věnují mu více času. Z dotazníku však takováto korelace nevyplynula. Důležitost tématu zjišťovala otázka č. 12: *„Považujete Vy sami výuku o evropské integraci za důležitou?“*[437] Celkem 41 respondentů odpovědělo „rozhodně ano“ či „spíše ano“ (89,2 %). Ze zbylých 5 vyučujících odpověděli 4 „nevím“ a pouze jediný respondent odpověděl „rozhodně ne“. Pro zkoumaný vzorek je tedy téměř z 90 % považováno téma za důležité. To potvrzuje také jedna ze závěrečných odpovědí na otevřenou otázku č. 16, kde se učitelé mohli více rozepsat. Jeden z respondentů uvedl: *„Jsou to dějiny a kultura, na kterých stojí naše civilizace a hodnoty.“*[438]

Přesto se hodinová dotace jednotlivých učitelů pro dané téma lišila od 1 hodiny až po 10 a více hodin. Nejčastěji se časová dotace pohybovala mezi 3–5 hodinami – takto odpovědělo 19 respondentů (41,3 %). 10 odpovídajících uvedlo 2 hodiny (21,7 %), 6 respondentů se pohybovalo mezi 6–9 hodinami (13 %). 2 respondenti uvedli pouze 1 hodinu (4,35 %), 4 učitelé se pak tématu věnují 10 a více hodin (8,7 %).[439] 5 respondentů také uvedlo individuální odpovědi. Jeden z respondentů, který přesný počet neuvedl, napsal: *„Těžko říct. Je to jedno z témat, které je součástí mnoha jiných, je všude a nikde.“*[440] Podobně se vyjádřil také jiný vyučující: *„To nelze přepočítat na celé hodiny, tématu se dotýkáme průběžně.“*[441]

Průběžné začleňování tématu do širšího rámce se týká především dějepisářů, kteří se tématu evropské integrace mohou dotýkat např. při probírání studené války či při srovnávání života na obou stranách železné opony, popř. také ve starších dějinách (Karel Veliký, Jiří z Poděbrad, Napoleon atp.). Jedna z respondentech tak na závěr dotazníku uvedla: *„Ráda bych se vrátila k otázce ohledně časové dotace k tématu. V rámci dějepisu se téma integrace prolíná s dalšími událostmi a určit tak konkrétní čas, kolik hodin se tématu věnuji, je složitější.“*[442] V ZSV může být téma vymezeno přesněji v rámci politologie: *„To je různé dle RVP a ŠVP pro konkrétní ročník. Evrop. integrace je v rámci politologie v sextě (druháku),*

[437] Viz Příloha 3.
[438] Viz Příloha 4, Tabulka 16.
[439] Viz Příloha 4, Tabulka 5.2.
[440] Viz Příloha 4, Tabulka 5.1.
[441] Viz Příloha 4, Tabulka 5.1.
[442] Viz Příloha 4, Tabulka 16.

kde to je tak na 4–5 h.“[443] Dalším významným faktorem jsou semináře: *„5–6 povinně, pak také ve společenskovědním semináři.*“[444] Uvedené počty hodin je tedy třeba brát spíše jako orientační. Škála odpovědí je poměrně široká, nicméně lze říci, že nikdo z respondentů tématu nevěnuje více než 15 hodin a nejčastěji se časová dotace pohybuje mezi 3 a 5 hodinami. Souvislost časové dotace s tím, jakou důležitost tématu učitel přikládá, se neprojevila.

5.1.3 Znalost a využití učebnic a webových portálů

Učitelé byli dotazováni také na užívání učebnic a znalost a využívání webových portálů, které byly v návaznosti na sledované téma v této práci analyzovány (viz kapitoly 3 a 4). Hypotéza, která byla v souvislosti s těmito otázkami stanovena, však nemohla být plně ověřena. Učitelů s kratší pedagogickou praxí bylo výrazně méně než kolegů s mnohaletou praxí v oboru. Pravděpodobně to lze vysvětlit tím, že na gymnázia jsou často přijímáni zkušenější kolegové, kteří také působí na daných institucích v delších časových obdobích.

Přesto je možné vidět, že nehledě na délku pedagogické praxe ti učitelé, kteří běžně při přípravě na hodiny učebnice využívají (31 respondentů, tj. 67,4 % dotázaných),[445] nejčastěji uváděli učebnici z nakladatelství Didaktis (20 respondentů, tj. 44,4 %). Často učitelé uváděli několik dalších učebnic, mnohdy z nakladatelství Nová škola, Fraus, Taktis a jiné.[446] Celkem 10 respondentů uvedlo, že se připravuje z učebnic nakladatelství SPN (22,2 %), 4 pak zaškrtli učebnici z nakladatelství Computer Media (8,9 %).[447] Jak již bylo řečeno, mnohdy učitelé uváděli několik různých nakladatelství, z čehož lze vyvodit, že jejich příprava probíhá z více různých učebnic dle potřeby.

Vedle učebnic uvedlo 41 respondentů (89,1 %), že využívá při výuce týkající se evropské integrace i jiné zdroje, jako jsou internetové portály, oficiální stránky EU, brožury atd. Co se znalosti analyzovaných portálů týče, nejznámějším se jeví JSNS, s nímž se již někdy setkalo 41 respondentů (89,1 %). Moderní dějiny znalo 34 odpovídajících (73,9 %), s ČT: TOTO100LETÍ bylo obeznámeno 23 respondentů (50 %), 22 respondentů znalo Euroskop (47,8 %), 7 učitelů se již někdy setkalo s Historianou (15,2 %), 5 respondentů znalo Evropu pro školy (10,9 %) a 4 znali EU hrou (8,7 %). Nikdo z dotazovaných neuvedl, že by neznal ani jeden z těchto portálů.[448] Z těch webových stránek, které jsou specificky zaměřeny

[443] Viz Příloha 4, Tabulka 5.1.
[444] Viz Příloha 4, Tabulka 5.1.
[445] Viz Příloha 4, Graf 3.
[446] Mnoho z uvedených nakladatelství vypovídá o tom, že učitelé působí na víceletých gymnáziích, kde se setkávají i s mladšími žáky.
[447] Viz Příloha 4, Graf 4.
[448] Viz Příloha 4, Graf 7.

na informace o EU a o evropském integračním procesu, byl nejznámější Euroskop. Naopak JSNS, které je mezi učiteli obou předmětů nejvíce v povědomí, nabízí k tématu jen malé množství materiálů (viz kapitola 4.7).

V další otázce měli učitelé zaškrtnout ty z portálů, které již někdy ve výuce využili. Často učitelé zaškrtli všechny či většinu z těch, které uvedli jako jim známé. Opět tedy zvítězilo JSNS, které již ve výuce někdy využilo 36 respondentů (78,3 %). Moderní dějiny v hodině využilo 30 respondentů (65,2 %), ČT: TOTO100LETÍ 17 odpovídajících (37 %), Euroskop 14 (30,4 %), Historianu 4 (8,7 %), EU hrou 2 učitelé (4,3 %) a Evropu pro školy 1 vyučující (2,2 %). Zbylí 2 respondenti uvedli, že žádný z portálů dosud nevyužili.[449] Využití webových portálů tedy do značné míry kopíruje jejich znalost. Z webových portálů věnovaných EU nejvíce učitelů využilo Euroskop, jež byl mezi učiteli také nejvíce znám. Zároveň Evropu pro školy, kterou lze z didaktického i odborného hlediska vyhodnotit jako nejvhodnější zdroj pro výuku o evropské integraci, využil dosud pouze jediný z dotázaných. Na druhou stranu je možné, že učitelé využívají oficiální stránky EU, a nikoli přímo „učební koutek“ pojmenovaný Evropa pro školy. Samotná Evropa pro školy vedle poskytnutí různorodých materiálů ke stažení také často odkazuje na oficiální stránky EU. V tomto směru by bylo vhodné výzkum rozšířit a zjistit, nakolik jsou ve výuce oficiální stránky EU využívány.

5.1.4 Eurocentra a jejich služby

Dle čtvrté hypotézy bylo stanoveno, že *„pokud se učitelé dozví o Eurocentrech a o službách, které tato centra nabízejí, budou ochotni tyto služby vyzkoušet, pokud téma evropské integrace považují za důležité“* (viz úvod této kapitoly). Jak již bylo rozebráno, téměř 90 % všech dotázaných považuje téma evropské integrace za důležité. Jak je to tedy s Eurocentry? Celkem 31 respondentů vědělo, že taková centra existují (67,4 %).[450] Z těch, kteří o existenci již věděli, využilo služeb Eurocenter 14 učitelů (30,4 %).[451] V otázce č. 11 byl položen dotaz: *„Pokud jste dosud služeb Eurocenter nevyužili, byli byste ochotní jejich služeb využít v budoucnu?“* Celkem 27 respondentů odpovědělo „ano, může to být

[449] Viz Příloha 4, Graf 8.
[450] Viz Příloha 4, Graf 9.
[451] Viz Příloha 4, Graf 10.

přínosné“ (58,7 %), 7 respondentů odpovědělo „ne, nezaujalo mě to“ (15,2 %).[452] 6 respondentů uvedlo jinou odpověď, kterou bylo třeba rozepsat (13 %).[453]

Otázka nebyla povinná.[454] Někteří z učitelů, kteří již služeb Eurocenter využili, zaškrtli odpověď „ano, může to být přínosné“, z čehož lze usuzovat, že byli se službami spokojeni.[455] V jedné z odpovědí na závěrečnou otázku č. 16 se respondent rozepsal: *„Dobrou zkušenost máme s přednáškami ostravského Eurocentra. Jen škoda, že nemůžeme spolupracovat více aktivněji z důvodu nedostatku časové dotace ZSV.“*[456]

Přibližně dvě třetiny odpovídajících tedy o existenci Eurocenter věděla, téměř polovina z této obeznámené skupiny již také služeb některého z Eurocenter využila. Z 15 respondentů, kteří o Eurocentrech dosud neslyšeli, odpovědělo 10 učitelů, že by byli ochotni v budoucnu služeb Eurocenter využít (tedy dvě třetiny dotázaných učitelů). Předpoklad, že pokud učitelé považují téma za důležité a dozví se o existenci Eurocenter, o kterých dosud nevěděli, budou pak ochotni jejich služeb využít, byl tedy v dotazníku z větší části potvrzen.

5.1.5 Možná marginalizace tématu

Pátá a poslední hypotéza vsazuje téma evropské integrace do rámce moderních dějin (konkrétně převážně do 2. poloviny 20. století), kde se předpokládá, že tématu je snadno věnováno příliš málo času ze dvou důvodů: 1) moderní dějiny chronologicky spadají do posledního úseku dějepisné výuky, který se už z časových důvodů nemusí stíhat probrat v takové šíři a hloubce; 2) větší důraz je v kontextu historie Evropy kladen na *národní* dějiny, v případě českých dějin 2. poloviny 20. století tedy na totalitní režim.[457]

V rámci dotazníku se touto poslední hypotézou zabývala spíše nepřímo otázka č. 14: *„Myslíte si, že na výuku o evropské integraci zbývá ve výuce dostatek času?“*[458] Zde byly

---

[452] Zde je zajímavé, že z těchto 7 respondentů, které Eurocentra nezaujala, vyučuje 6 dějepis a pouze 1 společenské vědy.

[453] Např. se objevily tyto odpovědi: A) „Pokud mi seznámení s webovou stránkou bude vyhovovat.“ B) „Nevím, co mi takové centrum může nabídnout, zda je to do výuky prakticky uchopitelné, musím se nejprve s konceptem seznámit. Teď neznám.“ V rámci otázek bylo uvedeno, že Eurocentra např. nabízí přednášky či tištěné materiály. Podrobné informace o Eurocentrech však v rámci dotazníku uvedeny nebyly, lze tedy doufat, že dotazník bude pro pedagogy, kteří o Eurocentrech dosud neslyšeli, sloužit jako podnět k vyhledání si dalších informací.

[454] Otázka byla v průběhu změněna v nepovinnou díky připomínce jedné z respondentek, že pokud již služeb využila, nedává smysl, aby na otázku č. 11 musela odpovídat. Tímto jí děkuji za její cennou zpětnou vazbu.

[455] Na druhou stranu to také výsledky mírně deformuje vzhledem k tomu, že otázka měla být určena pouze těm, kteří dosud služeb Eurocenter nevyužili.

[456] Viz Příloha 4, Tabulka 16.

[457] V rámci této práce slouží tato hypotéza pouze jako jedna z mnoha, ale bylo by přínosné se na ni v budoucích výzkumech dále zaměřit a popř. ji hlouběji rozvinout a provést širší výzkumné šetření v rámci dějepisné výuky.

[458] Viz Příloha 3.

odpovědi ambivalentní. Optimističtější skupinu odpovídající „rozhodně ano“ či „spíše ano“ tvořilo 21 respondentů (45,7 %), zatímco „rozhodně ne“ či „spíše ne“ zaškrtlo 19 odpovídajících (41,3 %). Uprostřed lavírovalo 6 respondentů s odpovědí „nevím“ (13 %). V této otázce jsou tedy učitelé rozděleni na dva téměř stejně velké tábory. Jedna z odpovědí ze závěrečné, rozepisovací otázky problematiku komentuje těmito slovy: *„Kolik času si učitel vymezí, tolik bude mít. Proto je alibistické vymlouvat se na nedostatek času.“*[459] Někteří učitelé se tedy cítí pod časovým tlakem více než jiní a bylo by zajímavé výzkum dále rozšířit a např. zjistit konkrétní příčiny vnímání dostatku či nedostatku času, porovnat vnímání časové dotace u tohoto tématu u dějepisářů s učiteli společenských věd atp.

Poslední z postulovaných hypotéz se částečně potvrdila spíše při analýze českých webových portálů – i portály jako Dějepis 21 či History Lab vykazují zaměření na národní dějiny, případně na dějiny komunismu či na téma studené války. Přímo tématu totalitních režimů se pak věnuje ÚSTR. Moderní dějiny sice materiály k historickému vývoji evropského sjednocování poskytují, nicméně informace často nejsou aktualizované již několik let. V dějepise navíc spadá téma do širších tematických okruhů a nemusí být vyučováno tak izolovaně, jako je tomu ve společenských vědách. V jedné z odpovědí na otázku č. 16 je např. od vyučujícího dějepisu uvedeno: *„Nevnímám to jako samostatné specifické téma, kterému je třeba se explicitně věnovat. Přijde mi jako přirozená součást mnoha jiných témat. Někdy mi naopak přijde trochu na škodu něco silou protlačovat a akcentovat. Nikdy jsem nad tématem samostatně nepřemýšlela – a nad tím, jak bych ho měla do výuky (víc) začlenit.“*[460]

Je jistě pravda, že zdůrazňování či ostré vymezování určitého tematického celku může vést k určité izolaci tématu či k nedostatku kontextu. Nicméně snadno jsou pak mazány hranice toho, kolik prostoru je reálně tématu věnováno a do jaké míry procesu evropské integrace – se všemi úspěchy i slepými uličkami – žáci rozumí. Také to znamená, že si učitel ani nemusí uvědomit, když danému tématu nevěnuje dostatek prostoru. Vzhledem k tomu, že je ČR již 18 let členem Evropské unie, lze si klást otázku, zda jsou dějiny evropské integrace dostatečně zastoupeny v kurikulu a – co je možná ještě důležitější – zda jsou učitelé systémově připravováni na výzvy, které výuka týkající se tak komplexního tématu, jako je evropské integrace, obnáší.

[459] Viz Příloha 4, Tabulka 16.
[460] Viz Příloha 4, Tabulka 16.

5.1.6 Otevřené odpovědi

V rámci závěrečné otázky (č. 16) měli učitelé možnost se více rozepsat a podělit se o své názory a zkušenosti. Této možnosti využilo celkem 16 respondentů (34,8 %). Určité odpovědi již byly v předchozích kapitolách ocitovány; zde budou dále rozebrány některé ze zbylých odpovědí, které jsou pro téma relevantní či zajímavé. Pro přehlednost a lepší následnou orientaci jsou níže citované odpovědi očíslované.[461]

I. *„[…] Evropská integrace je součástí našich životů, proto je potřeba být v této oblasti informován. Není to otázka toho, zda dané téma učím ráda či nerada. Snažím se, pokud možno, věnovat se této látce z různých úhlů pohledů, umožnit studentům slyšet např. na besedách odborníky. Je třeba, aby studenti argumentovali a navzájem si sdělovali pro a proti v této otázce a orientovali se.“*

II. *„Téma samotné považuji za důležité. Reakce žáků jsou spíše pozitivní.“*

III. *„Žáci rádi diskutují, téma je jim známo.“*

IV. *„Problematická je značná dynamika tématu – neustálé změny, které např. komplikují využití tištěných materiálů.“*

V. *„Odrazující je na tom tématu především výuka o jednotlivých organizacích, které historicky vznikaly, slučovaly se a měnily, či o evropských institucích (je to takové příliš ‚byrokratické‘ téma).“*

VI. *„Využíváme možnosti Eurocentra a Kanceláře evropského parlamentu, účastníme se soutěží, podařilo se nám se třídou jet do EP ve Štrasburku, slavíme Den EU.“*

VII. *[…] Lze na ni také nahlížet jako na proces utužování legislativy a vytváření společných unijních orgánů (Lisabonská smlouva), což může být problematické při jednostranném výkladu. Na druhou stranu RVP a PT jasně říkají, co učit.“*

VIII. *„Téma je stále aktuální, zvláště v současné situaci války na Ukrajině. Studenti projevují zájem, více času poskytuje seminární výuka, kterou navštěvují zájemci o historii obecně.“*

Učitelé se ve svých výpovědích dělí o mnoho cenných poznatků a zkušeností. Zaprvé je v odpovědích akcentován zájem o téma ze strany žáků (II., III.), přičemž katalyzátorem

[461] Veškeré odpovědi na otázku č. 16 viz Příloha 4, Tabulka 16. Příležitostné překlepy či chybějící interpunkce byly při přepisu upraveny či doplněny tak, aby v žádném případě nebyl pozměněn smysl textu.

tohoto zájmu může být také právě probíhající válka na Ukrajině (VIII.). Z hlediska přístupu učitelů zaznívá upozornění, že je třeba věnovat se látce z různých úhlů a že to není *„otázka toho, zda dané téma učím ráda či nerada“* (I.). Osobní preference jdou tedy stranou, což je ve výuce důležité a především je zásadní, aby učitelé vědomě o co největší objektivitu usilovali. Další z respondentů uvádí, že vedle návštěvy Štrasburku a využívání institucionálních služeb se studenti také zapojují do soutěží a slaví Den Evropy (VI.) – na daném gymnáziu je tedy evropským otázkám věnován širší prostor, který zasahuje i do mimoškolního prostředí či volnočasových aktivit.

Někteří z učitelů však poukazují také na problémy, které se k výuce daného tématu váží. Zmíněna je dynamika tématu, která ztěžuje využití tištěných materiálů (IV.), stejně jako náročná výuka o institucích a organizacích, což z procesu evropské integrace dělá neatraktivní *„byrokratické“* téma (V.), na něž lze nahlížet jako na *„proces utužování legislativy“* (VII). Oficiální dokumenty však přes tyto obtíže *„říkají, co učit“* (VII.) – je tedy spíše na učiteli, aby nesklouzl při výkladu k příliš jednostrannému, byrokraticko-institucionálnímu přístupu.

5.2 Shrnutí výzkumného šetření

Dotazník byl věnován gymnaziálním učitelům dějepisu a společenských věd. Obsahoval 16 různorodých otázek a celkem na něj anonymně odpovědělo 46 vyučujících v průběhu dubna 2022. V rámci dotazníku bylo ověřováno pět různých hypotéz. Z těchto hypotéz se potvrdila pouze hypotéza IV, a sice: *„Pokud se učitelé dozví o Eurocentrech a o službách, které tato centra nabízejí, budou ochotni tyto služby vyzkoušet, pokud téma evropské integrace považují za důležité.“* Z respondentů, kteří o Eurocentrech dosud neslyšeli, by byly dvě třetiny ochotny využít v budoucnu služeb Eurocenter. Ostatní hypotézy buď nebylo možné potvrdit (hypotézy III, V), nebo byly přímo vyvráceny (hypotézy I, II). Učitelé téma nevnímají tak problematicky a kontroverzně, jak první hypotéza předpokládala, ani se nepotvrdilo, že není u učitelů téma oblíbené – ačkoli respondenti vnímají i úskalí výuky o procesu evropské integrace („byrokratické“ téma, dynamika tématu, rychlé zastarání tištěných materiálů). Korelace mezi vnímanou důležitostí tématu a časem, který je mu věnován, se taktéž neprojevila. Jako důležité vnímá toto téma drtivá většina respondentů (89,2 %). Časové rozmezí je však široké a pro řadu učitelů je těžké určit časovou dotaci, jelikož v dějepise je téma provázáno s jinými okruhy a nemusí mu být nutně věnován speciální, izolovaný prostor. Navíc záleží, zda učitel do časové dotace započítá také semináře.

Hypotézu III nebylo možné plně ověřit, jelikož zkoumaný vzorek měl z větší části dlouhodobější pedagogickou praxi (ze začínajících učitelů, kteří neučí více než 4 roky, se

zapojili pouze 3). To je pravděpodobně způsobeno tím, že výzkum byl zaměřen na gymnázia, kde často působí zkušenější vyučující. Přesto lze říci, že hypotéza byla vyvrácena, jelikož respondenti nezávisle na délce svého pedagogického působení nejčastěji uváděli jako zdroj pro přípravu výuky učebnici Didaktis (44,4 % ze všech respondentů; 64,5 % těch, kteří dopověděli, že učebnici při přípravě využívají). Stejně tak nebyla zjištěna žádná korelace mezi znalostí či využíváním webových portálů a délkou pedagogické praxe. Starší kolegové mohou mít spíše výhodu, že se ve školním prostředí pohybují již řadu let a platforem tak mohou znát více, zvláště s ohledem na poslední pandemické roky, kdy byla výuka nuceně přesunuta do digitálního prostoru. Nejobtížněji obhajitelná či vyvratitelná byla hypotéza V, která vsazuje proces evropské integrace do širšího rámce moderních dějin a předpokládá v tomto kontextu určitou marginalizaci tématu. Zde se ukázalo, že jedna část učitelů má za to, že dostatek času ve výuce na dané téma je, zatímco zhruba stejně velká skupina učitelů si myslí, že dostatek času na téma není. Jaké konkrétní faktory jejich postoj ovlivnily, to už nebylo předmětem dotazníku, proto by mohlo být v budoucnu přínosné tuto hypotézu hlouběji prozkoumat a ověřit další výzkumnou činností.

6 Jak o evropské integraci učit?

Jak tedy komplexní a dynamický proces evropské integrace ve výuce pojmout? Jinými slovy – jak o evropské integraci učit? Touto otázkou se bude zabývat závěrečná kapitola, která se od materiálů, jež k dějepisné výuce moderních dějin poskytuje MŠMT, dostane prostřednictvím příruček, učebnic a přednášek až k soutěžím a oslavám Dne Evropy.

6.1 Textové materiály pro učitele

6.1.1 Materiály poskytnuté MŠMT

Na stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy jsou v oblasti vzdělávání „Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)“ zveřejněny materiály týkající se zde sledovaných předmětů.[462] MŠMT zde vychází především z RVP ZV, ale materiály jsou mnohdy určeny učitelům jak základních, tak také středních škol. To je případ Konference k dějinám druhé poloviny 20. století, která se uskutečnila v listopadu roku 2007. Tématu evropské integrace nebyla dle tiskové zprávy[463] explicitně věnována v programu pozornost, nicméně každý účastník obdržel dvě publikace Roberta Stradlinga.

Tyto publikace, jejichž autorem je bývalý profesor Cardiffské univerzity, jsou na stránkách MŠMT taktéž ke stažení. První z publikací se nazývá *„Multiperspektivita ve vyučování dějepisu: příručka pro učitele“*[464] a slouží spíše jako obecná příručka pro zkvalitnění a změnu přístupu k dějepisné výuce, než že by přímo věnovala pozornost tématu evropské integrace.[465]

Pro sledované téma se zdá být relevantnější druhá publikace z pera Roberta Stradlinga, a sice příručka s názvem *„Jak učit evropské dějiny 20. století“*.[466] Zajímavé ovšem je, že v celém dokumentu nenajdeme zmínku o Adenauerovi či De Gasperim – a dokonce ani o Robertu Schumanovi [sic!]. Publikace je rozdělena na tři části; v první části se zabývá

---

[462] Řada dokumentů byla vytvořena v letech 2003–2009, datum z r. 2010 či pozdější mají pouze 4 dokumenty. Poslední z těchto dokumentů byl uveřejněn v r. 2018, tedy před 4 lety. Viz https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/spolecenskovedni-oblast [cit. 22.4.2022]

[463] Tisková zpráva ke stažení na https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/konference-k-dejinam-druhe-poloviny-20-stoleti [cit. 22.4.2022]

[464] STRADLING, Robert, *Multiperspektivita ve vyučování dějepisu: příručka pro učitele*, 2004 [online]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/35899?highlightWords=Stradling [cit. 22.4.2022]

[465] Ačkoli je uvedeno mnoho příkladů z praxe, žádný z nich se procesu evropské integrace netýká. Příručka jako celek klade důraz na pluralistické přístupy v dějepisném vyučování, především pak na možnosti změny pojetí dějepisné výuky ve formě rozvoje historického myšlení a integrace témat, která se dosud v hodinách dějepisu příliš nevyučovala – dějiny každodennosti, ženy v dějinách, postavení minorit v kontextu národních dějin atp. – Tamtéž, s. 6–10

[466] STRADLING, Robert, *Jak učit evropské dějiny 20. století*, 2004 [online]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/jak-ucit-evropske-dejiny-20-stoleti [cit. 22.4.2022]

chronologickými tématy a tematickými okruhy, ve druhé pak metodami a přístupy v dějepisné výuce. Příklady, které jsou v těchto částech uvedeny, se týkají především první a druhé světové války, Holocaustu, nacionalismu, fašismu a nacismu, velké hospodářské krize, tématu migrace napříč staletími, kolonizace a dekolonizace či ruské revoluce. Ani v tabulce fotografií, které pomáhaly utvářet naši představu o Evropě 20. století, není k nalezení mezi 19 příklady jediná událost, která by se explicitně týkala procesu evropské integrace.[467]

Přesto, že žádný z příkladů není věnován procesu evropské integrace, může být Stradlingova příručka pro téma evropské integrace přínosná. V první části je celá kapitola věnována evropské dimenzi ve výuce dějepisu.[468] Ve druhé části o metodách a přístupech se učitel zase dozví, jak k dějinám 20. století – ať už se jedná o jakoukoli jejich výseč – ve výuce přistupovat. V kapitole 12 pojednávající o využití nových technologií navíc příručka čtenáře odkazuje na užitečné webové stránky, přičemž tři z těchto odkazů se procesu evropské integrace týkají – jedná se o Historické archivy ES, Historii evropské integrace a o Evropu v pohybu.[469] Třetí část se pak týká pramenů a ostatních informačních zdrojů, což může být i přes absenci relevantních příkladů pro výuku o evropské integraci přínosné. Poslední část je totiž, stejně jako zbytek celé příručky, obecně zaměřená – autor zde popisuje, jak pracovat s písemnými prameny, jak využít orální historii či jak do výuky začlenit televizi jako pramen.[470]

MŠMT však poskytuje také novější dokument, a sice *„Doporučení MŠMT k výuce dějin 20. století“* z roku 2016. Spolu s důrazem na výuku vztaženou k soudobým událostem a k české zkušenosti s komunismem a nacismem je 20. století uvedeno jako „věk extrémů“. MŠMT stanovuje základní výchovně vzdělávací strategie výuky dějin 20. století, kde se mj. píše: *„Sociálně-politická dimenze života lidské společnosti v hospodářsky vyspělých zemích se v konečném důsledku rozdělila do dvou ideologicky vymezených táborů: světa demokratických států a států nedemokratických (autoritativních a totalitních systémů), včetně svébytných rysů vývoje zemí ‚třetího světa‘. Ve výuce o vývoji společnosti v následujícím období (1991–2009), a to zejména k vývoji společnosti v postkomunistických zemích, je nutné zohlednit i problematiku evropské integrace a transatlantické spolupráce.“*[471] V poválečné éře mají být tedy sledovány jak demokraticky se vyvíjející státy, tak také nedemokratické země, přičemž

[467] Tamtéž, s. 75–76.
[468] Tamtéž, s. 17–21.
[469] Tamtéž, s. 126.
[470] Tamtéž, s. 136–176.
[471] MŠMT, *Doporučení MŠMT k výuce dějin 20. století*, Praha 2013 [online], s. 1. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/37235/ [cit. 22.4.2022] – Ve staženém souboru je uveden r. 2013, na stránkách MŠMT je deklarováno, že se jedná o aktualizovanou verzi z r. 2016. Proto je v textu uveden r. 2016, v bibliografickém údaji však r. 2013, který koresponduje s datem v samotném souboru.

zvýšená pozornost připadá dle tohoto dokumentu tématu evropské integrace především pro období po pádu železné opony. V tomto bodě se tedy potvrzuje, že v poválečných dějinách do r. 1991 je u nás kladen důraz v rámci evropských dějin na komunismus a na dění ve východním bloku, kdy je historický vývoj v západní Evropě upozaděn a větší pozornost je evropskému integračnímu procesu věnována až ve chvíli, kdy začíná transformace naší země v demokratický stát.

6.1.2 Příručky a učebnice

Vedle řady obsáhlejších[472] i méně obsáhlých[473] odborných publikací zaměřených na sledované téma je dostupná *„Učebnice evropské integrace“* vydaná r. 2016.[474] Ta je věnovaná komukoli, kdo se chce o procesu evropské integrace dozvědět víc. Existují však také příručky určené přímo pro učitele. V tištěné podobě se jedná o informační příručku *„Učíme a učíme se o Evropské unii“* z r. 2006, která se prezentuje jako *„Informační příručka pro pedagogy“* a jež byla vydaná za finanční podpory Úřadu vlády ČR.[475] Velice stručně jsou v ní na 119 stranách shrnuty dějiny evropského integračního procesu, pozice EU ve světové ekonomice, instituce a politiky EU či hospodářská a sociální soudržnost EU. Ačkoli byla kniha vydaná před 16 lety, mnoho informací v ní uvedených stále platí – včetně podkapitoly *„Česko před vstupem do eurozóny“*,[476] což je stupeň vývoje, v němž Česká republika dosud setrvává.

Ještě praktičtěji je zaměřená další tištěná publikace, a sice příručka *„Jak na EU?“* s podtitulem *„aneb příručka o Evropské unii pro pedagogy na středních školách“* vydaná Úřadem vlády ČR.[477] Tato publikace obsahující 133 stran se vedle dějin evropské integrace a institucionálního zřízení EU zabývá také informační politikou vlády ČR o EU, kde jsou shrnuty informace o Eurocentrech, o Euroskopu, o Pražském domě v Bruselu a mnoho dalšího.[478] Rozpracována je zde také podpora regionálního rozvoje ze strany Evropské unie

---

[472] Viz např. již citovanou knihu, která platí za přední publikaci ke sledovanému tématu FIALA, Petr – KRUTÍLEK, Ondřej – PITROVÁ, Markéta, *Evropská unie*, Brno 2018.
[473] Viz např. taktéž v této práci citované dvoudílné dějiny z edice „Dějiny do kapsy“ HORČIČKA, Václav – KOVÁŘ, Martin, *Dějiny evropské integrace I*, Praha 2005; HORČIČKA, Václav – KOVÁŘ, Martin, *Dějiny evropské integrace II*, Praha 2006.
[474] LACINA, Lubor – STREJČEK, Petr – BLÍŽKOVSKÝ, Petr, *Učebnice evropské integrace*, Brno 2016.
[475] TOMÁNEK, Petr et al., *Učíme a učíme se o Evropské unii: Česká republika v EU – přínosy, náklady, příležitosti, hrozby*, Ostrava 2006.
[476] Tamtéž, s. 97–100.
[477] KOVÁŘ, Martin et al., *Jak na EU? – aneb příručka o Evropské unii pro pedagogy na středních školách*, [Praha] 2008.
[478] Tamtéž, s. 77–86.

v jednotlivých krajích.[479] Dále publikace obsahuje přehlednou chronologickou tabulku,[480] přehled významných osobností a pojmů[481] a na závěr každé kapitoly také doporučenou literaturu a relevantní internetové odkazy. V příručce není uveden rok, kdy byla publikována; dle dohledaných informací lze však soudit, že příručka byla vydána v r. 2006, přičemž dříve byla ke stažení na stránkách Euroskopu.[482]

Přesto mají tyto tištěné příručky dvě velké nevýhody. Zaprvé vyšly již před mnoha lety, a tudíž některé informace už nemohou být aktuální. Zadruhé není snadné se k těmto příručkám dostat.[483] Aktuálnější a dostupnější variantu tvoří příručky, které jsou ke stažení online. To je případ např. příručky z portálu Historiana– jak již bylo zmíněno v kapitole 4.1.2, na stránkách Historiany je pro pedagogy k dispozici pětistránkový dokument v angličtině s názvem *„A very short history of the European Project for teachers“*,[484] s nímž se dá pracovat např. v rámci metody CLIL.

Další příručky jsou dostupné v češtině. V rámci projektu *„Europe@school“*, který prosazuje aktivní výuku o Evropské unii, byl vydán krátký manuál pro vyučující.[485] Učební materiál v rámci nástroje *„Europe@school – aktivní výuka o Evropské unii“* byl aktualizován v r. 2020 a je určen středoškolským studentům ve věku 14 až 18 let, přičemž materiály mají být jak aktuální, tak neutrální a kreativní.[486] Tento manuál tvoří doprovodný materiál k žákovskému sešitu o 61 stranách,[487] který je taktéž ke stažení na stránkách Evropského parlamentu a který je stejně jako daný manuál interaktivní v tom smyslu, že v textu poskytuje řadu odkazů. Zvláštní je, že materiál není uveden mezi výukovými materiály na stránkách Evropy pro školy, ačkoli byl vydán Evropským parlamentem.

---

[479] Tamtéž, s. 87–100.
[480] Tamtéž, s. 48–51.
[481] Tamtéž, s. 125–132.
[482] Dle informací dostupných na webu ZŠ Kaznějov, která uvádí dnes již nefunkční odkaz na Euroskop; ani na samotném webu Euroskopu se autorce nepodařilo příručku v online podobě dohledat. – Srov. https://zskaznejov.webnode.cz/products/jak-na-eu-prirucka-pro-pedagogy/; https://euroskop.cz/gallery/4/1248-jak_na_eu_fin2.pdf [cit. 23.4.2022]
[483] V dnešní době jsou k sehnání především v Eurocentrech, kde je možné si je po domluvě vypůjčit.
[484] Dokument je ke stažení na https://historiana.eu/objects/f5bf3c5c-30cb-4f20-8613-041728fe5e96/A%20short%20history%20of%20the%20European%20Project%20for%20teachers.pdf [cit. 23.4.2022]
[485] EUROPE HOUSE RYCKEVELDE [z pověření Evropského parlamentu], *Aktivní výuka o Evropské unii: Manuál pro vyučující*, Brusel 2020 [online]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/ambassador-school/cs/assets/cs-europeatschool-teachers-manual-2020.pdf [cit. 22.4.2022]
[486] Tamtéž, s. 3.
[487] EUROPE HOUSE RYCKEVELDE [z pověření Evropského parlamentu], *Aktivní výuka o Evropské unii: Žákovský pracovní sešit*, Brusel 2017 [online]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/czechia/resource/static/files/import/vyslanci_do_skol/europeatschool_workbook pupils_czechrepublic_light.pdf [cit. 22.4.2022]

Posledním relevantním materiálem, který je dostupný online, je příručka pro učitele středních škol vydaná Asociací pro mezinárodní otázky (AMO) nesoucí název *„Jak učit o Evropské unii“*.[488] Zde se opět setkáváme s problémem, že příručka byla vydána r. 2005 a už mapa na titulní straně je neaktuální, jakkoli je graficky zdařilá. Přesto jsou v příručce přínosné části, především část I. – *„Evropská integrace ve 20. století“*,[489] pak *„Instituce EU“* a *„Politiky EU“* v části II.,[490] dále podkapitola *„Evropská ústava“* v části III.[491] Skvěle zpracované jsou také přílohy – slovníček pojmů a pracovní listy, k nimž je na závěr poskytnut klíč.[492] Příručka je velice přehledně a funkčně zpracovaná a pokud učitel vynechá části o členských a kandidátských zemích, jejichž seznamy se v od r. 2005 značně proměnily, může být v hodinách dějepisu či ZSV tato příručka vítanou didaktickou pomůckou.

Hodnotná je v této publikaci od AMO také úvodní část *„Jak mluvit se studenty o Evropské unii“*, kde jsou zajímavé podkapitoly *„Brusel není Moskva“* či *„Čtyři okruhy k diskusi“*.[493] Tato úvodní část následuje po předmluvě, v níž politolog Jiří Pehe píše: *„Nyní jsme v nové fázi. V EU žijeme, unie ovlivňuje naše každodenní životy. Zejména pro nejmladší generaci bude EU integrální součástí jejich přemýšlení o těch nejzákladnějších věcech: cestování, studiu, pracovních příležitostech, politice. Dnešní mladí Češi budou skuteční Evropané a budou se jako Evropané muset rozhodovat. Budou také spolurozhodovat o budoucnosti EU. I proto je tak důležité, aby se o Evropské unii dozvídali co nejvíce a v co nejsrozumitelnější formě už od dětství. Takový úkol není ovšem nikterak jednoduchý, protože EU – už tím, jak komplikovaně vznikala a vyvíjela se – je v současné podobě dosti složitým organismem. Je jasné, že pochopit její fungování a aktivně se na něm podílet není možné jen na základě četby novinových článků.“*[494]

Pokud tato slova platila v r. 2005, pak dnes, v r. 2022, platí dvojnásob. Vždyť děti, které se narodily v r. 2004 do ČR již jakožto členského státu EU, dosáhnou – či již dosáhly – letos plnoletosti. Mezi dospělou populaci tedy vstupuje nová generace českých občanů, kteří se již narodili jako občané EU. Ačkoli „Moskva není Brusel“, s problematikou evropské integrace by měli být studenti seznamováni v průběhu celého edukačního procesu, jelikož

---

[488] NEKVAPIL, Václav (ed.), *Jak učit o Evropské unii: Příručka pro učitele středních škol*, Praha 2005 [online]. Dostupné z: https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2015/11/jak_ucit_o_eu.pdf [cit. 22.4.2022]
[489] Tamtéž, 16–38.
[490] Tamtéž, s. 52–74.
[491] Tamtéž, s. 76–85.
[492] Ze 4 pracovních listů lze využít v dějepisné či společenskovědní výuce všechny. V 1. pracovním listu např. žáci doplňují do schématu evropské instituce tak, aby porozuměli fungování EU. V klíči je pak celý proces stručně shrnut v jediném odstavci. Tamtéž, s. 131–140.
[493] Tamtéž, s. 8–14.
[494] Tamtéž, s. 6–7.

„mají právo se o svých možnostech a povinnostech něco dozvědět“[495] – a pak, na základě svých znalostí, si postupně vytvořit vlastní názor.

6.2 Možnosti dalšího vzdělávání a aktivizace studentů

6.2.1 Přednášky

V mimoškolním prostředí se mohou učitelé dále vzdělávat formou přednášek. Jednou z možností je sledovat akce nejbližšího Eurocentra či střediska Europe Direct. Např. v r. 2016 se pod záštitou brněnského Eurocentra a informačního střediska Europe Direct Brno konal v Knihovně Jiřího Mahena seminář pro učitele i studenty společenskovědních oborů *„Jak snadno učit o EU“*.[496] Další možností je sledovat kurzy vypsané vzdělávací agenturou Descartes,[497] která poskytuje přednášky akreditované MŠMT. V minulosti tak např. proběhla přednáška *„Učíme anglicky o Evropské unii“* propojující anglický jazyk s dějepisem a společenskými vědami.[498] Pro anglicky mluvící učitele proběhl v Bruselu také zajímavý seminář o výuce evropské integrace v listopadu 2019 pod záštitou organizace EuroClio, tedy Evropské asociace učitelů historie.[499] EuroClio pořádá také online semináře zaměřené na používání webové platformy Historiana.[500]

Snad ještě více přednášek je tvořeno přímo pro studenty. Informační střediska Europe Direct zdarma poskytují pestrou nabídku přednášek pro školy. Nabízené přednášky jsou přizpůsobené pro všechny věkové kategorie a mohou se konat jak v prostorách školy, tak v konkrétním středisku Europe Direct. Mezi nabídkou modulů jsou např. uvedeny *„Základy EU“*, *„Historie evropské integrace“*, *„Instituce EU“*, *„ČR v EU“* či *„Regionální politika EU a její dopady na místní úrovni“*.[501] Kvůli pandemické situaci jsou v současné době veškeré besedy pro školy poskytovány buď v online formě, či v prostorách Knihovny Jiřího Mahena.[502]

Podobně pestrou nabídku školních programů poskytují také Eurocentra.[503] Např. brněnské Eurocentrum v současné době nabízí 9 přednášek pro SŠ na 1–2 vyučovací hodiny,

---

[495] Tamtéž, s. 14.
[496] https://www.obcankari.cz/jak-snadno-ucit-o-eu [cit. 22.4.2022]
[497] Pro přehled aktuálně vypsaných kurzů viz https://www.descart.cz/index.php?pg=kurzy [cit. 22.4.2022]
[498] https://www.descart.cz/kurz-644-ucime-se-anglicky-o-evropske-unii [cit. 22.4.2022]
[499] https://euroclio.eu/2019/11/29/the-case-for-teaching-the-history-of-the-european-integration/ [cit. 22.4.2022]
[500] V nejbližší době je vypsán online seminář na 24.5.2022; pro aktuální online semináře viz https://euroclio.eu/events/category/online-seminars/ [cit. 22.4.2022]
[501] https://www.europedirect.cz/prednasky-pro-skoly [cit. 22.4.2022]
[502] Tedy nikoli na školách, jak tomu běžně bývá. Situace se však může měnit; pro aktuální informace je třeba kontaktovat příslušné informační středisko. Podrobněji k současné situaci viz https://www.europedirect.cz/aktuality/detail/8389 [cit. 23.4.2022]
[503] Pro aktuální nabídku přednášek nejbližšího Eurocentra viz https://eurocentra.cz [cit. 23.4.2022]

jako je *„Evropská unie a mladí lidé“*, *„Lisabonská smlouva“* či *„Hospodářská a měnová unie“*.[504] Pražské středisko Europe Direct pak představuje Evropský dům, v němž sídlí také pražské Eurocentrum. Mnoho debat a seminářů Evropského domu, které zaštiťuje především Café Evropa,[505] probíhá v dnešní době v online verzi.[506] Evropský dům lze v rámci školní exkurze navštívit – nově je tato návštěva taktéž možná v online formě přes aplikaci ZOOM.[507]

6.2.2 Soutěže

Studenti středních škol mají možnost zúčastnit se celé řady různorodých soutěží, které se nějakým způsobem týkají evropského integračního procesu. Některé ze soutěží se konají pravidelně již několik let. To je případ soutěže pro středoškoláky EuropaSecura,[508] v rámci níž tři nejlepší týmy mohou vyhrát exkurzi do Bruselu.[509] Soutěž pořádaná Evropským parlamentem Euroscola (EUROSCOLA ČR)[510] zase středoškolákům nabízí finanční příspěvek na cestu do Štrasburku, kde mohou zasednout v samotném jednacím sálu.[511] Pražský studentský summit, který pořádá Asociace pro mezinárodní otázky (AMO), vytváří simulace činnosti mezinárodních organizací – vedle OSN a NATO je součástí summitu také model EU.[512] Ten je však na rozdíl od modulů OSN a NATO věnován pouze vysokoškolským studentům.[513] Zato regionální semináře *„Rozhoduj o Evropě – staň se na den tvůrcem evropské politiky“*, v rámci nichž jsou simulovány zasedání ve významných evropských institucích, jsou otevřeny všem studentům středních škol.[514]

Zajímavou soutěž pro studenty ve věku 16–18 let pořádá také Evropský hospodářský a sociální výbor, který již od roku 2010 každoročně sbližuje mladé lidi s Evropskou unií skrze akci *„Vaše Evropa, Váš názor“* (Your Europe, Your Say neboli YEYS).[515] Již XIII. ročník

---

[504] https://eurocentra.cz/eurocentrum-brno/ec-brno-nabizime/ec-brno-prednasky-o-eu/ [cit. 23.4.2022]
[505] https://www.cafe-evropa.cz [cit. 23.4.2022]
[506] https://evropskydum.cz/aktivity/debaty/ [cit. 23.4.2022]
[507] Evropský dům je totiž v současnosti kvůli epidemické situaci veřejnosti uzavřen, veškeré akce a programy proto probíhají online. Pro aktuální informace o školní exkurzi do Evropského domu viz https://evropskydum.cz/aktivity/exkurze/ [cit. 23.4.2022]
[508] Soutěž je organizována Institutem pro evropskou politiku EUROPEUM ve spolupráci s mnoha dalšími institucemi a organizacemi, mj. také s Ministerstvem zahraničních věcí či s Armádou ČR. Viz https://www.europasecura.cz/kontakty [cit. 23.4.2022]
[509] Pro více informací viz https://www.europasecura.cz [cit. 23.4.2022]
[510] https://www.europarl.europa.eu/euroscola_cz [cit. 23.4.2022]
[511] Vzhledem k pandemické situaci probíhá setkání pouze online; pro aktuální informace viz https://www.europarl.europa.eu/czechia/cs/mládež-a-školy/euroscola [cit. 23.4.2022]
[512] https://www.studentsummit.cz/zakladni-informace/ [cit. 23.4.2022]
[513] https://www.studentsummit.cz/modely/model-eu/ [cit. 23.4.2022]
[514] https://rozhodujoevrope.cz/regionalni-seminare/ [cit. 23.4.2022]
[515] Obecné informace jsou dostupné v češtině: https://www.eesc.europa.eu/cs/initiatives/vase-evropa-vas-nazor; podrobnější informace o letošním ročníku přeloženy do češtiny nejsou, dostupné jsou v anglickém jazyce. https://www.eesc.europa.eu/cs/agenda/our-events/events/your-europe-your-say-2022 [cit. 23.4.2022]

pořádá síť nevládních organizací EUSTORY zaměřená na historii s evropským přesahem.[516] Tato historická výzkumná soutěž pro středoškolské studenty ve věku 15–20 let se koná napříč evropskými státy, přičemž do letošního ročníku s názvem *„Malé a velké dějiny 20. století“* je možné se přihlásit do konce května.[517] Cestovatelská soutěž pro osmnáctileté DiscoverEU, která je pořádaná každoročně od r. 2018 a spadá do programu Erasmus+, zase nabízí výhercům časovou jízdenku, aby tak mohli sami či s přáteli procestovat rozmanité evropské země.[518] Soutěžit mohou středoškolští studenti také v literární soutěži Evropa ve škole, kterou pořádá MŠMT a v níž je kladen důraz na *„výchovu k evropanství“* a *„demokratickému evropskému myšlení“*.[519]

Jiné soutěže jsou uskutečňovány při speciálních příležitostech. Tak např. letošní rok 2022 je vyhlášen jako Evropský rok mládeže. Proto Dům zahraniční spolupráce pořádá soutěž Moje vize pro Evropu, která probíhá do 30. června 2022 a mladí lidé ve věku 18–30 let mohou do soutěže přispět esejí či videem. Výherce se pak v prosinci 2022 zúčastní závěrečné konference Evropského roku mládeže v Bruselu.[520] Soutěž v rámci letošního roku věnovaného mladým lidem uspořádalo také středisko Europe Direct v Českých Budějovicích, které do konce května sbírá od studentů středních škol a víceletých gymnázií z Jihočeského kraje eseje na téma *„Evropa pro mladé“*.[521] Pro mladé lidi je určena také další soutěž, která je však pořádána každoročně, a sice Cena Karla Velikého pro mladé Evropany.[522] Lidé z EU ve věku 16–30 let mohou do soutěže přihlašovat projekty, které pomáhají utvářet Evropu, a vyhrát tak pro další rozvoj svého projektu finanční odměnu.[523]

Zároveň byla v květnu 2021 zahájena Konference o budoucnosti Evropy, která by měla vyvrcholit letos v květnu. Při té příležitosti Evropská komise nabízí učitelům vyzkoušet si participativní demokracii ve své třídě právě za pomocí koncepce této konference.[524] Další soutěž proběhla při příležitosti blížícího se předsednictví České republiky v Radě EU – Úřad

---

[516] https://www.eustory.cz [cit. 23.4.2022]
[517] https://www.moderni-dejiny.cz/UserFiles/file/EUSTORY/EUSTORY_2022_plakat.pdf [cit. 23.4.2022]
[518] https://europa.eu/youth/discovereu_cs [cit. 23.4.2022]
[519] https://www.chces-soutezit.cz/souteze/detail?soutez_id=431&idSkolniRok=6 [cit. 23.4.2022]
[520] https://www.dzs.cz/soutez [cit. 23.4.2022]
[521] https://www.europedirect.cz/aktuality/detail/9669 [cit. 23.4.2022]
[522] https://www.europarl.europa.eu/charlemagneyouthprize/cs/introduction.html [cit. 23.4.2022]
[523] https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner/news-and-competitions/european-charlemagne-youth-prize-ecyp2022-2022-01-18_cs [cit. 23.4.2022]
[524] Zde se nejedná přímo o soutěž, jako spíš o možnost chopit se iniciativy a zapojit se do debat o budoucnosti Evropy. Podrobněji viz https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner/network-other-teachers/experience-participatory-democracy-your-class-conference-future-europe_cs [cit. 23.4.2022]

vlády ČR vyhlásil na jaře uměleckou soutěž pro studenty ZŠ a SŠ, kdy středoškolští studenti měli pro svou literární tvorbu zadáno téma *„Evropa v průmyslové revoluci 4.0“*.[525]

Některé ze zde uvedených soutěží probíhají každoročně, jiné jsou specifické pro letošní rok. Jistě se nejedná o vyčerpávající seznam, ale spíše o inspiraci pro učitele i studenty, do jakých projektů týkajících se evropské integrace se lze v průběhu školního roku zapojit. Mnoho soutěží umožňuje výhercům navštívit Brusel či Štrasburk, a tedy se podívat na místa, kde sídlí významné evropské instituce. Takový výjezd může být mnohdy tím nejpřínosnějším způsobem, jak se o EU učit. Právě o tom píše ve svém článku učitelka z Biskupského gymnázia v Českých Budějovicích Veronika Švejdová: *„Pro studenty je ideální, když mohou fungování Evropské unie poznat přímo na místě, v jejích institucích. Jsou dostatečně inteligentní na to, aby si názor udělali sami. Výhrady, že různé soutěže s tématem EU nebo zájezdy do Bruselu jsou propagandou, proto nejsou na místě.“*[526] Studenti, kteří se soutěží účastní, tak mají jedinečnou příležitost poznat fungování EU zblízka – a na základě vlastních zkušeností formovat svůj názor.

6.2.3 Den Evropy

Poslední možností, jak výuku o evropské integraci pojmout či rozšířit a prohloubit, je slavit na škole Den Evropy, který připadá na 9. května.[527] Je možné zúčastnit se akcí, které pořádají Eurocentra, střediska Europe Direct a jiné instituce. Letošní Den Evropy připadá na pondělí 9. května 2022 a již nyní některé instituce zveřejnily na svých stránkách plánovaný program na tento den. Např. v Českých Budějovicích je připraven program pro žáky 2. stupně ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií v Domě dětí a mládeže.[528] Pro děti od 12 do 17 let je program plný her a kvízů vytvořen také v Knihovně Kroměřížska,[529] v Plzni chystají oslavy již na 30. dubna 2022.[530] Největší oslavy se připravují v Praze na Střeleckém ostrově, kde se vedle programu na hlavním pódiu mohou účastníci podívat také do dvou debatních stanů.[531] Své dveře otevřou v květnu také různé evropské instituce,[532] které pořádají řadu online aktivit.[533]

---

[525] https://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/predsednictvi-cr-v-rade-eu/aktuality/urad-vlady-cr-vyhlasuje-v-ramci-priprav-ceskeho-predsednictvi-souteze-pro-studenty-zakladnich-a-strednich-skol-194020/ [cit. 23.4.2022]
[526] ŠVEJDOVÁ, Veronika, *Jak učit o EU? Poznat ji na vlastní oči*, in: Hospodářské noviny, 11.5.2018 [online]. Dostupné z: https://archiv.hn.cz/c1-66132910-jak-ucit-o-eu-poznat-ji-na-vlastni-oci [23.4.2022]
[527] Datum bylo stanoveno na základě historického výročí Schumanovy deklarace – právě 9. května 1950 pronesl Robert Schuman deklaraci, která stála na počátku evropského integračního procesu.
[528] https://www.europedirect.cz/aktuality/detail/9762 [cit. 23.4.2022]
[529] https://www.europedirect.cz/aktuality/detail/9770 [cit. 23.4.2022]
[530] https://www.europedirect.cz/aktuality/detail/9774 [cit. 23.4.2022]
[531] Podrobněji k programu viz http://evropskedny.cz [cit. 23.4.2022]

Vedle akcí pořádaných mimo půdu školy si mohou učitelé vytvořit vlastní koncept oslav, kdy je možné se inspirovat praktikami na jiných školách. Již v roce 2000, tedy čtyři roky před vstupem ČR do EU, vydalo Centrum evropských studií spadající pod Pedagogickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze publikaci *„Dny Evropy ve škole“*.[534] Publikace byla součástí projektu vzdělávání učitelů v evropských záležitostech. Samotný projekt týkající se dnů Evropy byl realizován na třech pilotních školách.[535] Ve všech třech případech se podařilo zapojení celé školy, čímž došlo k většímu propojení mezipředmětových vazeb.[536] Projekty každé ze škol jsou podrobně rozebrány ve všech svých fázích a jsou směřovány obecně na výchovu k evropanství či na zavedení „evropské dimenze“ do výuky.[537] Zatímco na Obchodní akademii v Praze se slavil „týden Evropy“, a to na podzim,[538] na Obchodní akademii v Šenově u Nového Jičína byl prostor věnován přímo oslavě Dne Evropy 9. května.[539] Učitel *„působil v roli koordinátora, který spíše dohlížel na vlastní, samostatnou práci skupiny“*[540] během aktivit, jejichž akademické cíle tvořilo *„poznat země EU“*, *„pochopit význam 9. 5. – Den Evropy“* a *„umět představit danou zemi“*.[541] Výhodou je, že u tohoto projektu nebyly pouze prohlubovány znalosti, ale především rozvíjeny kompetence, které bychom dnes nazvali „klíčové“. Aktivity lze navíc upravit dle potřeb, takže mohou být bez problému funkční i v dnešní době, a to na jakémkoli typu střední školy, tedy i na gymnáziích.

Co se týče oslavy Dne Evropy na školách, je pozoruhodné, že na webových stránkách se k oslavám hlásí především základní školy.[542] Při podrobnějším vyhledávání lze však nalézt mnoho zpráv o oslavách Dne Evropy také na gymnáziích, ať už se jedná o Gymnázium Thomase Manna v Praze,[543] Gymnázium Žďár nad Sázavou,[544] Gymnázium Jana Blahoslava v Přerově[545] či Gymnázium Blansko.[546] Široce rozvinuté oslavy má také Gymnázium

---

[532] Např. Evropská Komise se veřejnosti otevře 7. května 2022; součástí oslav je i online program. https://www.consilium.europa.eu/en/events/europe-day-2022/ [cit. 23.4.2022]
[533] Např. Evropská centrální banka letos oslavuje 20 let od zavedení bankovek a mincí eura. Viz https://www.ecb.europa.eu/euro/20_years_of_euro/html/index.en.html [cit. 23.4.2022]
[534] POLECHOVÁ, Pavla (ed.), *Dny Evropy ve škole*, Praha 2000.
[535] Ve všech třech případech se jednalo o obchodní akademie.
[536] POLECHOVÁ, s. 9.
[537] Tamtéž, s. 13.
[538] Tamtéž, s. 12–38.
[539] Tamtéž, s. 39–49.
[540] Tamtéž, s. 45.
[541] Tamtéž, s. 39.
[542] Srov. např. https://www.zsnedvedova.cz/envira/28-6-2021-den-evropy-v-5-b/; https://www.zstrebon.cz/a-5639-den-evropy.html; https://www.zsjbc5kvetna.cz/clanky/projektovy-den-den-evropy-1; http://www.czshk.cz/co-je-noveho/den-evropy aj. [cit. 23.4.2022]
[543] https://gymnaziumtm.cz/26-05-2019-den-evropy-na-gtm/ [cit. 23.4.2022]
[544] https://www.gymzr.cz/gymnazium/den-evropy-v-tercii--a40727 [cit. 23.4.2022]
[545] https://www.gjb-spgs.cz/novinka-den-evropy [cit. 23.4.2022]
[546] https://www.gymbk.cz/studenti/fotogalerie/galerie/den_evropy-340.html [cit. 23.4.2022]

Rumburk. Toto gymnázium vedle oslav Dne Evropy[547] podává zprávu *„O EU s insiderem“*, v rámci níž se dozvídáme o besedě, kterou připravil pro studenty český europoslanec Mikuláš Peksa.[548] Na portálu Euroskop se zase můžeme dočíst o studentech Slezského gymnázia v Opavě, kteří v březnu roku 2020 organizovali projektový den, v rámci něhož prostředkovali svůj vlastní pohled na EU.[549] Gymnázium Chotěboř pak na své škole založilo Evropský klub, který vedle zapojování se do soutěží a vytváření vazeb se zahraničními školami organizuje pro studenty již od května 2000 každoročně oslavy Dne Evropy.[550]

Ačkoli v posledních dvou letech mohly být oslavy komplikovány pandemickou situací, mnoho škol již dle svých webových stránek v průběhu posledních let Den Evropy aktivně slaví. Navíc lze také předpokládat, že ne každá škola, která Den Evropy slaví, o této skutečnosti referuje na svých webových stránkách. Z dostupných reportážních zpráv a fotografií je zřetelné, že se často jedná o různé formy skupinových prací či projektů, kdy např. žáci ve skupinách vyhledávají informace o určité zemi, následně tuto zemi spolužákům představí a nachystají gastronomické speciality dané země.[551] To znamená, že při oslavách Dne Evropy nejsou pouze rozšiřovány vědomosti žáků, ale především jsou rozvíjeny jejich klíčové kompetence, stejně jako je prohlubováno mezikulturní porozumění a občanské cítění.

---

[547] http://gymbreak.cz/2019/06/11/den-evropy/; oslava letošního ročníku je již ohlášena na oficiální stránce gymnázia. [cit. 23.4.2022]
[548] http://www.gymrumburk.cz/index.php/ze-zivota-skoly/212-o-eu-s-insiderem [cit. 23.4.2022]
[549] https://euroskop.cz/2020/03/02/evropska-unie-ocima-studentu-slezskeho-gymnazia-v-opave/ [cit. 23.4.2022]
[550] http://www.gch.cz/evropsky-klub-a-jeho-projekty/ [cit. 23.4.2022]
[551] Např. na Gymnáziu Jana Blahoslava v Přerově žáci při představování Belgie připravili vafle, čokoládové fondu a belgický slaný koláč flamiche. Podrobněji viz https://www.gjb-spgs.cz/novinka-den-evropy [cit. 23.4.2022]

Závěr

Předkládaná diplomová práce je zaměřena na současné pojetí výuky týkající se evropské integrace v rámci hodin dějepisu a společenských věd na gymnáziích. Po vymezení problematického pojmu „Evropa“ a otázky existence evropských dějin byl shrnut evropský integrační proces tak, aby i ve vší stručnosti byla akcentována v textu komplexita daného procesu. V rámci rozboru kurikulárních dokumentů se ukázalo, že jak v dějepise, tak v OSZ má evropská integrace jakožto významný tematický celek své místo – ačkoli se náplň učiva v obou předmětech z větší části překrývá, lze říci, že v dějepise by měl být kladen větší důraz na širší historický kontext, zatímco společenskovědní přístup se bude více zaměřovat na politické a institucionální fungování, jelikož evropská integrace spadá do oblasti politologie. Ideálně by tak měly být jak dějiny, tak fungování dnešní EU rozebrány v obou předmětech, kdy pouze připadne důraz na jiné prvky dle charakteristického přístupu toho kterého oboru. Oba obory se tak mohou nejen prolínat, ale především doplňovat a společně prohlubovat v rozličných kontextech porozumění významu evropského integračního procesu.

V dalších dvou kapitolách proběhla analýza různých materiálů využitelných ve výuce. Předně se jednalo o vybrané učebnice, u nichž lze předpokládat, že jsou na gymnáziích využívány. Při analýze daných učebnic se potvrdilo, že jak z hlediska kvantitativního, tak také z hlediska kvalitativního je sledované téma lépe zpracováno v učebnicích novějšího data, především pak v dějepisných a společenskovědních učebnicích z nakladatelství Didaktis, které vydalo k učebnicím také pracovní sešity a průvodce pro učitele. Kvalitně zpracovaná je také učebnice z nakladatelství Computer Media, kde – ačkoli se jedná o společenskovědní učebnici – je značný prostor věnován historickému vývoji myšlenky na sjednocení Evropy. Nejméně vhodná z hlediska kvalitativního i kvantitativního se jeví pro výuku daného tématu učebnice z nakladatelství SPN, která vzhledem ke svému datu vydání nemůže dostatečně reflektovat český vstup do EU s jeho dlouhodobými dopady, stejně jako neobsahuje aktuálnější dění v EU. Učebnice staršího data nebyly analyzovány právě proto, že buď prezentují zastaralé informace, či vůbec žádné relevantní informace k tématu evropské integrace neobsahují.

Právě neaktuálnost je ostatně nevýhodou tištěných materiálů. Proto byly v této práci analyzovány – a syntetizovány – poznatky týkající se také webových portálů, a sice portálů, které poskytují relevantní výukové materiály pro školy. Největší množství různorodých materiálů pro výuku o evropské integraci poskytuje portál Evropa pro školy, který spadá pod oficiální stránky EU. Částečně se s Evropou pro školy obsahově překrývá EU hrou, kde jsou

však navíc poskytnuty zajímavé prezentace vhodné především do společenských věd. Edukační publikaci *„Zábavně o Evropě“* vydal další cenný webový portál – Euroskop – a ve výuce může se svými křížovkami a doplňovačkami posloužit při opakování nabytých znalostí.

Analyzovány byly však také portály, které nejsou explicitně věnovány EU. Mezi tyto portály patří ČT: TOTO100LETÍ, kde jsou shromážděny reportáže České televize z minulých let. Ve výuce mohou tato videa posloužit především při výuce o vstupu ČR do EU a o českém přístupu k evropské integraci po roce 1990. Portál Moderní dějiny se tématu evropské integrace taktéž dotýká, nicméně materiály často nebyly řadu let aktualizovány a mnoho informací, které jsou v prezentacích obsaženy, je zastaralých. Lekce využitelné při výuce o evropské integraci poskytuje také Historiana, která je vedena v angličtině, a je tudíž vhodná např. pro spojení angličtiny a dějepisu a/nebo sociálních věd v rámci metody CLIL. Posledním analyzovaným portálem byl JSNS, který se orientuje především na lidskoprávní problematiku. Nabízí pouze čtyři relevantní výukové lekce, z nichž jedna je věnována Schumanově deklaraci. Některé z těchto materiálů – zvláště brožury z portálu Evropa pro školy či publikace Euroskopu *„Zábavně o Evropě*“ – je možné objednat z oficiálních stránek EU a Euroskopu v tištěné podobě, nicméně nejaktuálnější verze všech publikací jsou vždy dostupné online.

Po analýze učebnic a online platforem byl v dubnu 2022 proveden výzkum ve formě dotazníku, který vyplnilo 46 respondentů. Anonymní dotazník byl určen gymnaziálním učitelům dějepisu a společenských věd a byl rozeslán na gymnázia napříč republikou, především pak na brněnské instituce. Dotazníkové šetření bylo tvořeno v návaznosti na analyzované učebnice a webové portály, přičemž otázky byly zároveň vystavěny na pěti hypotézách. Z těchto hypotéz se potvrdila pouze hypotéza IV: *„Pokud se učitelé dozví o Eurocentrech a o službách, které tato centra nabízejí, budou ochotni tyto služby vyzkoušet, pokud téma evropské integrace považují za důležité.“* Z respondentů, kteří o Eurocentrech dosud neslyšeli, by dvě třetiny byly ochotny služeb Eurocenter v budoucnu vyzkoušet, přičemž za důležité dané téma považuje téměř 90 % zapojených učitelů, tedy naprostá většina.

Ostatní hypotézy byly buď vyvráceny (učitelé nevnímají téma tak kontroverzně, ani není toto téma mezi učiteli neoblíbené), nebo nebylo možné je dostatečně potvrdit. To je především případ hypotézy V: *„Téma evropské integrace spadá do období moderních dějin, na které často zbývá při chronologickém probírání učiva méně času, přičemž zároveň poválečný evropský integrační proces není po mnoho desetiletí součástí našich národních dějin, a je tedy v dějepise snadno marginalizován, jelikož důraz je kladen na totalitní režim a obecně vývoj ve východním bloku.“* Zde by bylo vhodné provést rozsáhlejší výzkumné

šetření a dále zkoumat, do jaké míry je v českém školství v rámci dějin 2. poloviny 20. století kladen důraz na národní rámec – a popř. jak takový důraz ovlivňuje v hodinách dějepisu výuku
o evropské integraci. Výzkum by bylo vhodné kromě učitelů rozšířit také mezi žáky a vedle dotazníku provést např. polostrukturované rozhovory. Dále by mohl být výzkum prohlouben analýzou vývoje pojetí evropské integrace v dějepisném a společenskovědním kurikulu od 90. let po současnost či zkoumáním proměny pojetí výuky s ohledem na problematizaci tématu v posledních letech (řecká krize a krize eurozóny, migrační krize, brexit, coronavirus, energetická krize, válka na Ukrajině) – tj. jak události posledních let ovlivňují vnímání tématu evropské integrace z pohledu učitelů a z pohledu žáků? Neméně zajímavé by mohlo být zkoumat mezioborovou spolupráci učitelů dějepisu a společenských věd a srovnat přístup k danému tématu v rámci obou předmětů.

Poslední kapitola pak byla zaměřena na samotné pojetí výuky o evropské integraci, tedy jak o tomto tématu učit. Učitelé mohou využít příruček, které – ačkoli nenesou nejnovější data vydání – mohou sloužit jako cenný a inspirativní zdroj pro výuku. Učitelé mohou sáhnout také po publikaci *„Učebnice evropské integrace“*, která je však poněkud rozsáhlejší a poslouží spíše zájemcům o hlubší porozumění danému tématu. Učitelé se mohou dále vzdělávat skrze přednášky. Právě přednášky se jeví jako velice vhodný edukační prostředek – Eurocentra a informační střediska Europe Direct poskytují zdarma přednášky pro školy na rozličná témata. Studenti – i učitelé – tak mají možnost poslechnout si odbornou přednášku a prohloubit své znalosti o EU. Dále mají studenti na středních školách možnost zúčastnit se řady zajímavých soutěží týkajících se více či méně evropského integračního procesu, stejně jako je možné na škole slavit Den Evropy, který připadá na 9. května. Dle informací na webových stránkách různých institucí existuje řada škol, které již Den Evropy aktivně slaví, přičemž lze předpokládat, že existují i školy, kde oslavy taktéž probíhají, jen informace o nich nejsou zveřejněny na webu. Výhodou těchto oslav je, že je možné poskytnout žákům prostor pro kreativitu, a zároveň prohloubit mezipředmětové vazby – např. při představování určité evropské země je možné propojit dějepis a společenské vědy se zeměpisem, popř. také s kulinářskými dovednostmi (studenti mohou zkusit uvařit typický pokrm dané země).

Tato práce si kladla za cíl zanalyzovat, jaké možnosti, problémy a výzvy s sebou pro učitele a žáky přináší současná výuka týkající se evropského integračního procesu v rámci hodin dějepisu a ZSV na gymnáziích. Co se možností týče, výuku o evropské integraci lze pojmout mnoha způsoby. Zatímco učebnice může posloužit jako výchozí bod vyučování,

s webovými portály lze do výuky vřadit interaktivní materiály jako jsou kvízy, pracovní listy, mapy, brožury, časové osy či videa. Dále je možné obrátit se na Eurocentra či informační střediska Europe Direct, a to buď za účelem sehnání tištěných materiálů o EU, či s cílem uspořádat přednášku o evropské integraci. Na škole je také možné slavit Den Evropy, což už mnoho institucí každoročně 9. května dělá.

Vedle možností byly v práci odkryty také některé problémy a výzvy výuky o evropské integraci. Zaprvé byla již v první kapitole nastíněna komplexita tématu spolu s nejednoznačností při definování pojmů – samotná Evropa se svými dějinami se vymezuje právě tím, že je obtížné ji vymezit. Nejednoznačnost – či přesněji pluralita a neutuchající vývoj – jsou součástí definice Evropy. Jelikož také evropský integrační proces je děj dynamický a stále probíhající, jednou z výzev při výuce je proměnlivost podoby současné EU, a tudíž rychlé zastarání informací. Dle odpovědí v dotazníku lze říci, že ze strany žáků zájem o téma přítomno je, tj. žáci – a z dotazníku jasné vyplývá, že i učitelé – si důležitost tématu uvědomují. Nicméně snadno se z EU stává téma „byrokratické“, kdy nemusí být jednoduché se v institucích EU vyznat, a to ať už z hlediska jejich současného fungování, tak také z hlediska jejich dějinného vývoje.

Dalším úskalím může být časová dotace. Ačkoli je téma evropské integrace zastoupeno v kurikulárních dokumentech pro oba předměty, v dějepise spadá toto téma do obsáhlých moderních dějin – a často také do maturitního ročníku, kde se již obvykle gymnaziální studenti orientují na obor, který se chystají jít studovat na vysokou školu. Z dotazníku vyplynulo, že obvyklá časová dotace pro sledované téma v rámci jedné třídy a jednoho předmětu je 3–5 hodin. Nejvyšší časová dotace uvedená v dotazníku činila 10–15 hodin. Zde se nabízí otázka, zda je tomuto tématu vzhledem k faktu, že je ČR již 18 let součástí EU, ve škole věnován dostatečný prostor. A co je možná ještě důležitější: *zda MŠMT učitele ve výuce o evropské integraci dostatečně podporuje*. Učitelé si sice mohou sami vyhledávat informace, pročítat relevantní dokumenty a hlásit se příležitostně na přednášky, ale stojí za úvahu, zda není v zájmu státu provádět na dané téma *systematické* proškolování učitelů – a tím dát najevo, že výuka o evropské integraci je pro ČR prioritou a že stát je připraven učitelům v této výuce poskytnout plnou podporu.

Důraz kladený na historickou zkušenost české – a vůbec evropské – společnosti s nacismem a komunismem je jistě důležitý, aby studenti rozuměli zhoubnosti nedemokratických režimů. Můžeme si však klást otázku, zda není stejně důležité v obdobné míře rozšiřovat znalosti o vývoji a sbližování *demokratických* zemí v Evropě – a to se všemi ideály i úskalími, které toto sbližování provázelo a provází. Možná bychom poté nemuseli být

v naší společnosti svědky tolika euroskeptických tendencí, vycházejících často z dezinformací či z čirého neporozumění nastavení a vývoji evropské integrace. Čím méně informací máme, tím více jsme manipulovatelní. Vzdělávací proces by nám měl být nápomocen při snaze porozumět světu, v němž žijeme. A my žijeme v srdci Evropské unie, tudíž EU není cizí těleso, které nám snad něco diktuje – EU, to jsme *my sami*. Diference na „my“ a „oni“, podporovaná vyostřeným mediálním obrazem, zde není na místě, pokud rozumíme sami sobě jako Evropanům, aniž bychom zůstávali slepě uzavřeni ve své národní bublině. Kritický přístup k jakékoli problematice je jistě žádoucí a vždy je potřebný pro jakýkoli progres, nicméně kritika musí být konstruktivní a musí být založena na faktech a na hlubším porozumění. A jak znalost fakt o Evropské unii, tak hlubší porozumění výhod i nevýhod evropského integračního procesu by měly v co největší míře začínat ve školních lavicích.

Seznam zkratek

AMO = Asociace pro mezinárodní otázky (založeno 1997)

Benelux = Belgie, Nizozemí a Lucembursko

CLIL = integrovaná výuka předmětu a cizího jazyka (angl. Content and Language Integrated Learning)

ČR = Česká republika (vznik 1993)

ČT = Česká televize

EHS = Evropské hospodářské společenství (vznik 1958)

EMU = Evropská měnová unie (vznik 1992)

ES = Evropská/é společenství (vznik 1967)

ESUO = Evropské společenství uhlí a oceli (vznik 1952)

ESVO = Evropské sdružení volného obchodu (vznik 1960)

EU = Evropská unie (vznik 1993)

EURATOM = Evropské společenství pro atomovou energii (vznik 1958)

JEA = Jednotný evropský akt (vznik 1987)

JSNS = Jeden svět na školách (působnost od r. 2001)

MŠMT = Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

NATO = Severoatlantická aliance (vznik 1949)

OEEC = Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci (vznik 1948)

OSZ = občanský a společenskovědní základ

RVP G = Rámcový vzdělávací program pro gymnázia

RVP ZV = Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

SRN = Spolková republika Německo (vznik 1949)

SSSR = Svaz sovětských socialistických republik (vznik 1922)

SŠ = střední škola

ŠVP = školní vzdělávací program

USA = Spojené státy americké (vznik 1776)

ÚSTR = Ústav pro studium totalitních režimů (založeno 2007)

ZSV = základy společenských věd

ZŠ = základní škola

Seznam použitých zdrojů

I. Seznam použitých pramenů

BRÁZDA, Radim et al., *Společenské vědy pro střední školy: 4. díl: Učebnice*, Brno 2011.

BRÁZDA, Radim et al., *Společenské vědy pro střední školy: 4. díl: Pracovní sešit*, Brno 2011.

ČURDA, Jan – DVOŘÁK, Petr et al., *Moderní dějiny pro střední školy: Světové a české dějiny 20. století a prvního desetiletí 21. století: Učebnice*, Brno 2014.

ČURDA, Jan – DVOŘÁK, Petr et al., *Moderní dějiny pro střední školy: Světové a české dějiny 20. století a prvního desetiletí 21. století: Pracovní sešit*, Brno 2014.

ČURDA, Jan – DVOŘÁK, Petr et al., *Moderní dějiny pro střední školy: Světové a české dějiny 20. století a prvního desetiletí 21. století: Průvodce pro učitele*, Brno 2015.

DOSTÁLOVÁ, Radmila et al., *Výchova k občanství: Didaktický text pro učitele střední školy*, Praha 1997.

DOSTÁLOVÁ, Radmila et al., *Výchova k občanství: Texty a dokumenty pro střední školy*, Praha 1997.

DRNEK, Martin et al., *Společenské vědy pro střední školy: 4. díl: Průvodce pro učitele*, Brno 2011.

EICHLER, Bohuslav – RYSKA, Radovan – SVOBODA, Vladimír, *Základy státoprávní teorie, ekonomie a ekonomiky, neformální logiky: Základy společenských věd pro střední školy*, Praha 2007.

KÖHLEROVÁ, Tereza – MOUDRÝ, Marek, *Občanský a společenskovědní základ: Politologie: Člověk v mezinárodním prostředí*, Kralice na Hané 2012.

KOVÁŘ, Martin et al., *Jak na EU? – aneb příručka o Evropské unii pro pedagogy na středních školách*, [Praha] 2008.

KUKLÍK, Jan – KUKLÍK, Jan, *Dějepis pro gymnázia a střední školy 4: Nejnovější dějiny*, Praha 2005.

LACINA, Lubor – STREJČEK, Petr – BLÍŽKOVSKÝ, Petr, *Učebnice evropské integrace*, Brno 2016.

TOMÁNEK, Petr et al., *Učíme a učíme se o EU: Česká republika v EU – přínosy, náklady, příležitosti, hrozby*, Ostrava 2006.

II. Seznam použité literatury

BÁRTA, Miroslav et al., *Kolaps a regenerace: Cesty civilizací a kultur: Minulost, současnost a budoucnost komplexních společností*, Praha 2011.

BRDEK, Miroslav – VYCHOVÁ, Helena, *Evropská vzdělávací politika: Programy, principy a cíle*, Praha 2004.

CARBONELL, Charles-Olivier et al., *Evropské dějiny Evropy: 1. Mýty a základy (od počátků do 15. století)*, Praha 2003.

FIALA, Petr – KRUTÍLEK, Ondřej – PITROVÁ, Markéta, *Evropská unie*, Brno 2018.

FOUCHER, Michel, *Evropská republika: Historicko-geografický pohled*, Brno 2002.

GERBET, Pierre, *Budování Evropy*, Praha 2004.

GONĚC, Vladimír, *Evropská idea: Idea mírové, kooperující a sjednocující se Evropy II.: 1938–1950*, Brno 2001.

GRÖSCHLOVÁ, Andrea, *„Evropská identita" učitele: disertační práce*, Praha: Karlova univerzita, Pedagogická fakulta, 2008. Vedoucí disertační práce Eliška Walterová.

HORČIČKA, Václav – KOVÁŘ, Martin, *Dějiny evropské integrace I*, Praha 2005.

HORČIČKA, Václav – KOVÁŘ, Martin, *Dějiny evropské integrace II*, Praha 2006.

JANÍK, Tomáš – PEŠKOVÁ, Karolína et al., *Školní vzdělávání: Podmínky, kurikulum, aktéři, procesy, výsledky*, Brno 2012.

JANÍK, Tomáš et al., *Kurikulární reforma na gymnáziích: V rozhovorech s koordinátory pilotních a partnerských škol*, Praha 2010.

JUDT, Tony, *Poválečná Evropa: Její historie od roku 1945*, Praha 2017.

KISSINGER, Henry, *Uspořádání světa: Státní zájmy, konflikty a mocenská rovnováha*, Praha 2016.

KNECHT, Petr – JANÍK, Tomáš et al., *Učebnice z pohledu pedagogického výzkumu*, Brno 2008.

KRATOCHVÍL, Petr, *Teorie evropské integrace*, Praha 2008.

KŘÍŽOVÁ, Sabina, Didaktické *zpracovaní tématu Evropská unie pro výuku na základní škole: disertační práce*, Praha: Karlova univerzita, Pedagogická fakulta, 2019. Vedoucí disertační práce Michaela Dvořáková.

LABISCHOVÁ, Denisa – GRACOVÁ, Blažena – ZÁDRAPOVÁ, Lenka, *Vědomí evropanství a jeho proměny v kontextu edukace*, Ostrava 2013.

LABISCHOVÁ, Denisa – GRACOVÁ, Blažena, *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*. Ostrava 2010.

MALACH, Josef – ČERVENKOVÁ, Iva et al., *Hodnocení klíčových kompetencí ve školní edukaci*, Ostrava 2014.

MAREK, Dan, *Od Moskvy k Bruselu: Vztahy mezi Českou republikou a Evropskou unií v období 1957–2004*, Brno 2006.

MIKKELI, Heikki, *Europe as an Idea and an Identity*, Hampshire – New York, 1998.

NAVRÁTIL, Stanislav – MATTIOTLI, Jan, *Vyučování, učení a kvalita vzdělání pro 21. století*, Praha 2013.

POKORNÁ KORYTAROVÁ, Lenka et al., *Promýšlet Evropu dvacátého století: Evropa sjednocená / rozdělená*, Brno 2012.

POLECHOVÁ, Pavla (ed.), *Dny Evropy ve škole*, Praha 2000.

POMIAN, Krzysztof, *Evropa a její národy: Ve znamení jednoty i různosti*, Praha 2001.

PRŮCHA, Jan, *Vzdělávání a školství ve světě: Základy mezinárodní komparace vzdělávacích systémů*, Praha 1999.

PRŮCHA, Jiří, *Moderní pedagogika*, Praha 2005.

PRŮCHA, Jiří, *Učebnice: Teorie a analýzy edukačního média*, Brno 1998.

RUPNIK, Jacques, *Jiná Evropa*, Praha 1992.

STEJSKALÍKOVÁ, Jana, *Evropská dimenze v učebnicích dějepisu: disertační práce*, Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2013. Vedoucí disertační práce Jaroslav Vaculík.

VEBER, Václav, *Dějiny sjednocené Evropy: Od antických počátků do současnosti*, 3. vydání, Praha 2012.

WEGS, J. Robert – LADRECH, Robert, *Evropa po roce 1945*, Praha 2002.

III. Elektronické zdroje

a. Kurikulární dokumenty a jiné publikace dostupné online

EUROPE HOUSE RYCKEVELDE [z pověření Evropského parlamentu], *Aktivní výuka o Evropské unii: Manuál pro vyučující*, Brusel 2020 [online]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/ambassador-school/cs/assets/cs-europeatschool-teachers-manual-2020.pdf [staženo 22.4.2022]

EUROPE HOUSE RYCKEVELDE [z pověření Evropského parlamentu], *Aktivní výuka o Evropské unii: Žákovský pracovní sešit*, Brusel 2017 [online]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/czechia/resource/static/files/import/vyslanci_do_skol/europeatschool_workbookpupils_czechrepublic_light.pdf [staženo 22.4.2022]

Evropská komise, *ABC práva EU*, Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie 2017 [online]. Dostupné z: https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/5d4f8cde-de25-11e7-a506-01aa75ed71a1 [staženo 2.4.2022]

Evropská komise, *EU & já*, Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie 2020 [online]. Dostupné z: https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner/learning-materials/eu-me_cs [staženo 6.4.2022]

Evropská komise, *Evropa ve 12 lekcích*, Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie 2018 [online]. Dostupné z: https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/a5ba73c6-3c6a-11e8-b5fe-01aa75ed71a1 [staženo 2.4.2022]

Evropská komise, *Evropská unie: Co je a co dělá*, Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie 2020 [online]. Dostupné z: https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner/learning-materials/european-union-what-it-and-what-it-does_cs [staženo 2.4.2022]

Evropská komise, *Průkopníci evropského projektu: Osobnosti, jež razily cestu novým myšlenkám a pomáhaly budovat dnešní Evropu*, Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie 2021. Dostupné z: https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner/learning-materials/eu-pioneers_cs [staženo 17.2.2022]

Evropská komise, *Stručný průvodce EU*, Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie 2021 [online]. Dostupné z: https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner/learning-materials/short-guide-eu_cs [staženo 6.4.2022]

Historiana, *A very short history of the European Project for teachers* [online]. Dostupné z: https://historiana.eu/objects/f5bf3c5c-30cb-4f20-8613-041728fe5e96/A%20short%20history%20of%20the%20European%20Project%20for%20teachers.pdf [staženo 26.11. 2021]

MŠMT, *Doporučení MŠMT k výuce dějin 20. století*, Praha 2013 [online]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/37235/ [staženo 22.4.2022]

MŠMT, *Národní program rozvoje a vzdělávání v České republice: Bílá kniha*, Praha 2001 [online]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-vzdelani-v-cr [staženo 16.1.2022]

MŠMT, *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia [aktualizovaný RVP G]*, Praha 2021 [online]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/vzdelavani/stredni-vzdelavani/ramcove-vzdelavaci-programy [staženo 16.1.2022]

MŠMT, *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, Praha 2007 [online]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-gymnazia [staženo 26.11.2021]

MŠMT, *Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+*, Praha 2020 [online]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-2030 [staženo 16.1.2022]

NEKVAPIL, Václav (ed.), *Jak učit o Evropské unii: Příručka pro učitele středních škol*, Praha 2005 [online]. Dostupné z: https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2015/11/jak_ucit_o_eu.pdf [staženo 21.4.2022]

Rada Evropské unie, *Evropská unie: Fakta a čísla*, Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie 2020 [online]. Dostupné z: https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner/learning-materials/european-union-facts-and-figures_cs [staženo 2.4.2022]

STRADLING, Robert, *Jak učit evropské dějiny 20. století*, 2004 [online]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/jak-ucit-evropske-dejiny-20-stoleti [staženo 15.11.2021]

STRADLING, Robert, *Multiperspektivita ve vyučování dějepisu: příručka pro učitele*, 2004 [online]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/jak-ucit-evropske-dejiny-20-stoleti [staženo 15.11.2021]

SYROVÁTKA, Jonáš – ŠTĚPÁNEK, Nikos, *České volby v éře dezinformací: Nejpopulárnější mýty o Evropské unii*, 2019 [online]. Dostupné z: https://www.popravde.cz/files/nejpopularnejsi-myty-o-evropske-unii.pdf [staženo 5.4.2022]

ŠVEJDOVÁ, Veronika, *Jak učit o EU? Poznat ji na vlastní oči*, in: Hospodářské noviny, 11.5.2018 [online]. Dostupné z: https://archiv.hn.cz/c1-66132910-jak-ucit-o-eu-poznat-ji-na-vlastni-oci [staženo 23.4.2022]

Úřad vlády České republiky, *Zábavně o Evropě: Euroskop.cz*, Praha 2021 [online]. Dostupné z: https://euroskop.cz/ja-a-eu/zabavne-o-eu/publikace-zabavne-o-evrope/ [staženo 6.4.2022]

ÚSTR, *Stav výuky soudobých dějin*, výzkumná zpráva [online], Praha: Factum Invenio, 25. června 2012. Dostupné z: https://www.dejepis21.cz/userfiles/tiny_uploads/vyzkumna-zprava.pdf [staženo 13.1.2022]

b. Webové portály a odkazy

http://archiv-nuv.npi.cz

http://clil.nuv.cz

http://evropskedny.cz

http://gymbreak.cz

http://www.czshk.cz

http://www.gch.cz

http://www.gymrumburk.cz

http://www.obcanskevzdelavani.cz

http://www.usd.cas.cz

https://ct24.ceskatelevize.cz

https://ec.europa.eu

https://euhrou.cz

https://euractiv.cz

https://eurocentra.cz

https://euroclio.eu

https://european-union.europa.eu/

https://euroskop.cz

https://evropskydum.cz

https://gymnaziumtm.cz

https://historiana.eu

https://historylab.cz

https://learning-corner.learning.europa.eu/

https://op.europa.eu

https://rozhodujoevrope.cz

https://velke-revize-zv.rvp.cz

https://www.aktualne.cz

https://www.cafe-evropa.cz

https://www.ceskatelevize.cz

https://www.consilium.europa.eu

https://www.davidmikolas.cz

https://www.dejepis21.cz/

https://www.descart.cz

https://www.dzs.cz

https://www.ecb.europa.eu

https://www.eesc.europa.eu

https://www.eu2022.cz

https://www.europarl.europa.eu/

https://www.europasecura.cz

https://www.europeana.eu

https://www.europedirect.cz

https://www.eustory.cz

https://www.gjb-spgs.cz

https://www.gymbk.cz

https://www.gymzr.cz

https://www.chces-soutezit.cz

https://www.jsns.cz

https://www.moderni-dejiny.cz

https://www.msmt.cz

https://www.obcankari.cz

https://www.ombudsman.europa.eu/

https://www.pametnaroda.cz/

https://www.popravde.cz

https://www.schengenvisainfo.com

https://www.studentsummit.cz

https://www.survio.com/survey/d/E9N6U5O6S4J7K9Q2L?preview=1

https://www.togetherweareeurope.eu

https://www.ustrcr.cz

https://www.vlada.cz

https://www.zsjbc5kvetna.cz

https://www.zsnedvedova.cz

https://www.zstrebon.cz

https://zskaznejov.webnode.cz

Přílohy

Seznam příloh

Příloha 1: Srovnání analyzovaných učebnic

Příloha 2: Souhrn analyzovaných portálů

Příloha 3: Dotazník – otázky výzkumného šetření

Příloha 4: Dotazník – výsledky výzkumného šetření

Příloha 1

Srovnání analyzovaných učebnic

Kvantitativní hodnocení – počet stran věnovaný tématu s procentuálním podílem z celkového počtu stran učebnic.

Nakladatelství učebnice, obor	Počet stran věnující se evropské integraci	Procentuální podíl
SPN, dějepis	11	5,3 %
Didaktis, dějepis	18	8,7 %
Computer Media, ZSV	23	22,3 %
Didaktis, ZSV	11	12,4 %

Příloha 2

Souhrn analyzovaných portálů

Přehled analyzovaných webových portálů poskytujících výukové materiály vhodné pro žáky SŠ s uvedením jejich specifik.

Název webového portálu	**Množství a povaha materiálu relevantního pro téma evropské integrace**	**Specifika portálu**	**Doporučení při využití portálu ve výuce**
ČT: TOTO100LETÍ	V záložkách „Nové obzory“ a „Kam dál“ 11 audiovizuálních materiálů, především reportážních videí či rozhovorů.	Portál je založen na krátkých videích, často se jedná o úseky dobových reportáží České televize.	Vhodné pro využití při výuce o vstupu ČR do EU a při ilustraci postojů ČR v evropských záležitostech v letech 1990–2018.
Historiana	V rámci třetí části modulu „Chaging Europe“ 10 lekcí s aktivizačními materiály a s podrobnými instrukcemi pro učitele.	Portál je veden v angličtině. Tematicky postihuje Evropu v kontextu celého 20. století. Důraz kladen na aktivizaci žáka; možná vyšší časová náročnost aktivit.	Vhodné při bilingvní výuce v anglickém jazyce, např. s využitím metody CLIL. Vhodné pro výuku kterékoli etapy evropského integračního procesu, a to včetně aktuálního dění.
Moderní dějiny	V rámci okruhů „Evropa a svět po roce 1945“ a „Od pádu komunismu	Portál poskytuje velké množství různorodých materiálů týkajících	Vhodné pro výuku o evropské integraci vsazené do širších evropských či

	k jednotné Evropě“ prezentace (3+),[552] pracovní listy (1), prameny (2) a odborné texty (2).	se moderních dějin, které však v mnoha případech nebyly v posledních letech aktualizovány.	světových dějin 2. pol. 20. stol. Méně vhodné pro výuku týkající se aktuálního dění.
Evropa pro školy	Pro středoškolské studenty celkem 75 různorodých výukových materiálů – především brožur a videí, ale také prezentací, map, komiksů a kvízů.	Oficiální stránky EU pro edukační účely. Portál je dostupný ve všech unijních jazycích. Výukové materiály jsou aktuální, ověřené a snadno dostupné. Mnoho z nich lze zdarma objednat také v tištěné podobě. V brožurách a jiných materiálech se však informace často překrývají.	Materiály vhodné pro výuku jakéhokoli aspektu evropského integračního procesu (institucionálního, ekonomického, sociálního…), především pak při výuce o základních informacích o EU. Velmi vhodné pro výuku o aktuálním dění. Informace lze také se studenty ověřit v kvízech.
Euroskop	Publikace „Zábavně o Evropě“ (56 s.) plná kvízů, křížovek a skrývaček. Publikace je určena dětem i dospělým.	Portál zřizovaný Úřadem vlády ČR; jedná se o hlavní informační zdroj o EU v češtině.	Vhodné pro základní informace o EU – ať už z hlediska historie integračního procesu či témat týkajících se aktuálního dění. Publikace „Zábavně o Evropě“ může ve výuce sloužit jako vhodný doplňkový

[552] Tři prezentace jsou věnovány přímo procesu evropské integrace, avšak další využitelné prezentace jsou obsaženy např. v cyklu „Rok po roce“, kde je však evropský integrační proces vsazen do širšího evropského i světového dění.

			materiál např. při opakování (kvízy atd.).
EU hrou	Ve složkách „Pro studenty“ a „Pro učitele“ desítka odkazů a materiálů, řada z nich však neaktualizovaná (např. semináře, soutěže). Nejrelevantnější je modul „Občanem v EU“ obsahující 10 lekcí s prezentacemi.	Portál poskytující zajímavé výukové materiály a odkazy. Portál však není dostatečně aktualizován a částečně se překrývá s materiály dostupnými na oficiálních stránkách EU.	Portál je vhodný spíše pro mladší žáky. V hodinách o evropské integraci na SŠ nejlépe využitelné výukové lekce v modulu „Občanem v EU“; ostatní materiály buď nerelevantní/nefunkční, či obsaženy v Evropě pro školy.
Jeden svět na školách	V rámci projektů a výukových lekcí celkem 4 aktivity, doplněny mnoha dalšími navazujícími materiály. K dějinám se váže pouze pracovní list zpracovávající Schumanovu deklaraci.	Portál zaměřený na lidskoprávní problematiku poskytující výukové lekce a projekty pro učitele; lekce často založeny na promítání dokumentů.	Spíše doplňkový materiál vhodný především pro společenskovědní základ. Velmi vhodný pro výuku o aktuálním dění (např. migrační krize, mýty o EU).

Příloha 3

Dotazník – otázky výzkumného šetření

1. Který z těchto předmětů vyučujete?*

Vyberte jednu odpověď

- Dějepis
- Společenské vědy (ZSV, OSZ, OV atp.)
- Dějepis i společenské vědy

2. Kolik máte let pedagogické praxe?*

Vyberte jednu odpověď

- 0–4
- 5–9
- 10–19
- 20–29
- 30 a více

3. Využíváte běžně učebnice při přípravě na hodiny?*

Vyberte jednu odpověď

- Ano
- Ne

4. Pokud ano, ze kterého nakladatelství učebnice je/jsou?

Vyberte jednu nebo více odpovědí

- SPN
- Didaktis
- Computer Media
- Jiná... (prosím napsat nakladatelství)

5. Kolik hodin obvykle v jedné třídě v rámci svého předmětu věnujete výuce o evropské integraci?*

Např. 2h, 5h, 10h...

Napište jedno nebo více slov...

500

6. Využíváte při této výuce i jiné zdroje, než jsou učebnice (např. internetové portály, oficiální stránky EU, brožury atd.)?*

Vyberte jednu odpověď

- Ano
- Ne, zatím jsem jiné zdroje nevyužíval/a

7. Existuje řada webových portálů, které poskytují materiály využitelné při výuce o procesu evropské integrace. Zaškrtněte ty portály, které znáte či o kterých jste slyšeli:*

Vyberte jednu nebo více odpovědí

- ČT: TOTO100LETÍ https://www.ceskatelevize.cz/specialy/totostoleti#/ve-skole
- Historiana https://historiana.eu/historical-content
- Moderní dějiny https://www.moderni-dejiny.cz
- Evropa pro školy https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner_cs
- Euroskop https://euroskop.cz
- EU hrou https://euhrou.cz
- Jeden svět na školách https://www.jsns.cz
- Žádný z portálů jsem dosud neznal/a.

8. Pokud jste již některý z těchto portálů při výuce využili, zaškrtněte prosím níže:*

Vyberte jednu nebo více odpovědí

- ČT: TOTO100LETÍ https://www.ceskatelevize.cz/specialy/totostoleti#/ve-skole
- Historiana https://historiana.eu/historical-content
- Moderní dějiny https://www.moderni-dejiny.cz
- Evropa pro školy https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-corner_cs
- Euroskop https://euroskop.cz
- EU hrou https://euhrou.cz
- Jeden svět na školách https://www.jsns.cz
- Žádný z portálů jsem dosud nevyužil/a.

9. Po celé republice existuje síť Eurocenter, která vedle informačních materiálů pořádají přednášky a besedy o historii a fungování EU. Víte, že taková centra existují?*

Vyberte jednu odpověď

- Ano
- Ne, zatím jsem o nich neslyšel/a

10. Využili jste někdy služeb Eurocentra (např. jste objednali informační brožury či uspořádali přednášku)?*

Vyberte jednu odpověď

- Ano
- Zatím ne

11. Pokud jste dosud služeb Eurocenter nevyužili, byli byste ochotní jejich služeb využít v budoucnu?

Vyberte jednu odpověď

- Ano, může to být přínosné
- Ne, nezaujalo mě to
- Jiná (např. „Ano, ale…“, „Ne, protože…“ – prosím rozepsat)

12. Považujete Vy sami výuku o evropské integraci za důležitou?*

1 – rozhodně ne, 2 – spíše ne, 3 – nevím, 4 – spíše ano, 5 – rozhodně ano

★	★	★	★	★
1	2	3	4	5

13. Považujete výuku o evropské integraci za kontroverzní či problematickou?*

1 – rozhodně ne, 2 – spíše ne, 3 – nevím, 4 – spíše ano, 5 – rozhodně ano

★	★	★	★	★
1	2	3	4	5

14. Myslíte si, že na výuku o evropské integraci zbývá ve výuce dostatek času?*

1 – rozhodně ne, 2 – spíše ne, 3 – nevím, 4 – spíše ano, 5 – rozhodně ano

★	★	★	★	★
1	2	3	4	5

15. Učíte Vy sami o evropské integraci rádi?*

1 – rozhodně ne, 2 – spíše ne, 3 – nevím, 4 – spíše ano, 5 – rozhodně ano

★	★	★	★	★
1	2	3	4	5

16. Na závěr můžete své odpovědi dále rozvést a podělit se o své názory či zkušenosti (např. proč o tématu učíte rádi/neradi, jak na téma ve Vašich hodinách reagují žáci, jestli zbývá pro téma v hodinách dostatek času...).

Ještě jednou děkuji za Váš čas a přeju vše dobré!

Napište jedno nebo více slov...

500

Příloha 4

Dotazník – výsledky výzkumného šetření

Graf 1

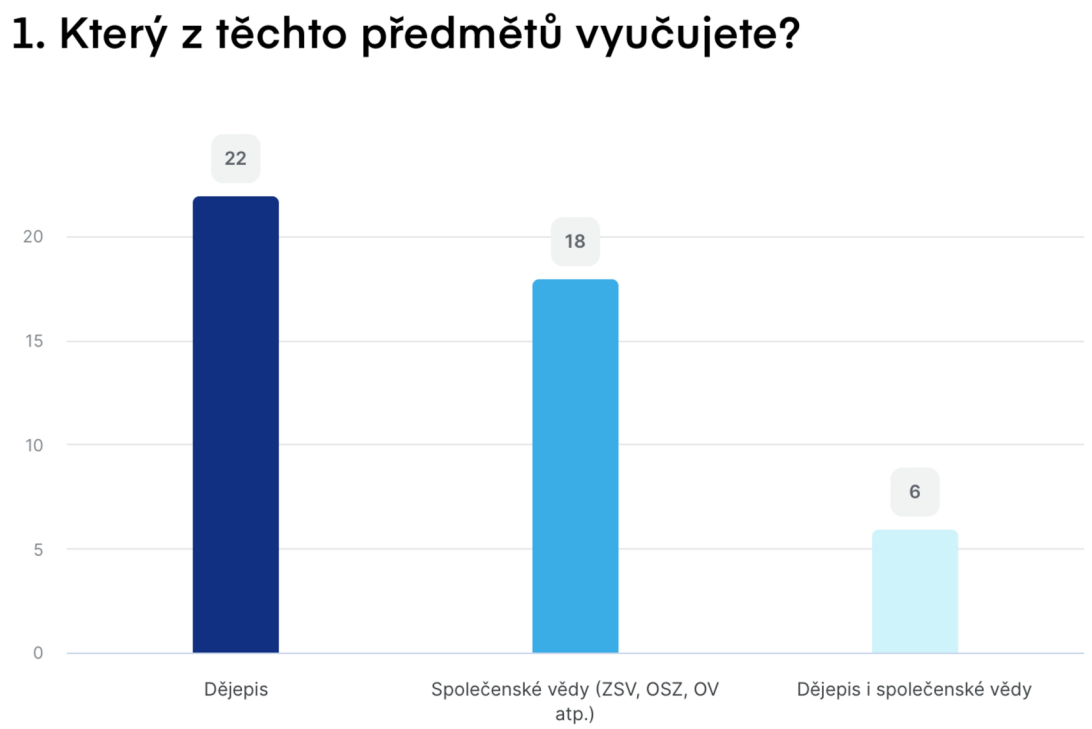

Graf 2

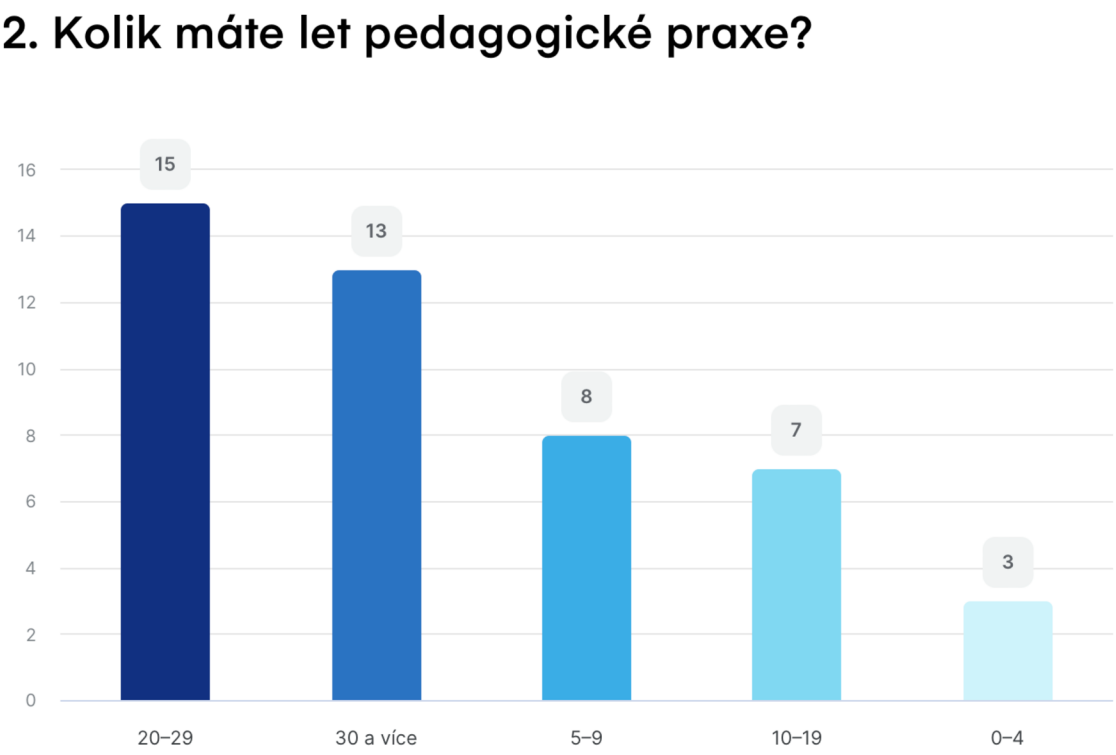

Graf 3

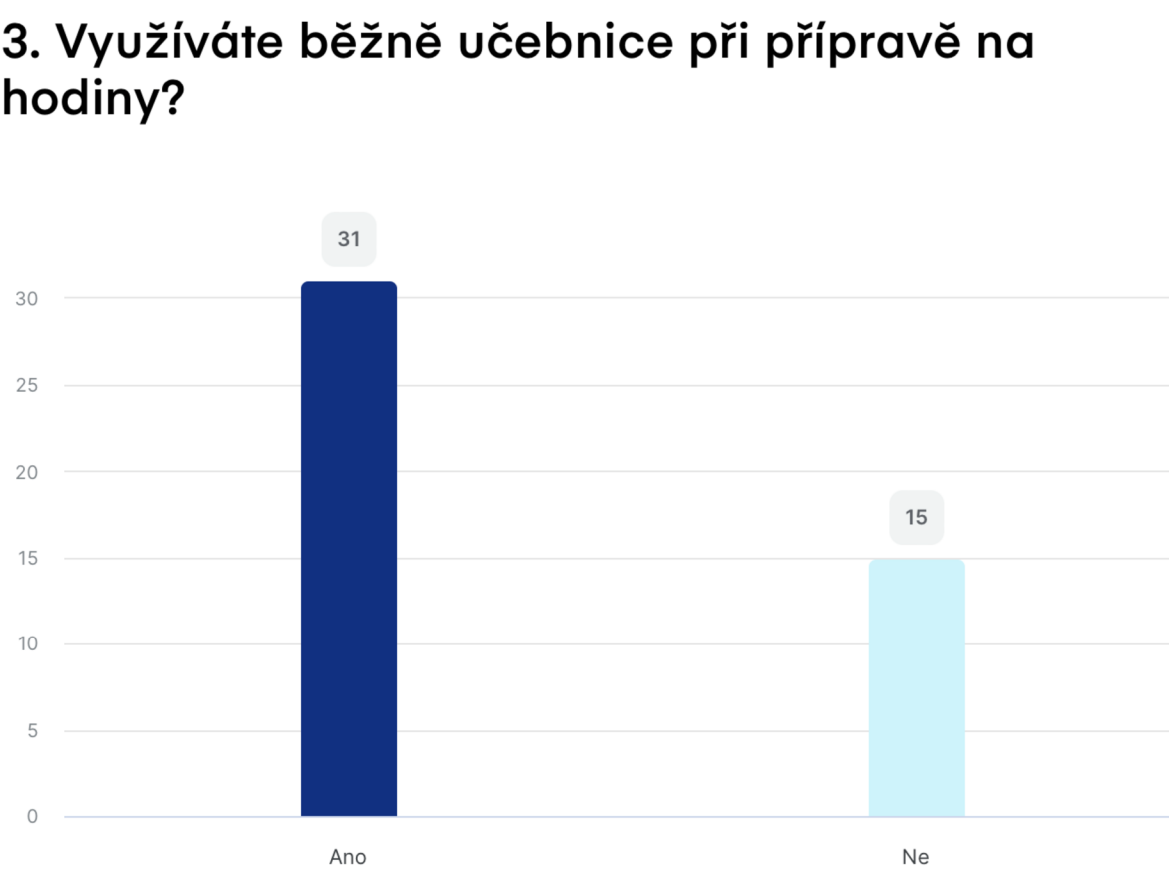
3. Využíváte běžně učebnice při přípravě na hodiny?
31
15
30
25
20
15
10
5
0
Ano
Ne

Graf 4

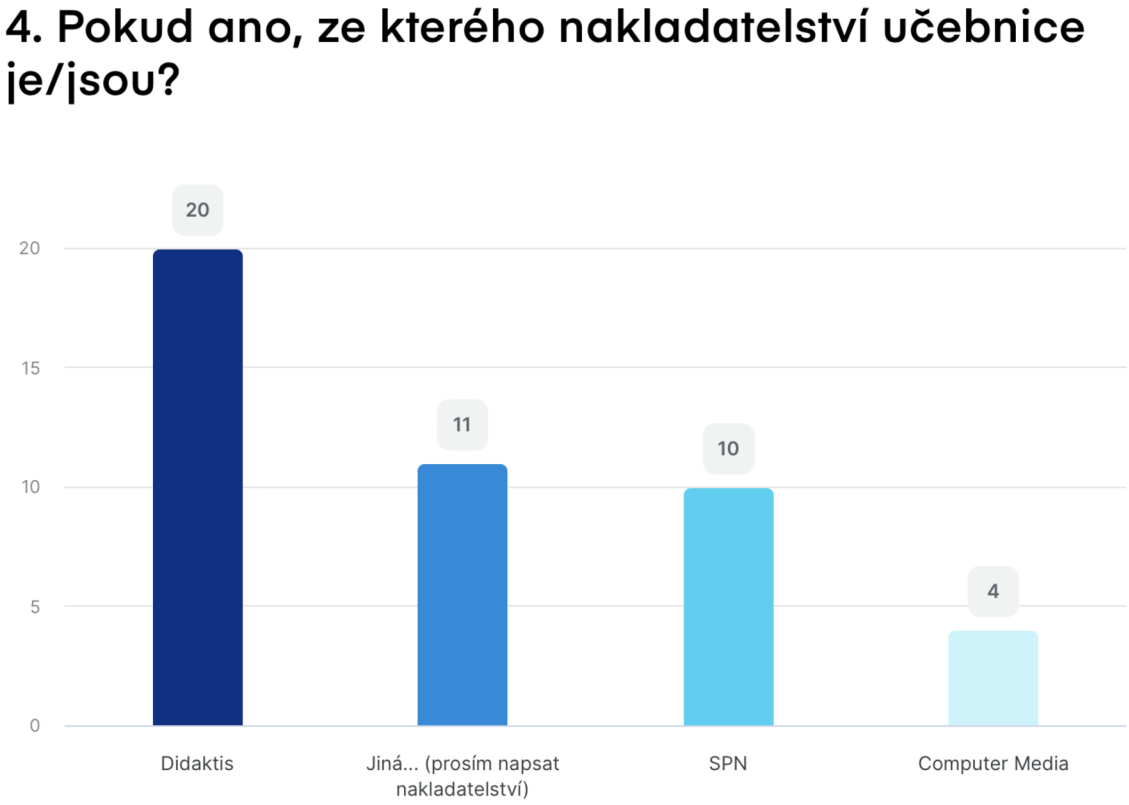
4. Pokud ano, ze kterého nakladatelství učebnice je/jsou?
20
11
10
4
20
15
10
5
0
Didaktis
Jiná... (prosím napsat nakladatelství)
SPN
Computer Media

Tabulka 5.1

5. Kolik hodin obvykle v jedné třídě v rámci svého předmětu věnujete výuce o evropské integraci?

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
2	6	13%
3	3	6.5%
5h	3	6.5%
2h	2	4.3%
3h	2	4.3%
4	2	4.3%
6	2	4.3%
8	2	4.3%
8 h	1	2.2%
Evropské integraci se věnuji pouze v závěrečném ročníku - cca 2 hodiny	1	2.2%
jak kdy	1	2.2%
pět - 6 povinně, pak také ve společenskovědním semináři	1	2.2%
Těžko říct. Je to jedno z témat, které je součástí mnoha jiných, je všude, a nikde.	1	2.2%
Těžko se dá určit přesný údaj. Počet hodin závisí na jednotlivých ročnících. Průměrně cca 10-15h.	1	2.2%
To je různé dle RVP a ŠVP pro konkrétní ročník. Evrop. integrace je v rámci politologie v sextě (druháku), kde to je tak na 4-5h	1	2.2%
To nelze přepočítat na celé hodiny, tématu se dotýkáme průběžně.	1	2.2%
V jakém časovém období	1	2.2%

vzhledem k tomu, že učím semináře SVF, tak se tématu integrace věnuji v rámci jednotlivých probíraných témattlivých	1	2.2%
1 h.	1	2.2%
1h	1	2.2%
10h	1	2.2%
10 - 15	1	2.2%
15 hodin	1	2.2%
cca 4h	1	2.2%
1-5 hodin v ročnících, kde je to v ŠVP	1	2.2%
2 h	1	2.2%
4 hodiny	1	2.2%
5	1	2.2%
5 h	1	2.2%
5 hodin	1	2.2%
5 hod, velmi individuální, závisí na hodně faktorech.	1	2.2%
asi 3 a více podle stáří žáků	1	2.2%

Tabulka 5.2
Hodiny věnované evropské integraci – souhrn odpovědí

Počet hodin	*Počet respondentů*	*Procentuální podíl*
1 h	2	4,4 %
2 h	10	21,7 %
3–5 h	19	41,3 %
6–9 h	6	13 %
10 h a více	4	8,7 %
Jiné (individuální atp.)	5	10,9 %

Graf 6

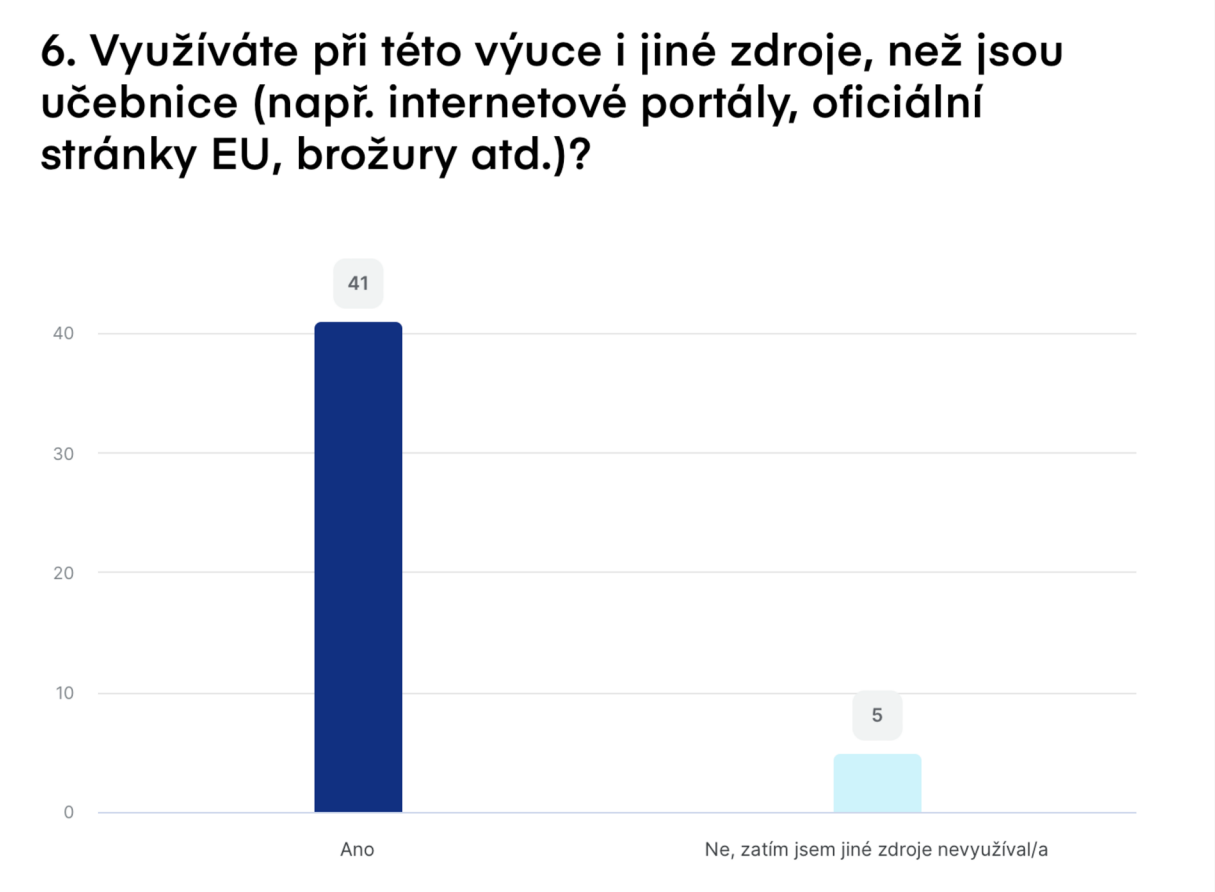
6. Využíváte při této výuce i jiné zdroje, než jsou učebnice (např. internetové portály, oficiální stránky EU, brožury atd.)?
41
5
40
30
20
10
0
Ano
Ne, zatím jsem jiné zdroje nevyužíval/a

Graf 7

7. Existuje řada webových portálů, které poskytují materiály využitelné při výuce o procesu evropské integrace. Zaškrtněte ty portály, které znáte či o kterých jste slyšeli:
Jeden svět na školách https://www.jsns.cz
41
Moderní dějiny https://www.moderni-dejiny.cz
34
ČT: TOTO100LETÍ https://www.ceska...
23
Euroskop https://euroskop.cz
22
Historiana https://historiana.eu/historical-content
7
Evropa pro školy https://learning-cor...
5
EU hrou https://euhrou.cz
4
Žádný z portálů jsem dosud neznal/a.
0
0
5
10
15
20
25
30
35
40
45

Graf 8

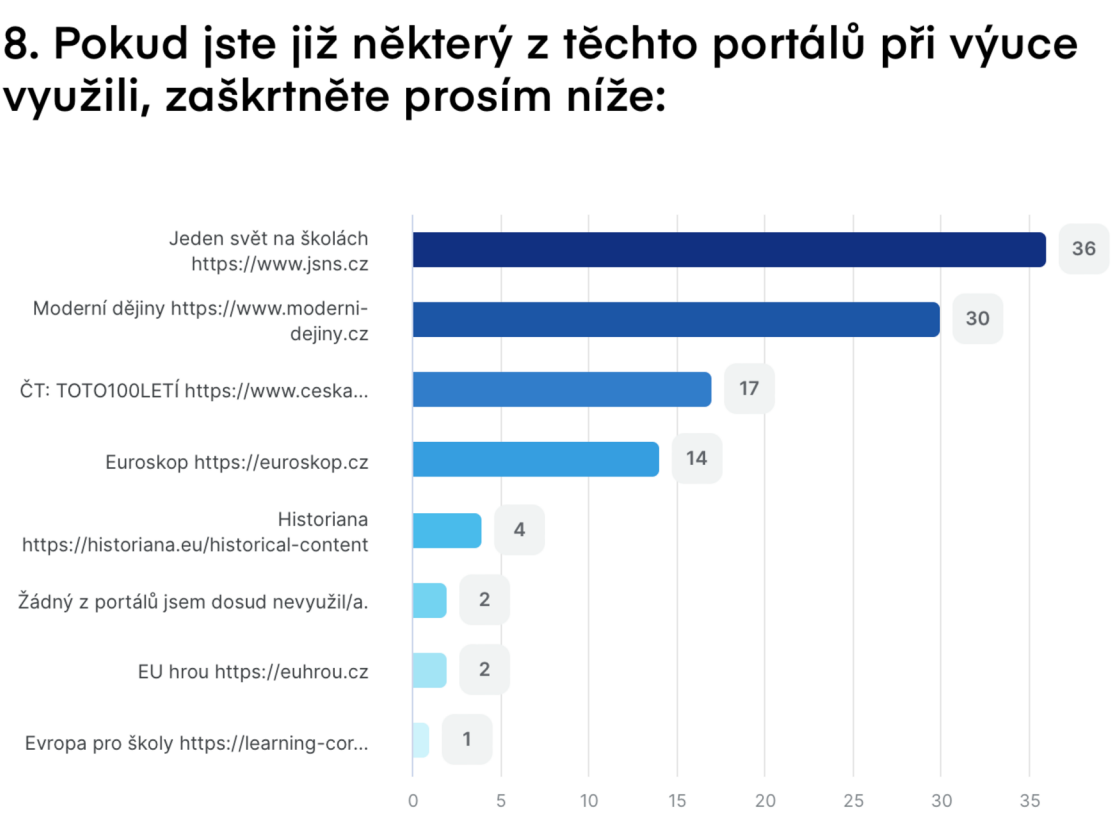
8. Pokud jste již některý z těchto portálů při výuce využili, zaškrtněte prosím níže:
Jeden svět na školách https://www.jsns.cz
36
Moderní dějiny https://www.moderni-dejiny.cz
30
ČT: TOTO100LETÍ https://www.ceska...
17
Euroskop https://euroskop.cz
14
Historiana https://historiana.eu/historical-content
4
Žádný z portálů jsem dosud nevyužil/a.
2
EU hrou https://euhrou.cz
2
Evropa pro školy https://learning-cor...
1
0
5
10
15
20
25
30
35

Graf 9

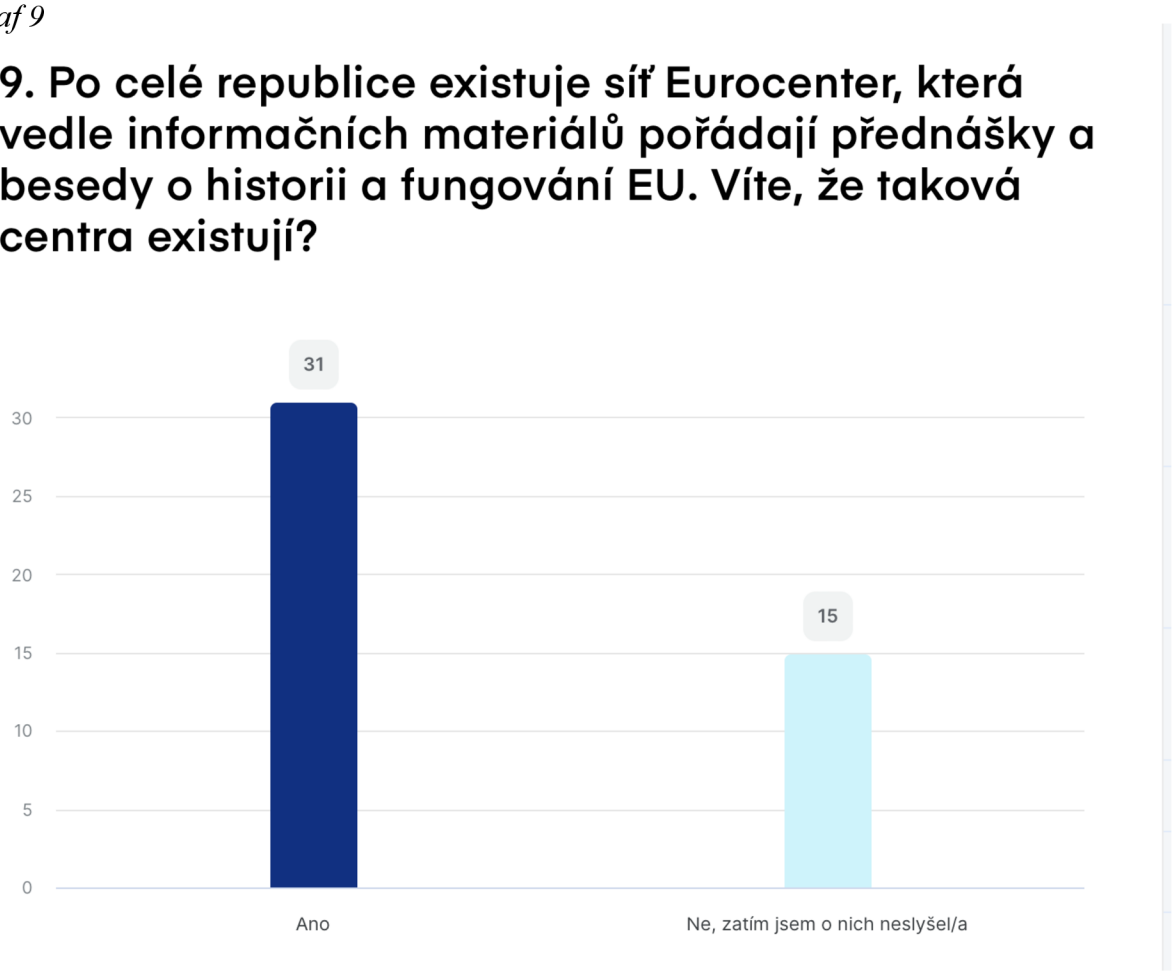
9. Po celé republice existuje síť Eurocenter, která vedle informačních materiálů pořádají přednášky a besedy o historii a fungování EU. Víte, že taková centra existují?
31
15
30
25
20
15
10
5
0
Ano
Ne, zatím jsem o nich neslyšel/a

Graf 10

10. Využili jste někdy služeb Eurocentra (např. jste objednali informační brožury či uspořádali přednášku)?

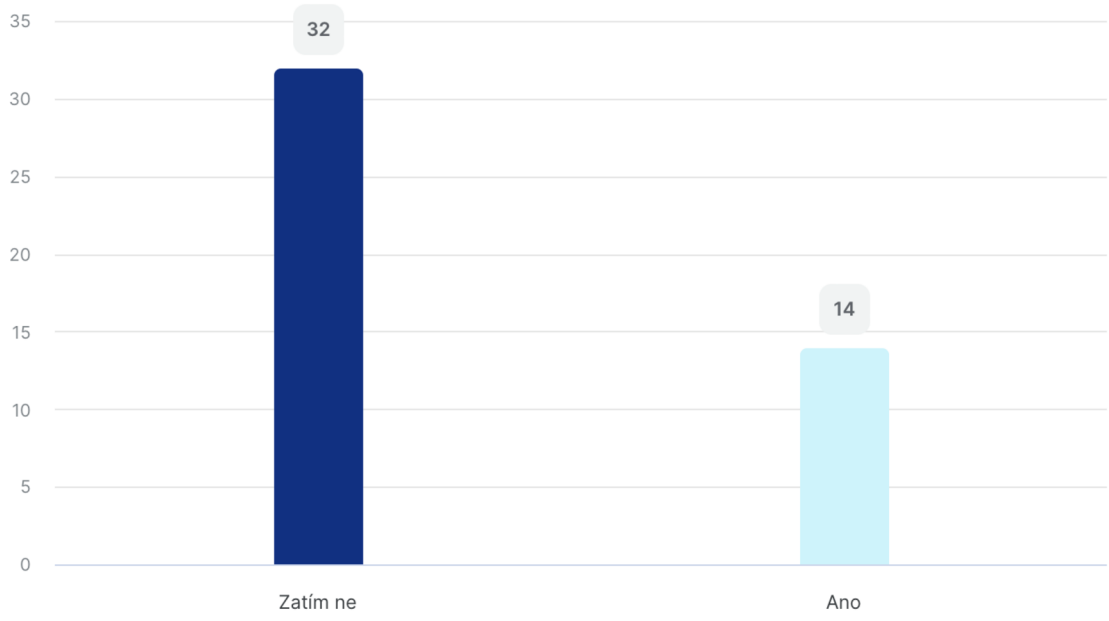

Graf 11

11. Pokud jste dosud služeb Eurocenter nevyužili, byli byste ochotní jejich služeb využít v budoucnu?

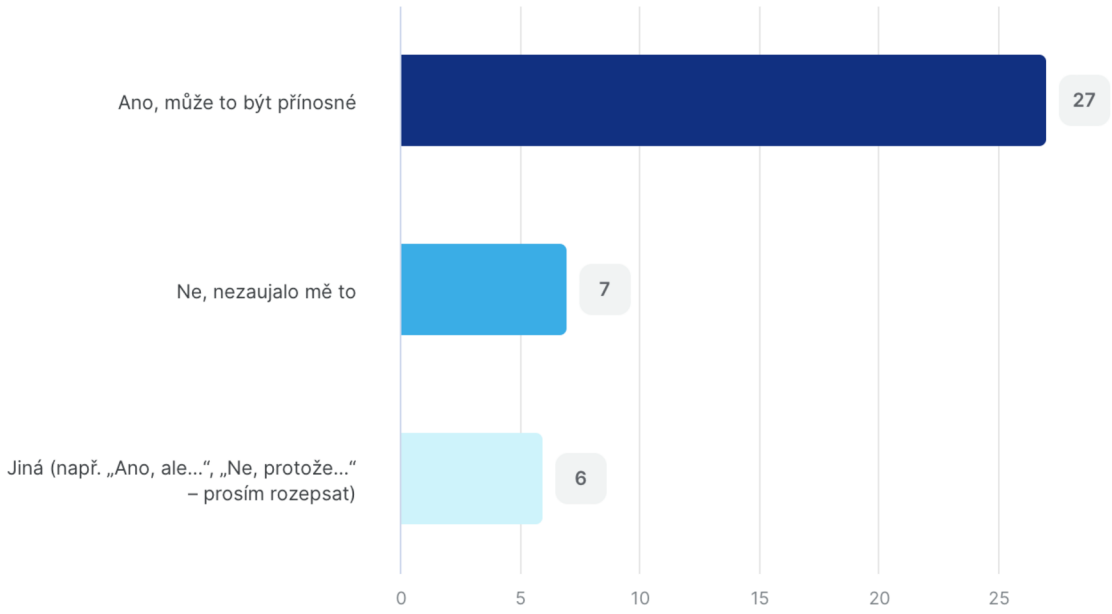

Graf 12

12. Považujete Vy sami výuku o evropské integraci za důležitou?

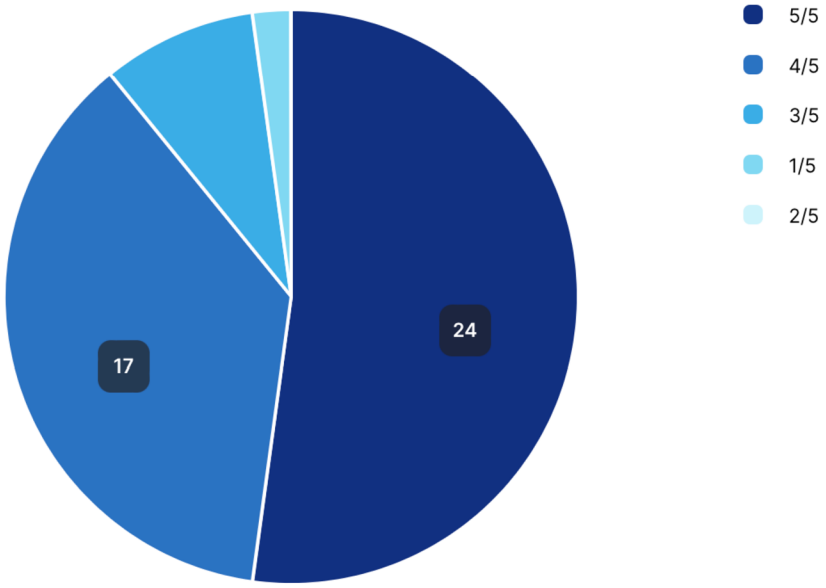

Tabulka 12

12. Považujete Vy sami výuku o evropské integraci za důležitou?

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
5/5	24	52.2%
4/5	17	37%
3/5	4	8.7%
1/5	1	2.2%
2/5	0	0%

Graf 13

13. Považujete výuku o evropské integraci za kontroverzní či problematickou?

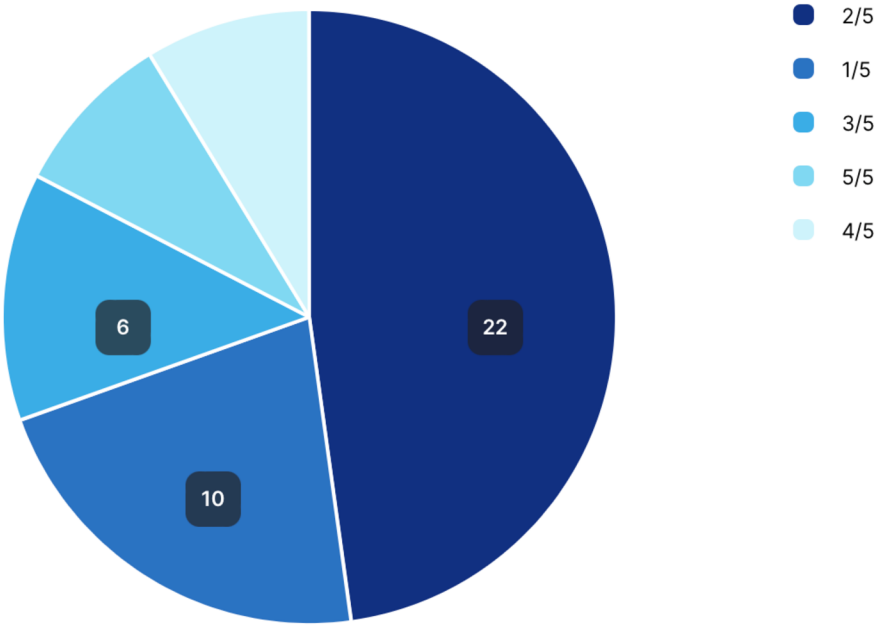

Tabulka 13

13. Považujete výuku o evropské integraci za kontroverzní či problematickou?

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
2/5	22	47.8%
1/5	10	21.7%
3/5	6	13%
5/5	4	8.7%
4/5	4	8.7%

Graf 14

14. Myslíte si, že na výuku o evropské integraci zbývá ve výuce dostatek času?

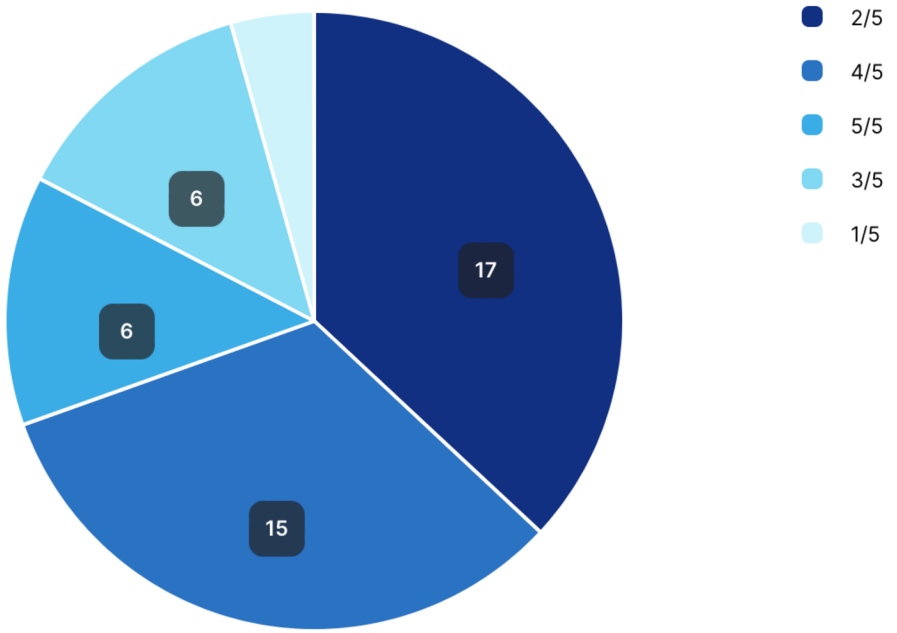

Tabulka 14

14. Myslíte si, že na výuku o evropské integraci zbývá ve výuce dostatek času?

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
2/5	17	37%
4/5	15	32.6%
5/5	6	13%
3/5	6	13%
1/5	2	4.3%

Graf 15

15. Učíte Vy sami o evropské integraci rádi?

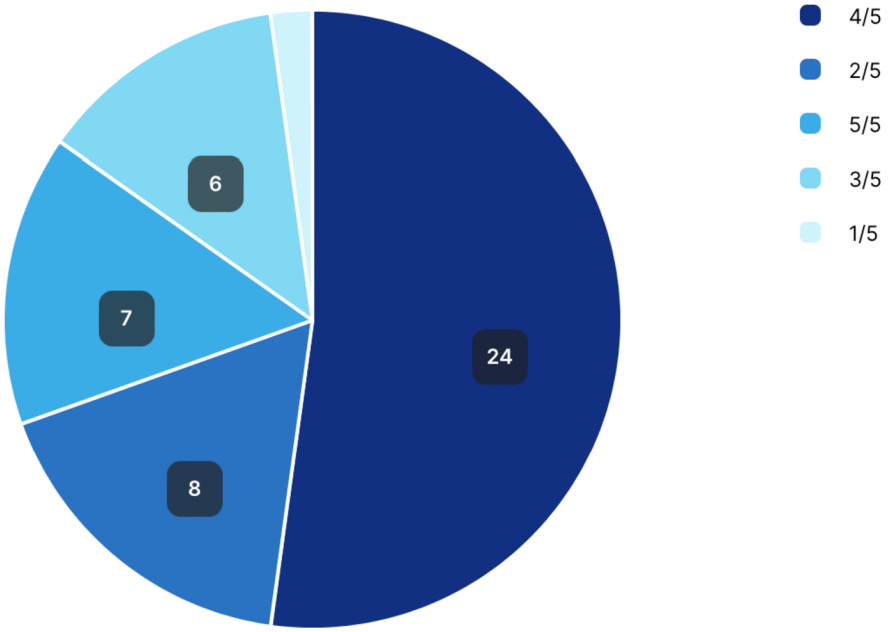

Tabulka 15

15. Učíte Vy sami o evropské integraci rádi?

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
4/5	24	52.2%
2/5	8	17.4%
5/5	7	15.2%
3/5	6	13%
1/5	1	2.2%

Tabulka 16

16. Na závěr můžete své odpovědi dále rozvést a podělit se o své názory či zkušenosti (např. proč o tématu učíte rádi/neradi, jak na téma ve Vašich hodinách reagují žáci, jestli zbývá pro téma v hodinách dostatek času...).

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
	30	65.2%
žáci rádi diskutují, téma je jim známo	1	2.2%
Dobrou zkušenost máme s přednáškami ostravského Eurocentra. Jen škoda, že nemůžeme spolupracovat více a aktivněji z důvodu nedostatku časové dotace hodin ZSV.	1	2.2%
Jsou to dějiny a kultura na kterých stojí naše civilizace a hodnoty.	1	2.2%
Když zatrhnu u otázky č. 10 kladnou odpověď, zdá se mně nelogické odpovídat na otázku č. 11 (nicméně Váš dotazník to vyžaduje).	1	2.2%
Kolik času si učitel vymezí, tolik bude mít. Proto je alibistické vymlouvat se na nedostatek času.	1	2.2%
Nevnímám to jako samostatné specifické téma, kterému je třeba se explicitně věnovat. Přijde mi jako přirozená součást mnoha jiných témat. Někdy mi naopak přijde trochu na škodu něco silou protlačovat a akcentovat. Nikdy jsem nad tématem samostatně nepřemýšlela - a nad tím, jak bych ho měla do výuky (víc) začlenit.	1	2.2%
Od otázky 13 je problém v zatrhávání pouze jedné možnosti. Za mě platí vždy ta poslední v řadě označených. Evropská integrace je součástí našich životů, proto je potřeba být v této oblasti informován. Není to ani otázka toho, zda dané téma učím ráda či nerada. Snažím se, pokud možno, věnovat se této látce z různých úhlů pohledů, umožnit studentům slyšet např. na besedách odborníky. Je třeba, aby studenti argumentovali a navzájem si sdělovali pro a proti v této otázce a orientovali se.	1	2.2%
Dob	1	2.2%

Odrazující je na tom tématu především výuka o jednotlivých organizacích, které historicky vznikaly, slučovaly se a měnily, či o evropských institucích (je to takové příliš "byrokratické" téma).	1	2.2%
Problematická je značná dynamika tematu - neustálé změny, které např. komplikují využití tištěných materiálů.	1	2.2%
Ráda bych se vrátila k otázce ohledně časové dotace k tématu. V rámci dějepisu se téma integrace prolíná s dalšími událostmi a určit tak konkrétní čas kolik hodin se tématu věnuji je složitější	1	2.2%
Téma je stále aktuální, zvláště v současné situaci války na Ukrajině. Studenti projevují zájem, více času poskytuje seminární výuka, kterou navštěvují zájemci o historii obecně.	1	2.2%
Téma samotné považuji za důležité. Reakce žáků jsou spíše pozitivní.	1	2.2%
Vážená kolegyně, o integraci jsem učila už před vstupem do EU a přes řadu problémů, která EU má, ji považuji za dobré řešení. Snad proto nemám s výukou výrazné problémy. Výhody propojené Evropy si i s mírou kritičnosti uvědomují dnešní studenti. Milá budoucí(?) kolegyně, přeji Vám vše dobré.	1	2.2%
Využíváme moznosti Eurocentra a Kancelare evropskeho parlamentu,.účastnime se soutěži podarilo se nám.se.třidou jet do EP ve Straburku, slavime den EU.	1	2.2%
otázka z jaké perspektivy je evr. integrace hodnocena jako historický proces tedy do r. 1992. Lze na ni také nahlížet jako proces utužování legislativy a vytváření společných unijních orgánů Lisabonská smllouva, což může být problematické při jednostraném výkladu. Na druhou stranu RVP a PT jasně říkají co o EU učit. učit	1	2.2%